

Universitätsbibliothek Wuppertal

Xenophons griechische Geschichte

Buch V - VII

Xenophon

Leipzig, 1880

VII.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-793](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-793)

ὥστε οὐκ ἐλάττους ἀπώλοντο εἴκοσιν ἰππέων. καὶ τότε μὲν οἱ Θηβαῖοι ὅπως ἐβούλοντο ἀπῆλθον.

Z

1. Τῷ δὲ ὑστέρω ἔτει Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων πρέσβεις ἦλθον αὐτοκράτορες Ἀθήναζε, βουλευσόμενοι καὶ ὅτι ἡ συμμαχία Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἔσοιτο. λεγόντων δὲ πολλῶν μὲν ξένων, πολλῶν δὲ Ἀθηναίων, ὡς δεοὶ ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις τὴν συμμαχίαν εἶναι, Προκλῆς Φλιάσιος εἶπε τόνδε τὸν λόγον·
- 2 Ἐπεὶπερ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀγαθὸν ὑμῖν ἔδοξεν εἶναι Λακεδαιμονίους φίλους ποιῆσθαι, δοκεῖ μοι χρῆναι τοῦτο σκοπεῖν, ὅπως ἡ φιλία ὅτι πλεῖστον χρόνον συμμενεῖ. εἰάν οὖν ἡ ἑκατέρωις μάλιστα συννοήσει, ταύτη καὶ τὰς συνθήκας ποιησώμεθα, οὕτω κατὰ γε τὸ εἰκὸς μάλιστα συμμένοιμεν ἄν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα σχεδόν τι συνωμολόγηται, περὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας νῦν ἡ σκέψις. τῇ μὲν οὖν βουλῇ προβεβούλευται ὑμετέραν μὲν εἶναι τὴν κατὰ θάλατταν, Λακεδαιμονίων δὲ τὴν κατὰ γῆν· ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτῷ δοκεῖ ταῦτα οὐκ ἀνθρωπίνῃ
- 3 μᾶλλον ἢ θεῖα φύσει τε καὶ τύχῃ διωρίσθαι. πρῶτον μὲν γὰρ τόπον ἔχετε κάλλιστα πεφυκότα πρὸς τοῦτο· πλεῖστα γὰρ πόλεις τῶν δεομένων τῆς θαλάττης περὶ τὴν ὑμετέραν

Siebentes Buch.

I. 1. Τῷ δὲ ὑστέρω ἔτει — Die bis § 22 erzählten Begebenheiten fallen in das Jahr 369 v. Chr. S. Diodor XV, 67. — καὶ ὅτι — unter welchen Bedingungen. — ἡ συμμαχία — welche die Athener anzunehmen beschlossen hatten. S. VI, 5, 49. — ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις — unter gleicher rechtlicher Stellung der beiden Parteien. Die Verbindung beider Adjectiva ist in dieser Formel stehend, ohne dafs ein Unterschied der Bedeutung erkennbar wäre. Ähnliche Verdoppelungen wandten auch die Römer in gerichtlichen Formeln an, worüber

Cicero pro Murena 12, 27. Vgl. Kallimachos bei Athen. XIII S. 585^b ὁδε ὁ νόμος ἴσος ἐγράφη καὶ ὁμοιος. Statt der hier angewendeten Form, die auch § 13 und 45, Thukyd. V, 79 vorkommt, ist gebräuchlicher ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ. Herod. IX, 7. Thukyd. I, 27 u. 145.

2. οὕτω — S. zu VI, 5, 22. — τῇ βουλῇ — der Rat der Athener, ohne dessen vorläufiges Gutachten (προβούλευμα) keine Sache vor die Volksversammlung gebracht wurde. Vgl. I, 7, 7.

3. πρὸς τοῦτο — d. i. die Hegemonie zur See haben. — πόλεις

πόλιν οἰκόν
πρὸς τοῦτο
ἀντιμα χρ
τρον ἦται
τὴς περ
ποῦ προεχ
ελαίστους ἴ
ῶμενοι ἀμ
γεσθε. ἔ
ἰθρῶι ἐκπ
στον πρὸς
μενον ἦδισ
ἔδοται ὑμ
ἰγῶνας ἡγ
γχατε, πλ
μέγους μεθ
ὡς δὲ δή
μίλειν ἐκ
ποτὲ πολλὰ
εἰς τὸ ἀπ
κατὰ θάλα
ἔγενεσθε.
λάττης ἀπ
κίτων πῶ
κατὰ θάλα
γούσιν ἀπ

— οἰκόν
ἴθιρ intrans
bewohnt w
den. Vgl.
θερεχ οἰκόν
εἰ πινεσ δή
τε εἶναι κα
ἀκείν γραγ
Leptin. 49
σομο καὶ
εὐσείας π
Die ungew
auch Kyro
4. ἀπό
π II, 1,
πελόμενο
Privatbe

πόλιον οἰκοῦσι, καὶ αὐταὶ πᾶσαι ἀσθενέστεραι τῆς ὑμετέρας.
 πρὸς τούτοις δὲ λιμένας ἔχετε, ὧν ἄνευ οὐχ οἶόν τε ναυτικῇ
 δυνάμει χρῆσθαι. ἔτι δὲ τριήρεις κέκτησθε πολλὰς, καὶ πά-
 τριον ὑμῖν ἐστὶ ναυτικὸν ἐπικτᾶσθαι. ἀλλὰ μὴν τὰς γε τέχνας
 τὰς περὶ ταῦτα πάσας οἰκείας ἔχετε. καὶ μὴν ἐμπειρία γε 4
 πολὺ προέχετε τῶν ἄλλων περὶ τὰ ναυτικά· ὁ γὰρ βίος τοῖς
 πλείστοις ὑμῶν ἀπὸ τῆς θαλάττης· ὥστε τῶν ἰδίων ἐπιμε-
 λόμενοι ἅμα καὶ τῶν κατὰ θάλατταν ἀγῶνων ἐμπειροὶ γί-
 γνεσθε. ἔτι δὲ καὶ τόδε· οὐδαμῶθεν ἂν τριήρεις πλείους
 ἀθρόαι ἐκπλεύσειαν ἢ παρ' ὑμῶν. ἔστι δὲ τοῦτο οὐκ ἐλάχι-
 στον πρὸς ἡγεμονίαν· πρὸς γὰρ τὸ πρῶτον ἰσχυρὸν γενό-
 μενον ἥδιστα πάντες συλλέγονται. ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν θεῶν 5
 δέδοται ὑμῖν εὐτυχεῖν ἐν τούτῳ· πλείστους γὰρ καὶ μεγίστους
 ἀγῶνας ἡγωνισμένοι κατὰ θάλατταν ἐλάχιστα μὲν ἀποτετυ-
 χήκατε, πλείστα δὲ κατωρθώκατε. εἰκὸς οὖν καὶ τοὺς συμ-
 μάχους μεθ' ὑμῶν ἂν ἥδιστα τούτου τοῦ κινδύνου μετέχειν.
 ὡς δὲ δὴ καὶ ἀναγκαῖα καὶ προσήκουσα ὑμῖν αὕτη ἡ ἐπι-
 μέλεια ἐκ τῶνδε ἐνθυμήθητε. Λακεδαιμόνιοι ὑμῖν ἐπολέμουν 6
 ποτὲ πολλὰ ἔτη, καὶ κρατοῦντες τῆς χώρας οὐδὲν προὔκοπτον
 εἰς τὸ ἀπολέσαι ὑμᾶς. ἐπεὶ δ' ὁ θεὸς ἔδωκε ποτε αὐτοῖς
 κατὰ θάλατταν ἐπικρατῆσαι, εὐθύς ὑπ' ἐκείνοις παντελῶς
 ἐγένεσθε. οὐκοῦν εὐδηλον ἐν τούτοις ἐστὶν ὅτι ἐκ τῆς θα-
 λάττης ἅπανα ὑμῖν ἤρτηται ἡ σωτηρία. οὕτως οὖν πεφν- 7
 κότων πῶς ἂν ἔχοι καλῶς ὑμῖν Λακεδαιμονίους ἐπιτρέψαι
 κατὰ θάλατταν ἡρεῖσθαι, οἱ πρῶτον μὲν καὶ αὐτοὶ ὁμολο-
 γοῦσιν ἀπειρότεροι ὑμῶν τούτου τοῦ ἔργου εἶναι, ἔπειτα δ'

— οἰκοῦσι — οἰκεῖν von Städten
 öfter intransitiv in der Bedeutung
 bewohnt werden, regiert werden.
 Vgl. IV, 8, 26 τὰς ὑπὸ τῇ
 Θεῶν οἰκούσας πόλεις. VII, 5, 5
 εἰ τινες δὴ πόλεις διὰ τὸ μικρὰί
 τε εἶναι καὶ ἐν μέσσις ταύταις
 οἰκεῖν ἡγαγκάζοντο. Demosth. geg.
 Leptin. 49 βλάπτουσιν οἱ πονηροὶ
 νόμοι καὶ τὰς ἀσφαλῶς οἰκεῖν
 οἰομένας πόλεις. — ὧν ἄνευ —
 Die ungewöhnliche Wortstellung
 auch Kyrop. VI, 1, 14.

4. ἀπὸ τῆς θαλάττης — S.
 zu II, 1, 1. — τῶν ἰδίων ἐπι-
 μελόμενοι — indem ihr euren
 Privatbeschäftigungen nach-

geht. — ἔτι δὲ καὶ τόδε —
 nämlich: ist in betracht zu ziehen.
 Ähnliche elliptische Ausdrücke s.
 bei Krüger Griech. Gramm. § 62, 8
 Anm. 10.

5. ἀπὸ τῶν θεῶν — von sei-
 ten der Götter. S. zu V, 4, 60.

6. ἐπολέμουν — im peloponne-
 sischen Kriege. — κρατοῦντες
 τῆς χώρας — durch die Besetzung
 von Dekeleia. S. zu I, 1, 33. —
 κατὰ θάλατταν ἐπικρατῆσαι
 — durch den Sieg bei Aigos-
 potamoi. — ὑπ' ἐκείνοις — S.
 zu II, 3, 46.

7. πεφνκότων — S. zu II, 4,
 29. — ἔπειτα — Übergang aus

τότε μὲν

συμμάχων
μενοι καὶ
σοιτο. λέ-
ον, ὡς δέον
Προκλή:δοξεν εἶναι
ἦναι τούτο
μενεῖ. ἐάν
σ συνθήκας
εἰνοῦμεν ἂν.
δὲ τῆς ἡγε-
νται ὑμε-
ῶν δὲ τὴν
ἀνθρωπίνην
πρῶτον μὲν
πλείστοι
ὑμετέραν12, 27. Vgl.
en. XIII S. 685
ἐγράφει καὶ
hier angewen-
h § 13 und 45
kommt, ist ge-
τῇ ἰσῆ καὶ
7. Thukyd. I.VI, 5, 32. —
at der Athenen,
ges Gutachten
Sache vor die
gebracht wurde.d. i. die Hege-
en. — πόλεις

οὐ περὶ τῶν ἴσων ὁ κίνδυνός ἐστιν ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν ἀγῶσιν, ἀλλ' ἐκείνους μὲν περὶ τῶν ἐν ταῖς τριήρεσι μόνων ἀνθρώπων, ὑμῖν δὲ καὶ περὶ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ ὅλης 8 τῆς πόλεως. καὶ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα οὕτως ἔχει· τὰ δὲ δὴ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπισκέψασθε. πρῶτον μὲν γὰρ οἰκοῦσιν ἐν μεσογαίᾳ· ὥστε τῆς γῆς κρατοῦντες καὶ εἰ θαλάττης εἰργοντο, δύνανται ἂν καλῶς διαζῆν. ἐγνωκότες οὖν καὶ οὔτοι ταῦτα εὐθύς ἐκ παίδων πρὸς τὸν κατὰ γῆν πόλεμον τὴν ἄσκησιν ποιοῦνται. καὶ τὸ πλείστου δ' ἄξιον, τὸ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσιν, οὔτοι μὲν κράτιστοι κατὰ γῆν, ὑμεῖς δὲ κατὰ 9 θάλατταν. ἔπειτα δὲ ὥσπερ ὑμεῖς ναυτικῶ, οὕτως αὖ ἐκείνοι κατὰ γῆν πλείστοι καὶ τάχιστ' ἂν ἐξέλθοιεν· ὥστε πρὸς τούτους αὖ εἰκὸς τοὺς συμμαχούς εὐθαρσεστάτους προσιέναι. ἔτι δὲ καὶ ὁ θεὸς αὐτοῖς δέδωκεν, ὥσπερ ὑμῖν κατὰ θάλατταν εὐτυχεῖν, οὕτως ἐκείνοις κατὰ γῆν· πλείστους γὰρ αὖ οὔτοι ἀγῶνας ἐν τῇ γῇ ἡγωνισμένοι ἐλάχιστα μὲν ἐσφαλμένοι 10 εἰσί, πλείστα δὲ κατωρθωκότες. ὡς δὲ καὶ ἀναγκαῖα οὐδὲν ἦττον τούτοις ἢ κατὰ γῆν ἐπιμέλεια ἢ ὑμῖν ἢ κατὰ θάλατταν ἐκ τῶν ἔργων ἔξεστι γιννώσκειν. ὑμεῖς γὰρ τούτοις πολλὰ ἔτη πολεμοῦντες καὶ πολλάκις καταναυμαχοῦντες οὐδὲν προὔργου ἐποιεῖτε πρὸς τὸ τούτους καταπολεμῆσαι· ἐπεὶ δ' ἅπαξ ἠττήθησαν ἐν τῇ γῇ, εὐθύς καὶ περὶ παίδων καὶ περὶ γυναικῶν καὶ περὶ ὅλης τῆς πόλεως κίνδυνος αὐ- 11 τοῖς ἐγένετο. πῶς οὖν οὐ τούτοις αὖ δεινὸν ἄλλοις μὲν ἐπιτρέπειν κατὰ γῆν ἡγεῖσθαι, αὐτοὺς δὲ ἄριστα τῶν κατὰ

einem relativen in einen Hauptsatz. Vgl. Anab. I, 1, 2 μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἢς αὐτὸν σατραπὴν ἐποίησες, καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξες πάντων.

8. τὰ μὲν δὴ — τὰ δὲ δὴ — Vgl. Platon Phaedr. S. 238^d ὁ μὲν δὴ τυγχάνει ὃν περὶ οὐ βουλευτέον, εἰρηταί τε καὶ ὄρισταί, βλέποντες δὲ δὴ πρὸς αὐτὸ τὰ λοιπὰ λέγωμεν. — τὸ πείθεσθαι — Accusat. der Beziehung. Der Gehorsam der Spartaner gegen ihre Behörden ist ebenso bekannt, wie der Ungehorsam der Athener. Vgl. Komment. III, 5, 16; IV, 4, 15.

Auf der See dagegen lag es im eigenen Interesse der Mannschaft, den Anführern gehorsam zu sein.

9. πλείστοι καὶ τάχιστα — S. zu VI, 5, 37. — εὐθαρσεστάτους — Man könnte das Adverb. erwarten; doch vgl. V, 3, 3 ἡσυχὸι πορευόμενοι, wofür nachher ἡσυχῇ, § 4 ἀνεχώρουσιν ἡσυχῇ. Anab. VI, 5, 11 οἱ μὲν ἡσυχῇ προῆγον. Kyrop. V, 3, 55 ἡσυχῇ κατεθεάτο τὰς τάξεις. VI, 2, 12 ἡσυχαιότεροι ἢ ὡς εἰώθεσαν διεφοίτων.

10. ἅπαξ ἠττήθησαν — bei Leuktra, welcher Niederlage bald die Verheerung Lakoniens folgte.

γῆν ἐπιμέλ
λεται, τα
εἶναι ὑμέ
ἀμενοι.
Ὁ μέ
πεδαιμονί
αὐτοῦ. Κ
ὡν αἰσθά
ὑμῖν αὐτί
λατταν·
πέμφουσι
τοῦ ἐπιβά
μοσφοροί.
Λακεδαιμό
τειαν, δὴλ
οὐκάνν οὐ
ὑμεῖς δὲ τ
κρῆμα δέ
ἔλεγεσ ὡ
πλουμένον
λοῦτερον
ἐν μέρει δ
τῇ κατὰ
κατὰ γῆν;
ἐτήρησαν
12. Κ
der Redn
Δεραμεί
Leptin, 1
σοδενος ἡ
θεῖος εἰπ
also, d. h.
Bate vor
Prokles be
βάτας —
13. τοῦ
ἐπιπέας —
Bürgern b
ber τῶν
μῶτες. —
τοῦ δούλο
ποιούμε

γῆν ἐπιμελεῖσθαι; ἐγὼ μὲν οὖν, ὥσπερ τῇ βουλῇ προβεβού-
 λυται, ταῦτα εἰρηκὰ τε καὶ συμφωροτάτα ἡγοῦμαι ἀμφοῖν
 εἶναι· ὑμεῖς δὲ εὐτυχοῖτε τὰ κράτιστα πᾶσιν ἡμῖν βουλευ-
 σάμενοι.

Ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν. οἱ δ' Ἀθηναῖοι τε καὶ οἱ τῶν Λα-
 κεδαιμονίων παρόντες ἐπήνεσαν ἀμφοτέροι ἰσχυρῶς τὸν λόγον
 αὐτοῦ. Κηφισόδοτος δὲ παρελθὼν, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἔφη,
 οὐκ αἰσθάνεσθε ἕξαπατάμενοι· ἀλλ' ἐὰν ἀκούσητέ μου, ἐγὼ
 ὑμῖν αὐτίκα μάλα ἐπιδείξω. ἤδη γὰρ ἠγγήσεσθε κατὰ θά-
 λατταν· Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑμῖν ἐὰν συμμαχῶσι, δῆλον ὅτι
 πέμψουσι τοὺς μὲν τριηράρχους Λακεδαιμονίους καὶ ἴσως
 τοὺς ἐπιβάτας, οἱ δὲ ναῦται δῆλον ὅτι ἔσονται ἢ εἰλωτες ἢ
 μισθοφόροι. οὐκοῦν ὑμεῖς μὲν τούτων ἠγγήσεσθε. οἱ δὲ
 Λακεδαιμόνιοι ὅταν παραγγέλωσιν ὑμῖν κατὰ γῆν στρα-
 τεῖαν, δῆλον ὅτι πέμψετε τοὺς ὀπλίτας καὶ τοὺς ἱππέας.
 οὐκοῦν οὕτως ἐκεῖνοι μὲν ὑμῶν αὐτῶν γίνονται ἡγεμόνες,
 ὑμεῖς δὲ τῶν ἐκεῖνων δούλων καὶ ἐλαχίστον ἀξίω. ἀπό-
 κριναι δέ μοι, ἔφη, ὦ Λακεδαιμόνιε Τιμόκρατες, οὐκ ἄρτι
 ἔλεγες ὡς ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις ἦκοις τὴν συμμαχίαν
 ποιούμενος; Εἶπον ταῦτα. Ἔστιν οὖν, ἔφη ὁ Κηφισόδοτος,¹⁴
 ἰσαίτερον ἢ ἐν μέρει μὲν ἑκατέρους ἠγεῖσθαι τοῦ ναυτικοῦ,
 ἐν μέρει δὲ τοῦ πεζοῦ, καὶ ὑμᾶς τε, εἴ τι ἀγαθόν ἐστιν ἐν
 τῇ κατὰ θάλατταν ἀρχῇ, τούτων μετέχειν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ
 κατὰ γῆν; ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι μετεπέσθησαν καὶ
 ἐψηφίσαντο κατὰ πενθήμερον ἑκατέρους ἠγεῖσθαι.

12. Κηφισόδοτος — wohl der Redner aus dem Demos Κεραμεῖς, von dem Demosth. geg. Leptin. 150 sagt: οὗτός ἐστιν οὐδενὸς ἦτον τῶν λεγόντων δεινὸς εἰπεῖν. — ἤδη — nun also, d. h. nach dem, was vom Rate vorgeschlagen und vom Prokles befürwortet ist. — ἐπιβάτας — S. zu V; 1, 11.

13. τοὺς ὀπλίτας καὶ τοὺς ἱππέας — die aus athenischen Bürgern bestanden; daher nachher ὑμῶν αὐτῶν γίνονται ἡγεμόνες. — ἐκεῖνων — abhängig von δούλων. S. zu II, 2, 9. — ποιούμενος — Das Präsens statt

des erwarteten Futurs; damit beschäftigt, das Bündnis zu schließen. Vgl. zu 4, 5. — Εἶπον ταῦτα — Antwort des Timokrates.

14. ἰσαίτερον — was der gleichen Stellung mehr angemessen ist. Die seltene Komparativform auch Thukyd. VIII, 89, 2. — ἐν μέρει — der Reihe nach, abwechselnd. Vgl. zu II, 1, 5. — τούτων — vertritt den kollektiven Ausdruck εἴ τι ἀγαθόν. Vgl. Oekon. 7, 37 ὅς ἂν κάμνη τῶν οἰκετῶν, τούτων σοι ἐπιμελητέον πάντων ὅπως θεραπύηται.

- 15 Στρατευομένων δ' ἀμφοτέρων αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων εἰς Κόρινθον ἔδοξε κοινῇ φυλάττειν τὸ Ὀνειον. καὶ ἐπεὶ ἐπορεύοντο οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι παραταξάμενοι ἐφύλαττον ἄλλοι ἄλλοθι τοῦ Ὀνειοῦ, Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Πελλήνηες κατὰ τὸ ἐπιμαχώτατον. οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπεὶ ἀπέιχον τῶν φυλαττόντων τριάκοντα στάδια, κατεστρατοπεδεύσαντο ἐν τῷ πεδίῳ. συντεκμηράμενοι δὲ ἦνικ' ἂν ᾤοντο ὀρηθέντες κατανύσαι, ἅμα κνέφα πρὸς τὴν
- 16 τῶν Λακεδαιμονίων φυλακὴν ἐπορεύοντο. καὶ μέντοι οὐκ ἐψεύσθησαν τῆς ὄρας, ἀλλ' ἐπιπίπτουσι τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς Πελληνεῦσιν ἦνικα αἱ μὲν νυκτεριναὶ φυλακαὶ ἤδη ἔληγον, ἐκ δὲ τῶν σιβάδων ἀνίσταντο ὅποι ἐδεῖτο ἕκαστος. ἐνταῦθα οἱ Θηβαῖοι προσπεσόντες ἔπαιον παρεσκευασμένοι ἀπαρασκευάστους καὶ συντεταγμένοι ἀσυντάκτους. ὡς δὲ οἱ σωθέντες ἐκ τοῦ πράγματος ἀπέφυγον ἐπὶ τὸν ἐγγύτατα λόφον, ἐξὸν τῷ Λακεδαιμονίων πολεμάρχῳ λαβόντι ὀπίσθους μὲν ἐβούλετο τῶν συμμάχων ὀπίτας, ὀπίσθους δὲ πελταστιάς, κατέχειν τὸ χωρίον, καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐξῆν ἀσφαλῶς ἐκ Κεγχραιῶν κομίζεσθαι, οὐκ ἐποίησε ταῦτα, ἀλλὰ μᾶλα ἀπορούντων τῶν Θηβαίων πῶς χρὴ ἐκ τοῦ πρὸς Σικυῶνα βλέποντος καταβῆναι ἢ πάλιν ἀπελθεῖν, σπονδὰς ποιησάμενος, ὡς τοῖς πλείστοις ἐδόκει, πρὸς Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτῶν, οὕτως ἀπῆλθε καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἀγγαγεν.
- 18 Οἱ δὲ Θηβαῖοι ἀσφαλῶς καταβάντες καὶ συμμιζαντες τοῖς ἑαυτῶν συμμάχοις, Ἀρκάσι τε καὶ Ἀργείοις καὶ Ἥλείοις, εὐθύς μὲν προσέβαλον πρὸς Σικυῶνα καὶ Πελλήνην· στρα-

15. τὸ Ὀνειον — S. VI, 5, 51. Sie besetzten die befestigte Linie von Kenchreae nach Lechaeon. Diodor XV, 68. — κατανύσαι — S. zu V, 4, 20. — ἅμα κνέφα — bei Beginn der Morgendämmerung. In dem poetischen Ausdrucke, der sich auch Kyrop. IV, 2, 15, Anab. IV, 5, 9 findet, fehlt der Artikel wie in ἅμ' ἡμέρα, ἅμα ἔφα, ἅμα ἦρι.

16. ὅποι ἐδεῖτο — S. zu II, 4, 6.

17. ἐκ τοῦ πράγματος — d. i. aus dem Kampfgetümmel.

Vgl. IV, 4, 4. Nach Diodor XV, 68 hätte Epaminondas, der die Thebaner führte, durch einen heftigen Kampf den Durchzug erzwungen. — ἐκ τοῦ — βλέποντος — auf der Seite des Gebirges, die nach Sikyon, d. i. die nach dem Peloponnes zu lag. Vgl. 2, 6. — πρὸς Θηβαίων — zum Vortheil der Thebaner. — ἑαυτῶν — S. zu IV, 8, 24.

18. Σικυῶνα — Die Stadt schloß sich nach Diodor XV, 69 gezwungen den Thebanern an. Nach 3, 2 scheint dieser Anschluss, der

τευόμενοι
σαν. ἀναχ
τῶν ἐναντί
δρόμῳ ἐπέ
εἰ ἀνεωγμ
οἱοὶ ἐκ τῆ
οὐδὲ τέτρα
ἐπὶ τὰ μνη
ἀκοντίζοντε
καὶ τρεψάμ
δὲ γενομέν
οαρτες καὶ
ταύτη μὲν
Ἄμα δὲ
ἢ παρὰ Λι
δὲ Κελτούς
δ' ὕστεραι
τάξιμοι
καὶ μέγα
χρησίμων
οἱ τῶν Κο
ματι, ὁρῶν
Δουνοσίου
ἄλλη παρ
ἄρμων ἐπ'
τῶν. καὶ
καὶ ἀνεπα
τῶς ἀναπ
πολύ ἀπό
noch aus §
eine formel
Bürger be
sein. — αὐ
damier. —
ἐναντίων
abhängig v
zu V, 4, 25.
löst. — d
passiert, v
geht. Vgl.
τὸς ἀπεφ
XENOPH.

τευσάμενοι δὲ εἰς Ἐπίδανρον ἐδήωσαν αὐτῶν πᾶσαν τὴν χώ-
ραν. ἀναχωροῦντες δὲ ἐκεῖθεν μάλα πάντων ὑπεροπτικῶς
τῶν ἐναντίων, ὡς ἐγένοντο ἐγγὺς τοῦ τῶν Κορινθίων ἄστεως,
δρόμῳ ἐφέροντο πρὸς τὰς πύλας τὰς ἐπὶ Φλιοῦντα ἰόντι, ὡς
εἰ ἀνεωγμένα τυχοῖεν, εἰσπεσοῦμενοι. ἐκβοηθήσαντες δὲ τινες 19
φιλοὶ ἐκ τῆς πόλεως ἀπαντῶσι τῶν Θηβαίων τοῖς ἐπιλέκτοις
οὐδὲ τέτταρα πλέθρα ἀπέχουσι τοῦ τείχους· καὶ ἀναβάντες
ἐπὶ τὰ μνήματα καὶ τὰ ὑπερέχοντα χωρία, βάλλοντες καὶ
ἀκουτίζοντες ἀποκτείνουσι τῶν πρώτων καὶ μάλα συχνοὺς,
καὶ τρεψάμενοι ἐδίωκον ὡς τρία ἢ τέτταρα στάδια. τούτου
δὲ γενομένου οἱ Κορινθιοὶ τοὺς νεκροὺς πρὸς τὸ τείχος ἐκλύ-
σαντες καὶ ὑποσπόνδους ἀποδόντες τρόπαιον ἔστησαν. καὶ
ταύτῃ μὲν ἀνεψύχθησαν οἱ τῶν Λακεδαιμονίων σύμμαχοι.

Ἄμα δὲ δὴ πεπραγμένων τούτων καταπλεῖ Λακεδαιμονίοις 20
ἢ παρὰ Διονυσίου βοήθεια, τριήρεις πλέον ἢ εἰκοσὶν· ἦγον
δὲ Κελτούς τε καὶ Ἴβηρας καὶ ἱππεῖς ὡς πεντήκοντα. τῇ
δ' ὕστερα οἱ Θηβαῖοι τε καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῶν σύμμαχοι δια-
ταξάμενοι καὶ ἐμπλήσαντες τὸ πεδίον μέχρι τῆς θαλάττης
καὶ μέχρι τῶν ἐχομένων τῆς πόλεως γηλόφων ἔφθειρον εἰ τι
χρήσιμον ἦν ἐν τῷ πεδίῳ. καὶ οἱ μὲν τῶν Ἀθηναίων καὶ
οἱ τῶν Κορινθίων ἱππεῖς οὐ μάλα ἐπλησίαζον τῷ στρατεύ-
ματι, ὀρῶντες ἰσχυρὰ καὶ πολλὰ τάντιπαλα· οἱ δὲ παρὰ τοῦ 21
Διονυσίου ἱππεῖς, ὅσοι περ ἦσαν, οὗτοι διεσκεδασμένοι ἄλλος
ἄλλῃ παραθέοντες ἠκοντίζον τε προσελαύνοντες, καὶ ἐπεὶ
ᾤρων ἐπ' αὐτούς, ἀνεχώρουν, καὶ πάλιν ἀναστρέφοντες ἠκόν-
τιζον. καὶ ταῦτα ἅμα ποιοῦντες κατέβαινον ἀπὸ τῶν ἵππων
καὶ ἀνεπαύοντο. εἰ δὲ καταβεβηκόσιν ἐπελαύνοιεν τινες, εὐπε-
τῶς ἀναπηδῶντες ἀνεχώρουν. εἰ δ' αὖ τινες διώξειαν αὐτούς
πολὺ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος, τούτους, ὁπότε ἀποχωροῖεν,

auch aus § 44 ersichtlich ist, durch
eine förmliche Abstimmung der
Bürger beschlossen worden zu
sein. — αὐτῶν — d. i. der Epi-
daurier. — πάντων — τῶν
ἐναντίων — objektiver Genetiv
abhängig von ὑπεροπτικῶς. Vgl.
zu V, 4, 25. — τὰς ἐπὶ Φλιοῦντα
ἰόντι — das Thor, welches man
passiert, wenn man nach Phlius
geht. Vgl. Thukyd. II, 96 ἀνίστησι
τοὺς ὑπερβάντι Αἶμον Γέτας.

XENOPH. GRIECH. GESCH. II.

19. φιλοὶ — Nach Diodor XV,
96 waren es Athener unter Chabrias.
— μνήματα — S. zu III, 2, 14
und VI, 2, 20. — καὶ μάλα
συχνοὺς — und zwar sehr viele.
Vgl. zu II, 4, 2.

20. Ἄμα — τούτων — S. zu
III, 1, 20. — αὐτῶν — S. zu III,
4, 12.

21. ᾤρων — nämlich die The-
baner.

ἐπικείμενοι καὶ ἀκουτίζοντες δεινὰ εἰργάζοντο καὶ πᾶν τὸ στρατεύμα ἠνάγκαζον ἑαυτῶν ἕνεκα καὶ προιέναι καὶ ἀναχω-
 22 ρεῖν. μετὰ ταῦτα μέντοι οἱ Θηβαῖοι μείναντες οὐ πολλὰς ἡμέρας ἀπῆλθον οἴκαδε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἕκαστος οἴκαδε. ἐκ δὲ τούτου ἐμβάλλουσιν οἱ παρὰ Διονυσίου εἰς Σικυῶνα, καὶ μάχη μὲν νικῶσι τοὺς Σικυωνίους ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἀπέκτειναν περὶ ἑβδομήκοντα. Δέρας δὲ τεῖχος κατὰ κράτος αἰρουσί. καὶ ἡ μὲν παρὰ Διονυσίου πρώτη βοήθεια ταῦτα πράξασα ἀπέπλευσεν εἰς Συρακούσας. Θηβαῖοι δὲ καὶ πάντες οἱ ἀποστάντες ἀπὸ Λακεδαιμονίων μέχρι μὲν τούτου τοῦ χρόνου ὁμοθυμαδὸν καὶ ἔπραττον καὶ ἐστρατεύοντο ἡγουμένων Θη-
 23 βαίων. ἐγγενόμενος δὲ τις Λυκομήδης Μαντινεὺς, γένει τε οὐδενὸς ἐνδεῆς χρήμασί τε προήκων καὶ ἄλλως φιλότιμος, οὗτος ἐνέπλησε φρονήματος τοὺς Ἀρκάδας, λέγων ὡς μόνους μὲν αὐτοῖς πατρὶς Πελοπόννησος εἴη, μόνοι γὰρ αὐτόχθονες ἐν αὐτῇ οἰκοῖεν, πλεῖστον δὲ τῶν Ἑλληνικῶν φύλον τὸ Ἀρκαικὸν εἴη καὶ σώματα ἐγκρατέστατα ἔχοι. καὶ ἀλκιμωτάτους δὲ αὐτοὺς ἀπεδείκνυε, τεκμήρια παρεχόμενος ὡς ἐπικούρων ὁπότε δεηθεῖεν τινες, οὐδένας ἡροῦντο ἀντ' Ἀρκάδων. ἔτι

22. οἴκαδε — οἴκαδε — S. zu IV, 5, 17. — ἕκαστος — S. zu IV, 8, 15. — εἰς Σικυῶνα — in das Gebiet von Sikyon. Vgl. IV, 4, 15. — νικῶσι — ἀπέκτειναν — Zu beachten ist der Wechsel der Tempora. — Δέρας — nach andrer Lesart Γέρας, sonst nicht bekannt. Vgl. E. Curtius, Peloponnes II S. 504 u. 586. — τεῖχος bedeutet hier wohl nur ein Kastell. Vgl. IV, 5, 5. — ἡ — πρώτη βοήθεια — Schon im J. 373 hatte Dionysios eine Flotte von zehn Schiffen geschickt, die aber vom Iphikrates genommen worden war, ehe sie sich an den Kämpfen hatte beteiligen können. S. VI, 2, 33 ff. — ἀπέπλευσεν — gegen Ende des Sommers. Diodor XV, 70.

23. οὐδενὸς ἐνδεῆς — keinem nachstehend. Man erwartet den Komparativ wie IV, 1, 6; doch vgl. Thukyd. I, 70 τὸ δὲ ὑμέτερον (ἔστι) τῆς δυνάμεως ἐνδεᾶ πράξει. Eurip. Herakleid. 170 καὶ τούτο πολλῶ τῷ παρόντος ἐνδεές. In

gleichem Sinne das Verbum ἐπι-
 δεύομαι bei Homer II. ε, 636 und ω, 385. — προήκων — hervor-
 ragend. Vgl. Thukyd. II, 34 ὅς
 ἂν — ἀξιώματι προήκη, Aelian
 bei Suidas unter Προήματα: Καὶ
 πᾶσι τυράννοις καὶ τοῖς ἐπὶ μέγα
 πλούτον προήκονσι. — μόνοι —
 οἰκοῖεν — S. zu III, 2, 23. —
 αὐτόχθονες — Herod. VIII, 73
 Οἰκίει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα
 ἑπτὰ. τούτων δὲ τὰ μὲν δύο
 αὐτόχθονα ἔοντα κατὰ χώραν
 ἴδονται νῦν τε καὶ τὸ πάλαι
 οἴκων, Ἀρκάδες τε καὶ Κυνούριοι.
 Vgl. II, 171. Thukyd. I, 2.
 Apollon. Rhod. IV, 264 Ἀρκάδες
 οἱ καὶ πρόσθε Σεληναίης ὑδέονται
 ζῶειν. — πλεῖστον φύλον —
 Dies bestätigt Polyb. II, 38; IV,
 32. — ὡς ἐπικούρων — Ἀρκάδων
 — Die Arkader haben allerdings
 von alten Zeiten her in so großer
 Menge im Auslande als Söldner
 gedient, daß sie sprichwörtlich für
 solche wurden, die ihre Kraft
 zum Nutzen anderer verwendeten
 (Apostol. Ἀρκάδας μιμούμενος

δὲ οὔτε
 Ἀθήνας
 δαίμονα.
 παρακαλή
 λουθῶν
 λουθῆτε
 τοὺς ἄλλ
 ταῦτα ἀκ
 μῆθην κα
 οὔστινας
 ἐμεγαλύν
 ρον τῶν
 τῶν μετὰ
 θήσαντες
 οὐ μόνου
 χρωμένοι
 ἐνίκησάν
 νορα τῶν
 τὸ προά
 θεῖεν ἐξ
 ὀσβατα
 φῶντο κ
 φθόνως

ἐπὶ τῶν
 und daß
 S. 271
 Gegenstä
 dern vor
 auch nen
 ρου. V
 Thukyd
 Ἀθήνας
 S. zu IV,

24. ἐά
 gang aus
 direkte
 φείσεθ
 hutsame
 ablassen
 φείδον
 πρότερο
 VI, 5, 3
 zu II, 1,
 Verbindu

δὲ οὔτε Λακεδαιμονίους πώποτε ἄνευ σφῶν ἐμβαλεῖν εἰς τὰς Ἀθήνας οὔτε νῦν Θηβαίους ἐλθεῖν ἄνευ Ἀρκάδων εἰς Λακεδαίμονα. εἰάν οὖν σωφρονῆτε, τοῦ ἀκολουθεῖν ὅποι ἂν τις 24 παρακαλῆ φείσεσθε· ὡς πρότερόν τε Λακεδαιμονίους ἀκολουθοῦντες ἐκείνους ἠύξήσατε, νῦν δέ, ἂν Θηβαίοις εἰκῆ ἀκολουθῆτε καὶ μὴ κατὰ μέρος ἡγείσθαι ἀξιώτε, ἴσως τάχα τούτους ἄλλους Λακεδαιμονίους εὐρήσετε. οἱ μὲν δὴ Ἀρκάδες ταῦτα ἀκούοντες ἀνεφυσῶντό τε καὶ ὑπερεφίλου τοῦ Λυκομήδην καὶ μόνον ἄνδρα ἡγοῦντο· ὥστε ἄρχοντας ἔταπτον οὔστινας ἐκείνος κελύοι. καὶ ἐκ τῶν συμβαινόντων δὲ ἔργων ἐμεγαλύνοντο οἱ Ἀρκάδες· ἐμβalόντων μὲν γὰρ εἰς Ἐπίδαν- 25 ρον τῶν Ἀργείων καὶ ἀποκλεισθέντων τῆς ἐξόδου ὑπὸ τε τῶν μετὰ Χαβρίου ξένων καὶ Ἀθηναίων καὶ Κορινθίων, βοηθήσαντες μάλα πολιορκουμένους ἐξελύσαντο τοὺς Ἀργεῖους, οὐ μόνον τοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς χωρίοις πολεμίοις χρώμενοι. στρατευσάμενοι δὲ καὶ εἰς Ἀσίην τῆς Λακαίνης ἐνίκησάν τε τὴν τῶν Λακεδαιμονίων φρουρὰν καὶ τὸν Γεράνορα τὸν πολέμαρχον Σπαρτιάτην γεγενημένον ἀπέκτειναν καὶ τὸ προάστειον τῶν Ἀσινάων ἐπόρθησαν. ὅπου δὲ βουληθεῖεν ἐξελθεῖν, οὐ νύξ, οὐ χειμών, οὐ μῆκος ὁδοῦ, οὐκ ὄρη δύσβατα ἀπεκάλυεν αὐτούς· ὥστε ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ πολὺ ᾤοντο κράτιστοι εἶναι. οἱ μὲν δὴ Θηβαῖοι διὰ ταῦτα ὑπο- 26 φθόνως καὶ οὐκέτι φιλικῶς εἶχον πρὸς τοὺς Ἀρκάδας. οἷ

ἐπὶ τῶν ἄλλοις *ταλαιπωρούντων*) und daß Hermippos bei Athen. I S. 27¹ bei der Aufzählung der Gegenstände, die aus andern Ländern vorzugsweise bezogen werden, auch nennt: *ἀπὸ Ἀρκαδίας ἐπιουρούς*. Vgl. auch Anab. VI, 2, 10. Thukyd. VII, 57. — *εἰς τὰς Ἀθήνας* — d. i. *εἰς τὴν Ἀττικὴν*. S. zu IV, 4, 15.

24. *εἰάν σωφρονῆτε* — Übergang aus der indirekten in die direkte Rede. Vgl. I, 1, 28. — *φείσεσθε* — ihr werdet behutsamer zu Werke gehen, ablassen; vgl. Kyrop. I, 6, 85 *μὴ φείδου εἰ τι ἐχεις διδάσκειν*. — *πρότερόν τε* — *νῦν δέ* — S. zu VI, 5, 30. — *κατὰ μέρος* — S. zu II, 1, 5. — *ἴσως τάχα* — Die Verbindung der synonymen Par-

tikeln ist in umgekehrter Folge häufiger. Thukyd. VI, 10. Platon Sophist. S. 247^a. Demosth. geg. Meid. 18 und öfter. Vgl. auch die Verbindung *ὄμως μέντοι* V, 3, 19; 4, 51; *πάλιν αὖ* zu VII, 4, 1.

25. *τῆς Λακαίνης* — sehr selten wie hier als Name des Landes statt *τῆς Λακωνικῆς* gebraucht; so bei Euripid. Androm. 151; 194. Herod. VII, 235. — *Σπαρτιάτην γεγενημένον* — Das Participle *γεγενημένος* steht hier sehr eigentümlich für *ὄντα*, wie überhaupt der ganze Zusatz schwer erklärlich ist; denn daß dadurch, wie Schneider meint, das Verdienst der Arkader als bedeutender dargestellt werden soll, als wenn Geranor ein Lakedämonier oder Asinäer gewesen, ist kaum denkbar. — *ὅπου* — S. zu III, 3, 6.

γε μὴν Ἥλειοι ἐπεὶ ἀπαιτοῦντες τὰς πόλεις τοὺς Ἀρκάδας, ἃς ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀφηρεθήσαν, ἔγνωσαν αὐτοὺς τοὺς μὲν ἑαυτῶν λόγους ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιουμένους, τοὺς δὲ Τριφυλίους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀπὸ σφῶν ἀποστάντας περὶ παντὸς ποιουμένους, ὅτι Ἀρκάδες ἔφασαν εἶναι, ἐκ τούτων αὖ καὶ οἱ Ἥλειοι δυσμενῶς εἶχον πρὸς αὐτούς.

27 Οὕτω δ' ἐκάστων μέγα ἐφ' ἑαυτοῖς φρονοῦντων τῶν συμμάχων, ἔρχεται Φιλίσκος Ἀβυθηνὸς παρ' Ἀριοβαρζάνους χρήματα ἔχων πολλά. καὶ πρῶτα μὲν εἰς Δελφοὺς συνήγαγε περὶ εἰρήνης Θηβαίους καὶ τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους. ἐκεῖ δὲ ἐλθόντες τῷ μὲν θεῷ οὐδὲν ἐκοινώσαντο ὅπως ἂν ἡ εἰρήνη γένοιτο, αὐτοὶ δὲ ἐβουλεύοντο. ἐπεὶ δὲ οὐ συνεχώρουν οἱ Θηβαῖοι Μεσσηνίην ὑπὸ Λακεδαιμονίοις εἶναι, ξενικὸν πολὺ συνέλεγεν ὁ Φιλίσκος, ὅπως πολεμοίῃ μετὰ Λακεδαιμονίων.

28 Τούτων δὲ πραττομένων ἀφικνεῖται καὶ ἡ παρὰ Διονυσίου δευτέρα βοήθεια. λεγόντων δὲ Ἀθηναίων μὲν, ὡς χρεῶν εἶη αὐτοὺς ἵεναι εἰς Θετταλίαν τὰναντία Θηβαίους, Λακεδαιμονίων δέ, ὡς εἰς τὴν Λακωνικὴν, ταῦτα ἐν τοῖς συμμάχοις ἐνίκησεν. ἐπεὶ δὲ περιέπλευσαν οἱ παρὰ Διονυσίου εἰς Λακεδαίμονα, λαβὼν αὐτοὺς ὁ Ἀρχίδαμος μετὰ τῶν πολιτικῶν ἐστρατεύετο. καὶ Καρύας μὲν ἐξαιρεῖ κατὰ κράτος, καὶ ὄσους

26. τὰς πόλεις — S. zu III, 2, 30. — Ἀρκάδες ἔφασαν εἶναι — Die Zusammengehörigkeit von Triphylien mit Arkadien zeigt sich auch in der Genealogie der Stammheroen: Polyb. IV, 77 ἢ (Τριφυλία) τῆς μὲν προσηγορίας τέτυχε ταύτης ἀπὸ Τριφύλου τοῦ τῶν Ἀρκάδος παιδῶν ἐνός.

27. Ἀριοβαρζάνους — Statthalter des persischen Königs in Phrygien. Vgl. V, 1, 28. — ἐκοινώσαντο — S. zu 2, 20 und über ὅπως mit dem Optativ. potential. zu III, 2, 1. — Μεσσηνίην — Dafs Epaminondas bei seinem ersten Zug in den Peloponnes den Messeniern die Selbständigkeit verschafft und namentlich durch den Bau der Hauptstadt Messene gesichert hatte, ist von Xenophon nicht erwähnt worden. S. Diodor XV, 66. — ξενικὸν

πολὺ — nach Diodor XV, 70 zweitausend Mann, die er auch mit Sold versah; zu diesem Zweck war wohl das oben erwähnte Geld bestimmt, das er mitgebracht hatte.

28. χρεῶν εἶη — auch Kyrop. VI, 2, 24. Vgl. zu I, 6, 32. — αὐτούς — d. i. die vom Dionysios geschickten Truppen. — τὰναντία Θηβαίους — Die thessalischen Städte hatten in Theben um Hilfe gegen den Alexander von Pherae (s. VI, 4, 34) gebeten, und Pelopidas, von den Thebanern dorthin geschickt, hatte mit solchem Erfolge gekämpft, dafs Alexander um Frieden bitten mußte. Seitdem war der thebanische Einfluss in Thessalien groß, ja sogar auch in Makedonien geltend gemacht worden. Diodor XV, 67. Plutarch Pelop. 26. — Καρύας — S. VI,

5, 25. —
Ort ist
ἐξήκοι
5, 18.
οὐκ ἀφί-
— ὅς
μὲν εἶναι
Kyrop.
ἐπιπορο-
τι βουλι-
μένων ἢ
ἦν τι π-
στερησεν
ἔλεγε κ
sagt ha
Herod. I
ὁ βορκό
δείκνυε.
29. ἐπ
tiv ist w
οἰαυ γε
wegung
im ab,
des Weg
Anab. V

ζῶντας ἔλαβεν, ἀπέσφαζεν· ἐκεῖθεν δὲ εὐθύς στρατευσάμενος εἰς Παρρασίους τῆς Ἀρκαδίας μετ' αὐτῶν ἐδήγον τὴν χώραν. ἐπεὶ δ' ἐβοήθησαν οἱ Ἀρκαῖδες καὶ οἱ Ἀργεῖοι, ἐπαναχωρήσας ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς ὑπὲρ Μηδέας γηλόφοις. ἐνταῦθα δ' ὄντος αὐτοῦ Κισσίδας ὁ ἄρχων τῆς παρὰ Διονυσίου βοηθείας ἔλεγεν, ὅτι ἐξήκοι αὐτῷ ὁ χρόνος, ὃς εἰρημένος ἦν παραμένειν. καὶ ἅμα ταῦτ' ἔλεγε καὶ ἀπῆει τὴν ἐπὶ Σπάρτης. ἐπεὶ δὲ ἀποπορευόμενον ὑπετέμνοντο αὐτὸν οἱ 29 Μεσσήνιοι ἐπὶ στενὸν τῆς ὁδοῦ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεμπευ ἐπὶ τὸν Ἀρχίδαμον καὶ βοηθεῖν ἐκέλευε· κἀκεῖνος μέντοι ἐβοήθει. ὡς δ' ἐγένοντο ἐν τῇ ἐπ' Εὐτροησίους ἐκτροπῇ, οἱ μὲν Ἀρκαῖδες καὶ Ἀργεῖοι προσέβαινον εἰς τὴν Λάκαιναν, καὶ οὗτοι ὡς ἀποκλείδοντες αὐτὸν τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ. ὁ δέ, οὐπὲρ ἔστι χωρίον ἐπίπεδον ἐν ταῖς συμβολαῖς τῆς τε ἐπ' Εὐτροησίων καὶ τῆς ἐπὶ Μηδέας ὁδοῦ, ἐνταῦθα ἐκβάς παρετάξατο ὡς μαχόμενος. ἔφασαν δ' αὐτὸν καὶ πρὸ τῶν λόγων παριόντα τοιαῦδε 30 παρακελεύεσθαι· ἄνδρες πολῖται, νῦν ἀγαθοὶ γενόμενοι ἀναβλέψωμεν ὀρθοῖς ὄμμασιν· ἀποδοῶμεν τοῖς ἐπιγυγνομένοις τὴν πατρίδα οἴανπερ παρὰ τῶν πατέρων παρελάβομεν. πανσώμεθα αἰσχυρόμενοι καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ πρεσβυτέρους καὶ ξένους, ἐν οἷς πρόσθεν γε πάντων τῶν Ἑλλήνων

5, 25. — ὑπὲρ Μηδέας — Dieser Ort ist sonst nicht bekannt. — ἐξήκοι — verflossen wäre, 5, 18. Anab. VI, 3, 26 ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφίκεσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν. — ὃς εἰρημένος ἦν παραμένειν = ὃν παραμένειν εἰρητο. Kyrop. VI, 2, 38 ἦν δὲ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἐπεσθαι πωλεῖν τι βουλούμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν ἦν τι πωλῶν ἀλλοιῆται, πάντων στερήσεται. — καὶ ἅμα ταῦτ' ἔλεγε καὶ — so wie er das gesagt hatte, ging er ab. Vgl. Herod. I, 112 ἅμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε.

29. ἐπὶ στενόν — Der Accusativ ist wohl von einem in ὑποτέμνεσθαι gedachten Verbum der Bewegung veranlaßt: sie schnitten ihn ab, so dafs er nach einer Enge des Weges gedrängt wurde. Vgl. Anab. VI, 5, 25 παρηγγέλλετο δὲ

τὰ μὲν δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὄμων ἔχειν, die Speere an die rechte Schulter zu nehmen und dort zu halten. — ἐν τῇ ἐπ' Εὐτροησίους ἐκτροπῇ — wo ein Weg nach den Eutresiern, den Bewohnern einer Landschaft im südlichen Arkadien, sich abzweigt. — εἰς τὴν Λάκαιναν — kann nur heissen: in der Richtung nach Lakonien, da die Schlacht in Arkadien, nicht einmal in der Nähe der lakonischen Grenze, stattfand. Man könnte vielleicht ὁδόν zu Λάκαιναν ergänzen, oder, was zweckmäßiger scheint, lesen τὴν εἰς τὴν Λάκαιναν. — καὶ οὗτοι — mit Rücksicht auf ὑπετέμνοντο αὐτὸν οἱ Μεσσήνιοι. — ἐκβάς — nämlich aus dem Engpasse in die offene Ebene.

30. ἔφασαν — S. zu III, 5, 21. So auch § 32. — ἀναβλέψωμεν — denn, sagt Plutarch Agesil. 33 πρότερόν γε φασιν οὐδὲ ταῖς γυ-

- 31 περιβλεπτότατοι ἦμεν. τούτων δὲ ῥηθέντων ἐξ αἰθρίας ἀστραπὰς τε καὶ βροντὰς λέγουσιν αἰσίους αὐτῷ φανῆναι. συνέβη δὲ καὶ πρὸς τῷ δεξιῷ κέρατι τέμενός τι καὶ ἄγαλμα Ἥρακλέους, οὗ δὴ καὶ ἀπόγονος λέγεται, εἶναι. τοιγαροῦν ἐκ τούτων πάντων οὕτω πολὺ μένος καὶ θάρρος τοῖς στρατιώταις φασὶν ἐμπεσεῖν, ὥστε ἔργον εἶναι τοῖς ἡγεμοσίν ἀνείργειν τοὺς στρατιώτας ὠθουμένους εἰς τὸ πρόσθεν. ἐπεὶ μέντοι ἡγεῖτο ὁ Ἀρχίδαμος, ὀλίγοι μὲν τῶν πολεμίων δεξιόμενοι εἰς δόρυ αὐτοὺς ἀπέθανον· οἱ δ' ἄλλοι φεύγοντες ἐπιπτον, πολλοὶ μὲν ὑπὸ ἰππέων, πολλοὶ δὲ ὑπὸ τῶν Κελτῶν. ὡς δὲ ληξάσης τῆς μάχης τρόπαιον ἐστήσατο, εὐθύς ἐπεμψεν οἴκαδε ἀγγελοῦντα Δημοτέλη τὸν κήρυκα τῆς τε νίκης τὸ μέγεθος καὶ ὅτι Λακεδαιμονίων μὲν οὐδὲ εἰς τεθναίῃ, τῶν δὲ πολεμίων παμπληθεῖς. τοὺς μέντοι ἐν Σπάρτῃ ἔφασαν ἀκούσαντας ἀρξαμένους ἀπὸ Ἀγησιλάου καὶ τῶν γερόντων καὶ τῶν ἐφόρων πάντας κλάειν. οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾶ καὶ λύπη δακρυά ἐστιν. ἐπὶ μέντοι τῇ τῶν Ἀρκάδων τύχῃ οὐ πολὺ τι ἥττον Λακεδαιμονίων ἤσθησαν Θηβαῖοι τε καὶ Ἥλειοι· οὕτως ἦδη ἤχθοντο ἐπὶ τῷ φρονήματι αὐτῶν.
- 33 Συνεχῶς δὲ βουλευόμενοι Θηβαῖοι, ὅπως ἂν τὴν ἡγεμονίαν λάβοιεν τῆς Ἑλλάδος, ἐνόμισαν, εἰ πέμψειαν πρὸς τὸν

ναῖξιν ἀντιβλέπειν τοὺς ἄνδρας ἀσχνομένους ἐφ' οἷς ἐπταῖσαν.

31. ἐξ αἰθρίας — φανῆναι — Donner und Blitz gehören zu den wichtigsten Zeichen, welche die Menschen von den Göttern erhalten. Apolog. Socrat. 12 βροντὰς δὲ ἀμφιλέξει τις μὴ μέγιστον οἰωνιστήριον εἶναι; Auf der rechten Seite erscheinen sie glückverkündend, und wenn sie aus heiterm Himmel kommen, so sind sie um so bedeutsamer, weil sie den besonderen Anteil bezeugen, den die Gottheit an dem betreffenden Unternehmen nimmt. Vgl. Homer II, β, 353. Od. v, 112 ff. Da von der rechten Seite überhaupt die glücklichen Zeichen erscheinen, so wird auch der Zufall als bedeutsam angesehen, dass in der Nähe des rechten Flügels ein Heiligtum des Herakles war. — οὗ λέγεται — Ein von Cobet verdächtiger

Zusatz, der allerdings einmal wegen des λέγεται auffällig ist, für das man wenigstens ἐστὶ erwartet, andererseits das mit συνέβη zu verbindende εἶναι in ungewöhnlicher Weise von dem übrigen Satze trennt. — δεξιόμενοι εἰς δόρυ — die Feinde so nahe herankommen lassen, dass man von dem Speer Gebrauch machen kann. Vgl. IV, 3, 17 εἰς δόρυ ἀφινόμενοι. II, 4, 34 εἰς χεῖρας δέχεσθαι. — ὑπὸ τῶν Κελτῶν — Diese befanden sich unter den syrakusanischen Hilfstruppen, wie bei der ersten Anwesenheit derselben. S. § 20.

32. οὐδὲ εἰς τεθναίῃ — Es ist die sogenannte thränenlose (ἄδακρος) Schlacht. Plutarch Agesil. 33. Diodor XV, 72, der den Verlust der Gegner auf 10000 Mann angiebt. — ἀρξαμένους ἀπὸ

Προσῶν βασ
του παρακα
καὶ Εὐθὺν κλι
Θηβαίων μ
σῆς. Ἥλε
οὐ Ἀθηναί
λέοντα. ἐπ
παρὰ τῷ Π
βασιλεῖ συ
ποτε στρα
τοῦτο πολ
λαίου ἐλθ
τῇ Ἀρτέμ
θύσας εἰλ
τὸ τιμᾶσθ
τροῖς καὶ
ἐφαίνοντο
κάδης μάχ
παρεγένου
λέγοι ὁ
Πελοπίδα
πίδας, τί
αὐτόνομο
τὰς ναῦς
Ἀγησιλάου
an bis zu
33. ἐν τῷ
εἰνε ἀνδρ
wie § 34
— VIELLEIC
4, 15), we
ein Argiver
den Namen
erwartet.
34. ἐπὶ λ
höheres s.
— μόνοι
bürger, di
ἐργοντο
Über den
III, 5, 25.
— Über de
— οὐδὲ δ
III, 4, 3 f.
35. μέγ

Περσῶν βασιλέα, πλεονεκτῆσαι ἂν τι ἐν ἐκείνῳ. καὶ ἐκ τούτου παρακαλέσαντες ἤδη τοὺς συμμάχους ἐπὶ προφάσει, ὅτι καὶ Εὐθύκλῆς ὁ Λακεδαιμόνιος εἶη παρὰ βασιλεῖ, ἀναβαλνόνσι Θηβαίων μὲν Πελοπίδας, Ἀρκάδων δὲ Ἀντίοχος ὁ παγκρατιαστής, Ἡλείων δὲ Ἀρχίδαμος ἠκολούθει δὲ καὶ Ἀργεῖος. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ταῦτα ἀνέπεμψαν Τιμαγόραν τε καὶ Λέοντα. ἐπεὶ δ' ἐκεῖ ἐγένοντο, πολὺ ἐπλεονέκτει ὁ Πελοπίδας 34 παρὰ τῷ Πέρσῃ. εἶχε γὰρ λέγειν καὶ ὅτι μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς, καὶ ὅτι ὕστερον οὐδεπώποτε στρατεύσαντο ἐπὶ βασιλέα, καὶ ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἐθελήσαιεν μετ' Ἀγησιλάου ἔλθειν ἐπ' αὐτὸν οὐδὲ θῦσαι ἐάσαιεν αὐτὸν ἐν Αὐλίδι τῇ Ἀρτεμίδι, ἔνθαπερ ὅτε Ἀγαμέμνων εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξέπλει θύσας εἶλε Τροίαν. μέγα δὲ συνεβάλλετο τῷ Πελοπίδᾳ εἰς 35 τὸ τιμᾶσθαι καὶ ὅτι ἐνεκικήκεσαν οἱ Θηβαῖοι μάχῃ ἐν Λεύκτροις καὶ ὅτι πεπορθηκότες τὴν χάραν τῶν Λακεδαιμονίων ἐφαίνοντο. ἔλεγε δὲ ὁ Πελοπίδας, ὅτι οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἀρκάδες μάχῃ ἠττημένοι εἶεν ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ἐπεὶ αὐτοὶ οὐ παρεγένοντο. συνεμαρτύρει δ' αὐτῷ ταῦτα πάντα ὡς ἀληθῆ λέγει ὁ Ἀθηναῖος Τιμαγόρας, καὶ ἐτιμᾶτο δεύτερος μετὰ τὸν Πελοπίδαν· ἐκ δὲ τούτου ἐρωτώμενος ὑπὸ βασιλέως ὁ Πελοπίδας, τί βούλοιο ἑαυτῷ γραφῆναι, εἶπεν, ὅτι Μεσσήνην τε αὐτόνομον εἶναι ἀπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίους ἀνέλκειν τὰς ναῦς· εἰ δὲ ταῦτα μὴ πείθοντο, στρατεύειν ἐπ' αὐτούς·

Ἀγησιλάου — vom Agesilaos an bis zu den geringsten.

33. ἐν ἐκείνῳ — Man erwartet eine andere Präposition, etwa παρὰ wie § 34 oder διὰ. — Ἀργεῖος — Vielleicht auch ein Eleer (vgl. 4, 15), wenn es nicht heißen soll ein Argiver, wobei man allerdings den Namen oder wenigstens *τις* erwartet.

34. ἐπλεονέκτει — Ausführlicheres s. bei Plutarch Pelop. 30. — μόνοι — nämlich seine Mitbürger, die Thebaner. — συνεμάχοντο — στρατεύσαντο — Über den Wechsel der Modi s. zu III, 5, 25. — ὅτι οὐκ ἐθελήσαιεν — Über den Optativ s. zu I, 3, 19. — οὐδὲ θῦσαι ἐάσαιεν — S. III, 4, 3 f.

35. μέγα δὲ συνεβάλλετο κτέ.

— Plutarch a. a. O. οὐ γὰρ ἡρέμα διήκτο τῆς Ἀσίας οὐδ' ἐπὶ μικρὸν ἢ δόξα τῶν πρὸς Λακεδαιμονίους ἀγώνων, ἀλλ', ὡς πρῶτος περὶ τῆς ἐν Λεύκτροις μάχῃς ἐξέδραμε λόγος, αἰεὶ τινος καινοῦ προστιθεμένου κατορθώματος ἀξιαγομένη, καὶ ἀναβαλνόνσα πορρωτάτω κατέσχεν. — δεύτερος μετὰ τὸν Πελοπίδαν — gleich nach dem Pelopidas, der der erste war, während jener die zweite Stelle einnahm. Reiche Geschenke, die Timagoras vom Könige erhalten, zählt Plutarch a. a. O. auf, Demosth. v. d. Trugges. 137 giebt dieselben nach der in Athen verbreiteten Meinung auf vierzig Talente an.

36. γραφῆναι — nämlich als Bestimmung für den beabsichtigten Frieden. — στρατεύειν — ἵνα

- εἰ τις δὲ πόλις μὴ ἐθέλοι ἀκολουθεῖν, ἐπὶ ταύτην πρῶτον
 37 λένα. γραφέντων δὲ τούτων καὶ ἀναγνωσθέντων τοῖς πρέ-
 σβεισι, εἶπεν ὁ Λέων ἀκούοντας τοῦ βασιλέως· Νῆ Δία, ᾧ
 Ἀθηναῖοι, ὧρα γε ὑμῖν, ὡς ἔοικεν, ἄλλον τινα φίλον ἀντὶ
 βασιλέως ζητεῖν. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ γραμματεὺς ἃ εἶπεν
 ὁ Ἀθηναῖος, πάλιν ἐξήνεγκε προσγεγραμμένα· εἰ δέ τι δικαιο-
 38 λέα διδάσκειν. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο οἱ πρέσβεις οἵαδε ἕκαστοι,
 τὸν μὲν Τιμαγόραν ἀπέκτειναν οἱ Ἀθηναῖοι, κατηγοροῦντος
 τοῦ Λέοντος, ὡς οὔτε συσκηνοῦν ἑαυτῷ ἐθέλοι μετὰ τε Πελο-
 πίδου πάντα βουλευόιτο. τῶν δὲ ἄλλων πρέσβων ὁ μὲν Ἡλείος
 Ἀρχίδαμος, ὅτι προὔτιμησε τὴν Ἥλιον πρὸ τῶν Ἀρκάδων,
 ἐπήγει τὰ βασιλέως, ὁ δὲ Ἀντιόχος, ὅτι ἡλαττοῦτο τὸ Ἀρκα-
 δικόν, οὔτε τὰ δῶρα ἐδέξατο ἀπήγγειλέ τε πρὸς τοὺς μυρσίους,
 ὅτι βασιλεὺς ἀρτοκόπους μὲν καὶ ὄψοποιούς καὶ οἰνοχόους
 καὶ θυρωροὺς παμπληθεῖς ἔχοι, ἄνδρας δὲ οἱ μάχονται ἄν
 Ἕλλησι πάνυ ζητῶν οὐκ ἔφη δύνασθαι ἰδεῖν. πρὸς δὲ τού-
 τοις καὶ τὸ τῶν χρημάτων πλήθος ἀλαζονείαν οἱ γε δοκεῖν
 ἔφη εἶναι, ἐπεὶ καὶ τὴν ὑμνουμένην ἂν χρυσὴν πλάτανον
 οὐκ ἱκανὴν ἔφη εἶναι τέττιγι σκιάν παρέχειν.
 39 Ὡς δὲ οἱ Θηβαῖοι συνεκάλεσαν ἀπὸ τῶν πόλεων ἀπασῶν
 ἀκουσομένους τῆς παρὰ βασιλέως ἐπιστολῆς καὶ ὁ Πέρσης ὁ

— Als Subjekt ist zu denken man; abhängig sind die Infinitive von dem bei ὅτι aus der Frage zu ergänzenden βούλοιο γραφῆναι. Vgl. I, 5, 6. — Über πρῶτον s. zu V, 4, 37.

37. τοῦ βασιλέως — Der Artikel steht gegen den gewöhnlichen Gebrauch, nach welchem der Perserkönig βασιλεὺς genannt wird, auch Anab. II, 4, 4; 5, 38. Thukyd. VIII, 47. — ἀπήγγειλεν — verdolmetschte dem Könige. — ἐξήνεγκε — Der Sinn dieses Wortes ist nicht ganz klar: wahrscheinlich heißt es: er brachte die Urkunde aus dem Kabinet des Königs, in welches derselbe sich nach der Vorlesung zurückgezogen, wieder vor. — προσγεγραμμένα — Der Zusatz bestand in den nächstfolgenden Worten. Dals der Friedensvertrag noch andere Bestimmungen als die eben angegebenen For-

derungen des Pelopidas enthielt, ergibt sich aus dem Folgenden.

38. προὔτιμησε — nämlich βασιλεὺς. — τὰ δῶρα — die Geschenke, welche, wie üblich (daher der Artikel), der König den Gesandten gab. — τοὺς μυρσίους — die Bundesversammlung, welche die Angelegenheiten Arkadiens leitete. S. Diodor XV, 59. — οἱ = ἑαυτῷ, ist hier wie das folgende γέ zeigt, zu betonen, während es sonst bei den Attikern fast nur enklitisch gebraucht wird. Wie hier auch Anab. I, 1, 8. De rep. Athen, 2, 17. Platon Gastm. S. 174^e. — τὴν ὑμνουμένην χρυσὴν πλάτανον — Diese Platane, so wie ein goldner Weinstock waren einst dem Dareios vom Pythios, einem sehr reichen Lyder, geschenkt worden. Herod. VII, 27. — ἄν — mit ἱκανὴν εἶναι zu verbinden.

39. ὁ Πέρσης — Auch im J. 387

φέρων
 τὰ γερο
 λει καὶ
 πόλεως
 φθείρου
 ἐκέλευο
 οὐδὲ τῶ
 πόλεμος
 ὡς δια
 καθίζου
 καθίας
 θόντες
 ὀμνύνα
 νομίζου
 ἅμα ἑα
 αὐτῶν
 ὅτι οὐδ
 καὶ ἄλλ
 μὲν ἢ
 οὕτω
 Αὐ
 ἀγαγέσ
 σύμμαχ
 τὴν Ἀ
 Ἄργει
 τοι κα
 Ναυκ
 Τιμο
 hatte T
 kidische
 greis o
 macht.
 unter d
 wie I,
 σημεία
 ἀντετέ
 πέφυκα
 In ein
 inedd.
 παρ β
 φέρων
 — ὀμ
 besch

φέρων τὰ γράμματα δείξας τὴν βασιλέως σφραγίδα ἀνέγνω
τὰ γεγραμμένα, οἱ μὲν Θηβαῖοι ὁμνῦναι ταῦτα ἐκέλευον βασι-
λεῖ καὶ ἑαυτοῖς τοὺς βουλομένους φίλους εἶναι, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν
πόλεων ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ὁμούμενοι ἀλλ' ἀκουσόμενοι πεμ-
φθεῖσαν· εἰ δέ τι ὄρκων δέουιντο, πρὸς τὰς πόλεις πέμπειν
ἐκέλευον. ὁ μὲντοι Ἀρκὰς Λυκομήδης καὶ τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι
οὐδὲ τὸν σύλλογον ἐν Θήβαις δέοι εἶναι, ἀλλ' ἔνθα ἂν ἦ ὁ
πόλεμος. χαλεπαινόντων δ' αὐτῷ τῶν Θηβαίων καὶ λεγόντων,
ὡς διαφθεῖροι τὸ συμμαχικόν, οὐδ' εἰς τὸ συνέδριον ἤθελε
καθίσειν, ἀλλ' ἀπιὼν ᾤχετο καὶ μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἐξ Ἀρ-
καδίας πρόσβεις. ὡς δ' ἐν Θήβαις οὐκ ἠθέλησαν οἱ συνελ- 40
θόντες ὁμοῖαι, ἔπεμπον οἱ Θηβαῖοι πρόσβεις ἐπὶ τὰς πόλεις,
ὁμνῦναι κελεύοντες ποιήσειν κατὰ τὰ βασιλέως γράμματα,
νομίζοντες ὀκνήσειν μίαν ἐκάστην τῶν πόλεων ἀπεχθάνεσθαι
ἅμα ἑαυτοῖς τε καὶ βασιλεῖ. ἐπεὶ μὲντοι εἰς Κόρινθον πρῶτον
αὐτῶν ἀφικομένων ὑπέστησαν οἱ Κορίνθιοι καὶ ἀπεκρίναντο,
ὅτι οὐδὲν δέουιντο πρὸς βασιλέα κοινῶν ὄρκων, ἐπηκολούθησαν
καὶ ἄλλαι πολλαὶ πόλεις κατὰ ταῦτ' ἀποκρινόμεναι. καὶ αὕτη
μὲν ἡ Πελοπίδου καὶ τῶν Θηβαίων τῆς ἀρχῆς περιβολὴ
οὕτω διελύθη.

Αὐθις δ' Ἐπαμεινώνδας, βουληθεὶς τοὺς Ἀχαιοὺς προσ- 41
αγαγέσθαι, ὅπως μᾶλλον σφίσι καὶ οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ ἄλλοι
σύμμαχοι προσέχοιεν τὸν νοῦν, ἔγνω ἐκστρατευτέον εἶναι ἐπὶ
τὴν Ἀχαΐαν. Πεισίαν οὖν τὸν Ἀργεῖον στρατηγοῦντα ἐν τῷ
Ἀργεῖ πείθει προκαταλαβεῖν τὸ Ὀνεῖον. καὶ ὁ Πεισίας μὲν-
τοι καταμαθὼν ἀμελουμένην τὴν τοῦ Ὀνείου φυλακὴν ὑπὸ τε
Ναυκλέους, ὃς ἦρχε τοῦ ξενικοῦ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ὑπὸ
Τιμομάχου τοῦ Ἀθηναίου, καταλαμβάνει νύκτωρ μετὰ δισχι-

hatte Tiribazos selbst den antal-
kidischen Frieden auf einem Kon-
grefs den Griechen bekannt ge-
macht. — τὴν — σφραγίδα — das
unter der Schrift befindliche Siegel,
wie I, 4, 3 σφράγισμα; V, 1, 30
σημεῖα. Thukyd. I, 129 ἐπιστολὴν
ἀντιτίθει αὐτῷ ὡς τάχιστα δια-
πέμψαι καὶ τὴν σφραγίδα ἀποδείξει.
In einer Inschrift bei Ross Insscr.
inedd. II Nr. 166 Καλλίας πάρεστι
πρὸς βασιλέως Φιλίππου γράμματα
φέρων καὶ σφραγίδα τὰν βασιλέως.
— ὁμνῦναι ταῦτα — dies zu
beschwören; eine sonst nicht

allgemein übliche Konstruktion.
Vgl. auch zu 4, 10. — Λυκομήδης
— S. § 22. — τὸ συμμαχικόν —
d. i. die Bestimmungen des Bun-
desvertrages.

40. περιβολὴ — das Trachten
nach etwas; vgl. περιβάλλεσθαι
IV, 8, 18.

41. Αὐθις — Wohl noch im J.
367 v. Chr., in derselben Zeit, in
welcher sich die Gesandten der
Griechen am persischen Hofe be-
fanden. Vgl. Grote, Gesch. Grie-
chenl. V S. 530 der deutsch.
Übers. — σφίσι — d. i. den The-

λίον ὀπλιτῶν τὸν ὑπὲρ Κερχραιῶν λόφον, ἔχων ἐπὶ τὰς ἡμερῶν
 42 τὰ ἐπιτήδεια. ἐν δὲ ταύταις ταῖς ἡμέραις ἐλθόντες οἱ Θηβαῖοι
 ὑπερβαίνουνσι τὸ ὄνειον, καὶ στρατεύουσι πάντες οἱ σύμμαχοι
 ἐπ' Ἀχαΐαν, ἡγουμένον Ἐπαμεινώνδου. προσπεσόντων δ' αὐτῶ
 τῶν βελτίστων ἐκ τῆς Ἀχαΐας, ἐνδυναστεύει ὁ Ἐπαμεινώνδας
 ὥστε μὴ φυγαδεῦσαι τοὺς κρατίστους μηδὲ πολιτεῖαν μετα-
 στῆσαι, ἀλλὰ πιστὰ λαβὼν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἢ μὴν συμμά-
 43 οὔτως ἀπῆλθεν οἰκαδε. κατηγορούντων δὲ αὐτοῦ τῶν τε
 Ἀρκάδων καὶ τῶν ἀντιστασιωτῶν, ὡς Λακεδαιμονίοις κατε-
 σκευακῶς τὴν Ἀχαΐαν ἀπέλθοι, ἔδοξε Θηβαίοις πέμψαι ἀρμο-
 στάς εἰς τὰς Ἀχαΐδας πόλεις. οἱ δ' ἐλθόντες τοὺς μὲν βελ-
 τίστους σὺν τῷ πλήθει ἐξέβαλον, δημοκρατίας δ' ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ
 κατέστησαν. οἱ μὲντοι ἐκπεσόντες συστάντες ταχύ, ἐπὶ μίαν
 ἐκάστην τῶν πόλεων πορευόμενοι, ὄντες οὐκ ὀλίγοι, κατῆλθόν
 τε καὶ κατέσχον τὰς πόλεις. ἐπεὶ δὲ κατελθόντες οὐκέτι ἐμέ-
 σεον, ἀλλὰ προθύμως συνεμάχουν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐπιέ-
 ζοντο οἱ Ἀρκάδες ἔνθεν μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ἔνθεν δὲ
 44 ὑπὸ Ἀχαιῶν. ἐν δὲ τῷ Σικυῶνι τὸ μὲν μέχρι τούτου κατὰ
 τοὺς ἀρχαίους νόμους ἢ πολιτεία ἦν. ἐκ δὲ τούτου βουλόμε-
 νος ὁ Εὐφρων, ὥσπερ παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις μέγιστος
 ἦν τῶν πολιτῶν, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἐναντίοις αὐτῶν πρω-
 τεύειν, λέγει πρὸς τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς Ἀρκάδας, ὡς εἰ
 μὲν οἱ πλουσιώτατοι ἐγκρατεῖς ἔσονται τοῦ Σικυῶνος, σαφῶς,
 ὅταν τύχη, πάλιν λακωνιεῖ ἢ πόλις. εἰ δὲ δημοκρατία γένη-

banern. Vgl. zu IV, 8, 24 u. VII, 5, 5.

42. προσπεσόντων — auf in-
 ständiges Bitten. — ἐνδυνα-
 στεύει — indem er die aristokra-
 tischen Regierungen, die es mit den
 Lakedämoniern hielten, in den
 Städten befestigte. — ἀρμοστάς
 — S. zu IV, 8, 8. — σὺν τῷ πλήθει
 — mit Hilfe der demokrati-
 schen Volksmenge. — συστάν-

43. ἀντιστασιωτῶν — d. i. die
 demokratische Partei in Achaia.
 — Λακεδαιμονίοις κατεσκευα-
 κῶς — indem er die aristokra-
 tischen Regierungen, die es mit den
 Lakedämoniern hielten, in den
 Städten befestigte. — ἀρμοστάς
 — S. zu IV, 8, 8. — σὺν τῷ πλήθει
 — mit Hilfe der demokrati-
 schen Volksmenge. — συστάν-

τες — Die aus den einzelnen
 Städten verbannten vereinigten sich
 zu einem Ganzen, das so den ein-
 zelnen Städten überlegen war. —
 οὐκέτι ἐμέσεον — sie hielten
 sich nicht mehr wie früher
 neutral.

44. τὸ μὲν μέχρι τούτου —
 Zeitbestimmungen erhalten, auch
 wenn sie durch Präpositionen mit
 ihrem Casus ausgedrückt sind, den
 Artikel, um den ganzen Ausdruck
 als Zeitdauer aufzufassen. Vgl.
 τὸ ἀπὸ τούτου IV, 6, 12. τὸ ἀπὸ
 τοῦδε Kyrop. IV, 2, 22; V, 1, 6;
 2, 35; VII, 1, 11; 2, 9. τὸ
 ἐκ τοῦδε Kyrop. V, 5, 43; VII,
 5, 74. — μέγιστος — 3, 8
 heißt er φιλαίτατος ὢν Λακεδαι-
 μονίοις. — ὅταν τύχη — bei

ται, εὐ το
 παραγέννη
 ἐπὶ ὑμῖν
 ἐν τῇ σι
 ἵστε ὅτι
 τῶν Λακε
 οἱ οὖν Ἀ
 γέγοντο α
 γείων καὶ
 τείας ἐσο
 στρατηγο
 αἰροῦνται
 δρον καὶ
 καὶ ἐπὶ
 μέγην τὸ
 τῶν τῶν
 καὶ ἄλλο
 ἱερῶν γε
 κωνισμῶ
 γόντων
 πάντα ὑ
 δὲ ταῦτ
 μασί δι
 ἔχων τ
 Οὐ

passen
 jekt ist
 — εὐ το
 4. ἵστε
 ὑμῖν
 ench d
 meine
 Treue g
 von π
 ἔρεκα.
 — εἰς ἄν
 45. ἐπ
 οἱς — S
 46. ἐπ
 zu verb
 φειδόμε
 ὅσους ἔ
 13. —
 zu IV,

ται, εὖ ἴστε, ἔφη, ὅτι διαμενεῖ ὑμῖν ἡ πόλις. ἐὰν οὖν μοι παραγένησθε, ἐγὼ ἔσομαι ὁ συγκαλῶν τὸν δῆμον καὶ ἅμα ἐγὼ ὑμῖν ταύτην πίστιν ἐμαυτοῦ δώσω καὶ τὴν πόλιν βέβαιον ἐν τῇ συμμαχίᾳ παρεξω. ταῦτα δ', ἔφη, ἐγὼ πράττω εὖ ἴστε ὅτι πάλαι μὲν χαλεπῶς φέρων, ὥσπερ ὑμεῖς, τὸ φρόνημα τῶν Λακεδαιμονίων, ἄσμενος δ' ἂν τὴν δουλείαν ἀποφυγῶν. οἱ οὖν Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἠδέως ταῦτ' ἀκούσαντες παρεγένοντο αὐτῷ. ὁ δ' εὐθύς ἐν τῇ ἀγορᾷ παρόντων τῶν Ἀργείων καὶ τῶν Ἀρκάδων συνεκάλει τὸν δῆμον, ὡς τῆς πολιτείας ἐσομένης ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, στρατηγούς ἐκέλευσεν ἐλέσθαι οὕστινας αὐτοῖς δοκοίη· οἱ δ' αἰρουῦνται αὐτόν τε τὸν Εὐφρονα καὶ Ἰππόδαμον καὶ Κλέανδρον καὶ Ἀκρισίον καὶ Λύσανδρον. ὡς δὲ ταῦτα ἐπέπρακτο, καὶ ἐπὶ τὸ ξεικὸν καθίστησιν Ἀδέαν τὸν αὐτοῦ υἱόν, Λυσιμένην τὸν πρόσθεν ἄρχοντα ἀποστήσας. καὶ εὐθύς μὲν τούτων τῶν ξένων ὁ Εὐφρων πιστούς τινας εὖ ποιῶν ἐποίησατο, καὶ ἄλλους προσελάμβανεν, οὔτε τῶν δημοσίων οὔτε τῶν ἱερῶν χρημάτων φειδόμενος. καὶ ὅσους δ' ἐξέβαλεν ἐπὶ λακωνισμῷ, καὶ τοῖς τούτων χρήμασιν ἐχρῆτο, καὶ τῶν συναρχόντων δὲ τοὺς μὲν δόλφ ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ ἐξέβαλεν· ὥστε πάντα ὑφ' ἑαυτῷ ἐποίησατο καὶ σαφῶς τύραννος ἦν. ὅπως δὲ ταῦτα ἐπιτρέποιεν αὐτῷ οἱ σύμμαχοι, τὰ μὲν τι καὶ χρήμασι διεπράττετο, τὰ δὲ καί, εἰ ποι στρατεύονται, προθύμως ἔχων τὸ ξεικὸν συνηκολούθει.

Οὕτω δὲ τούτων προκεχωρηκότων, καὶ τῶν τε Ἀργείων II.

passender Gelegenheit. Subjekt ist ἡ πόλις. Vgl. IV, 1, 34. — εὖ ἴστε ὅτι — Vgl. zu VI, 1, 4. ἴστε ist Imperativ. — ἐγὼ — ὑμῖν — δώσω — ich werde euch damit Sicherheit für meine Person, d. i. für meine Treue geben. Zu der Bedeutung von πίστις vgl. II, 2, 16 πίστεις ἔνεκα. — ἂν — ἀποφυγῶν = ὡς ἂν ἀποφύγοι.

45. ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις — S. zu § 1.

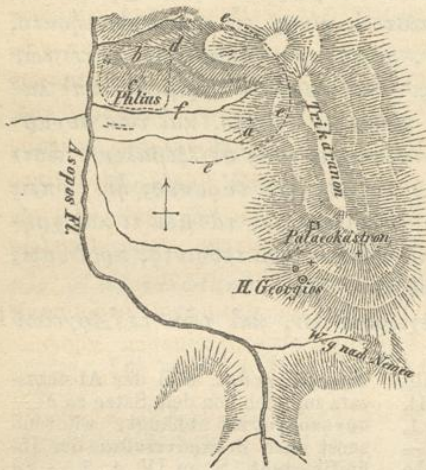
46. ἐποίησατο — ist mit πίστεις zu verbinden. — ἱερῶν χρημάτων φειδόμενος — Vgl. 3, 8. — ὅσους ἐξέβαλεν — S. zu III, 1, 13. — ἐπὶ Λακωνισμῷ — Vgl. zu IV, 4, 15. — ὅπως — nach

διαπράττεσθαι, weil der Absichtssatz zugleich von dem Satze τὰ δὲ — συνηκολούθει abhängt, während sonst nach διαπράττεσθαι der Infinitiv steht. S. zu IV, 4, 7. — τὰ μὲν τι — In der Bedeutung teils — teils ist τὰ μὲν — τὰ δὲ so zur Partikel geworden, daß der Plural darin nicht mehr beachtet wird. Anab. IV, 1, 14 τὰ μὲν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαύομενοι. Neben der Verbindung durch μὲν — δὲ geht öfter in denselben Sätzen die durch καὶ — καὶ nebenher. Kyrop. I, 1, 1; 5, 3; II, 2, 17; III, 3, 67; VII, 1, 29.

II. Die in diesem Kapitel erzählten Begebenheiten bilden Episoden des von den Spartanern gegen die The-

ἐπιτετειχικότων τῷ Φλιοῦντι τὸ ὑπὲρ τοῦ Ἡραίου Τρικάρων καὶ τῶν Σικωνίων ἐπὶ τοῖς ὄρεισι αὐτῶν τευχίζοντων τὴν Θυαμίαν, μάλα ἐπιζοντο οἱ Φλιάσιοι καὶ ἐσπάνιζον τῶν ἐπιτηδεύων· ὅμως δὲ διεκαρτέρου ἐν τῇ συμμαχίᾳ. ἀλλὰ γὰρ τῶν μὲν μεγάλων πόλεων, εἴ τι καλὸν ἔπραξαν, ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς μέμνηται· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καὶ εἴ τις μικρὰ πόλις οὕσα πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα διαπέπρακται, ἔτι μᾶλλον ἄξιον εἶναι ἀποφαίνειν. Φλιάσιοι τοίνυν φίλοι μὲν ἐγένοντο Λακεδαιμονίοις, ὅτ' ἐκεῖνοι μέγιστοι ἦσαν· σφαλέντων δ' αὐτῶν ἐν τῇ ἐν Λεύκτροις μάχῃ, καὶ ἀποστάντων μὲν πολλῶν περιοί-

baner und deren Bundesgenossen geführten Kriegen, welche die Stadt Phlius betreffen. Für den Verlauf des Krieges im allgemeinen sind sie von untergeordneter Wichtigkeit.

1. ἐπιτετειχικότων — S. zu III, 2, 1. — τὸ ὑπὲρ τοῦ Ἡραίου Τρικάρων — ein in drei stumpfen Gipfeln aufsteigender Berg Rücken, welcher die Ebene von Phlius im NO. begrenzt; mit demselben Namen wird auch die von den Argivern angelegte Festung bezeichnet, deren Ruinen L. Rofs, Reisen und Reiserouten I S. 31 in dem oberhalb des jetzigen Dorfes Hagios Georgios gelegenen sogenannten Palaeokastron zu erkennen glaubte. Die Lage des hier er-

wähnten Heraheiligtumes, das nach § 12 ebenfalls noch am Abhange des Berges, nicht in der Ebene gelegen war, läßt sich nicht mit Sicherheit bestimmen, zumal da die Angaben § 6 und bei Pausanias II, 13, 4 mit denen in § 11 f. schwer zu vereinigen sind. S. den nebenstehenden Plan, wo es nach Rofs in der Nähe der mit a bezeichneten Kapelle zu suchen sein würde. Vgl. E. Curtius Peloponnesos II S. 472 u. 477. Bursian Geogr. v. Griechenl. II S. 32 ff. — Θυαμία — nördlich von Phlius, am Gipfel des Bergrückens, welcher jetzt τὰ Σπιριά genannt, die nördliche Fortsetzung des Trikaranon bildet und die Flussthäler des Asopos und des Nemea scheidet. Vgl. Rofs a. a. O. S. 41 ff. Curtius a. a. O. S. 481. — ἐν τῇ συμμαχίᾳ — mit den Lakedaemoniern.

Vgl. VI, 4, 9; 5, 14 u. 17. — ἀλλὰ γὰρ — aber ich will genauer von Phlius sprechen, denn u. s. w. Vgl. zu 3, 4. — τις μικρὰ πόλις οὕσα — eine Stadt, die nur klein ist. Da Phlius V, 3, 16 eine Stadt πλέον πεντακισχίλων ἀνδρῶν genannt wird, so kann man den Ausdruck μικρὰ nur als im Vergleich zu den herrschenden Staaten Sparta, Athen, Theben gebraucht ansehen.

2. ἐν τῇ ἐν — Über die Wiederholung derselben Präposition s. zu

κων,
των π
πάντω
τοὺς
ρειούς
τες εἰς
θιοι,
καὶ Π
ξαναγ
οὐδ' ὦ
σιῶν, ὅ
δύντες
ἄλλως
ἀναχω
ρειοὶ ὅ
προθυ
ραν αὐ
ρον φ
ἰππεὶς
Ἄργεῖο
τεταγμ
πάντας
αὐτῶν
οὐδὲν
Α
τὸ "Ο
μένων
μῆσαι

V, 2, 29
5, 32.
gebenh
des ers
3. ἀ
— ἀλλ
als st
λαχόντ
Κυροπ.
μιστὰ
οὐδὲ τ
— Ἀμ
βοῦν
24 ἐν

κων, ἀποστάντων δὲ πάντων τῶν ελλώτων ἔτι δὲ τῶν συμμαχων πλὴν πάνυ ὀλίγων, ἐπιστρατευόντων δ' αὐτοῖς ὡς εἰπεῖν πάντων τῶν Ἑλλήνων, πιστοὶ διέμειναν καὶ ἔχοντες πολεμίους τοὺς δυνατωτάτους τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρκάδας καὶ Ἀργείους ὅμως ἐβοήθησαν αὐτοῖς, καὶ διαβαίνειν τελευταῖοι λαχόντες εἰς Πρασιάς τῶν συμβοηθησάντων, ἦσαν δ' οὗτοι Κορίνθιοι, Ἐπιδαύριοι, Τροιζήνιοι, Ἐρμιονεῖς, Ἀλιεῖς, Σικυνῶνιοι καὶ Πελλήνεῖς, οὐ γὰρ πω τότε ἀφέστασαν, ἀλλ' οὐδ' ἐπεὶ ὁ ξυναγὸς τοὺς προδιαβεβῶτας λαβῶν ἀπολιπῶν αὐτοὺς ᾤχετο, οὐδ' ὡς ἀπεστράφησαν, ἀλλ' ἠγεμόνα μισθωσάμενοι ἐκ Πρασιῶν, ὄντων τῶν πολεμίων περὶ Ἀμύκλας, ὅπως ἐδύνατο διαδύντες εἰς Σπάρτην ἀφίκοντο. καὶ μὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἄλλως τε ἐτίμων αὐτοὺς καὶ βοῦν ξένια ἔπεμψαν. ἐπεὶ δ' ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων ἐκ τῆς Λακεδαίμονος οἱ Ἀργεῖοι ὀργιζόμενοι τῇ τῶν Φλιασίων περὶ τοὺς Λακεδαιμονίους προθυμίᾳ ἐνέβαλον πανδημεῖ εἰς τὸν Φλιοῦντα καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐδήρουν, οὐδ' ὡς ὑφίεντο, ἀλλὰ καὶ ἐπεὶ ἀπεχώρουν φθειράντες ὅσα ἐδύνατο, ἐπεξεληθόντες οἱ τῶν Φλιασίων ἰππεῖς ἐπηκολούθουν αὐτοῖς, καὶ ὀπισθοφυλακούντων τοῖς Ἀργείοις τῶν ἰππέων ἀπάντων καὶ λόχων τῶν μετ' αὐτοὺς τεταγμένων, ἐπιθέμενοι τούτοις ἐξήκοντα ὄντες ἐτρέφαντο πάντας τοὺς ὀπισθοφύλακας· καὶ ἀπέκτειναν μὲν ὀλίγους αὐτῶν, τρόπαιον μέντοι ἐστήσαντο ὀρώντων τῶν Ἀργείων οὐδὲν διαφέρον ἢ εἰ πάντας ἀπεκτόνεσαν αὐτούς.

Ἀὐθις δὲ Λακεδαιμόνιοι μὲν καὶ οἱ σύμμαχοι ἐφρούρου τὸ Ὀνειον, Θηβαῖοι δὲ προσήεσαν ὡς ὑπερβησόμενοι. πορευομένων δὲ διὰ Νεμεῆας τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἡλείων, ὅπως συμμίξαιεν τοῖς Θηβαίοις, προσήνεγκαν μὲν λόγον τῶν Φλιασίων

V, 2, 29. — ἀποστάντων — S. VI, 5, 32. Die zunächst erzählten Begebenheiten gehören in die Zeit des ersten Einfalles der Thebaner.

3. ἀφέστασαν — Vgl. I, 18. — ἀλλ' οὐδ' — ἀλλά ist gesetzt, als stände statt des Participis λαχόντες ein Verbum finitum. Vgl. Kyrop. IV, 3, 14 ὅ γε μὴν μάλιστ' ἂν τις φοβηθείη — ἀλλ' οὐδὲ τούτο ἀμήχανον. — ὄντων — Ἀμύκλας — S. VI, 5, 30. — βοῦν ξένια — Vgl. Anab. IV, 8, 24 ξένια ἤλθον βοῆς.

4. εἰς τὸν Φλιοῦντα — S. zu IV, 4, 15. — οὐδὲν διαφέρον ἢ — nicht anders als. S. zu III, 4, 19. Das Participle kann dem Sinne nach wohl nicht mit τρόπαιον verbunden werden; es müßte, wenn die Überlieferung richtig ist, im Sinne von διαφερόντως stehen.

5. Ἀὐθις κτέ. — Im J. 368 v. Chr. S. 1, 15. — προσήνεγκαν λόγον — machten einen Vorschlag. Vgl. Kyrop. V, 1, 31. Ages. 5, 5. — σφίσι — nicht allein den Flüchtigen, sondern auch denen,

φυγάδες, ὡς εἰ ἐθελήσειαν ἐπιφανῆναι μόνον σφίσι, λάβοιεν ἂν Φλιούντα· ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνωμολογήθη, τῆς νυκτὸς ὑπεκαθίζοντο ὑπ' αὐτῷ τῷ τείχει κλίμακας ἔχοντες οἱ τε φυγάδες καὶ ἄλλοι μετ' αὐτῶν ὡς ἑξακόσιοι. ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν σκοποὶ ἐσήμαινον ἀπὸ τοῦ Τρικαράνου ὡς πολεμίων ἐπιόντων, ἡ δὲ πόλις πρὸς τοὺς τὸν νοῦν εἶχεν, ἐν δὴ τούτῳ οἱ προ-
 6 διδόντες ἐσήμαινον τοῖς ὑποκαθημένοις ἀναβαίνειν. οἱ δ' ἀναβάντες καὶ λαβόντες τῶν φρουρῶν τὰ ὄπλα ἔρημα ἐδίωκον τοὺς ἡμεροφυλάκας ὄντας δέκα· ἀφ' ἐκάστης δὲ τῆς πεμπάδος εἰς ἡμεροφυλάξ κατελείπετο· καὶ ἓνα μὲν ἔτι καθεύδοντα ἀπέκτειναν, ἄλλον δὲ καταφυρόντα πρὸς τὸ Ἥραιον. φυγῇ δ' ἐξαλλομένων κατὰ τοῦ τείχους τοῦ εἰς τὸ ἄστυ ὄρωντος τῶν ἡμεροφυλάκων, ἀναμφισβητήτως εἶχον οἱ ἀναβάντες
 7 τὴν ἀκρόπολιν. ἐπεὶ δὲ κραυγῆς εἰς τὴν πόλιν ἀφικομένης ἐβοήθουν οἱ πολῖται, τὸ μὲν πρῶτον ἐπεξελθόντες ἐκ τῆς ἀκροπόλεως οἱ πολέμιοι ἐμάχοντο ἐν τῷ πρόσθεν τῶν εἰς τὴν πόλιν φερουσῶν πυλῶν· ἔπειτα πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν προσβοηθούτων ἐχώρουν πάλιν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν· οἱ δὲ πολῖται συνεισπίπτουσιν αὐτοῖς. τὸ μὲν οὖν μέσον τῆς ἀκροπόλεως εὐθύς ἔρημον ἐγένετο· ἐπὶ δὲ τὸ τεῖχος καὶ τοὺς πύρ-

welche in der Stadt mit ihnen im Einverständnis waren, die gleich nachher οἱ προδιδόντες, genannt werden. — ὡς — ἐπιόντων — S. zu V, 1, 25. — ἀπὸ τοῦ Τρικαράνου — ist mit οἱ σκοποὶ ἐσήμαινον zu verbinden; denn es sind offenbar Wachposten der Phliasier gemeint, welche diese auf der Höhe des Berges aufgestellt hatten. Mit πολεμίων ἐπιόντων es zu verbinden, würde die Wortstellung nicht gerade hindern, wohl aber die Sache; denn aus dem Folgenden ergibt sich, daß man einen Angriff auf die untere Stadt, nicht auf die Burg erwartete, daß also die Feinde aus dem Nemeathale heraufzogen. Die Verbannten scheinen an der Nordmauer der Burg Stellung gehabt zu haben. Zur Orientierung s. den beigegebenen Plan, wo mit *b* die Akropolis, mit *c* die untere Stadt bezeichnet ist. — οἱ προδιδόντες — S. zu I, 3, 18.

6. τὰ ὄπλα — nicht die Waffen, sondern die Plätze der Posten. S. zu II, 4, 6 und vgl. Kyrop. VII, 2, 5 εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὄπλα ἔρημα. — ἡμεροφυλάκας — die, welche für gewöhnlich am Tage, wo eine stärkere Besatzung der Mauern nur bei unmittelbar drohender Gefahr nötig war, die Wache hatten. Die Nachtposten dagegen waren fünfmal so stark. — ὄρωντος — hingewendet, wie I, 17 βλέποντος.

7. ἔπειτα — S. zu IV, 4, 13. — πολιορκούμενοι — eingeschlossen. Vgl. zu IV, 7, 1. — τὸ μέσον τῆς ἀκροπόλεως — der innerhalb der Befestigungswerke der Burg gelegene Raum, der ziemlich geräumig war, denn es befand sich dort nicht allein Ackerland (§ 8), sondern auch ein Hain mit einem Heiligum der Hebe und ein Heiligum der Demeter. Pausan. II, 13, 3—5.

ρους ἀ
 οἱ δὲ χ
 κλίμακα
 γαν ἐκ
 νοημέ
 τόλμη
 καιρῶ
 κλουντ
 ρυττον
 θεν ἐτι
 δὲ πρὸ
 καὶ πύ
 ρουντε
 τεθερι
 φοβούμ
 παιόμε
 δὴ πᾶ
 δὲ καὶ
 ἀπεχώ
 ἐνίου

8. οἱ
 § 5 nich
 1, 18 A
 als Te
 führt s
 kann r
 oberh
 leicht
 in ein
 schen
 hellen.
 καὶ κ
 Seite
 ist die
 auch i
 genüge
 Denn
 Versuc
 breche
 da ja
 machte
 von d
 Leitern
 Ziele f
 Worte
 der g

γοὺς ἀναβάντες οἱ πολέμοι ἔπαιον καὶ ἔβαλλον τοὺς ἔνδον· οἱ δὲ χαμόθεν ἡμύνοντο καὶ κατὰ τὰς ἐπὶ τὸ τεῖχος φερούσας κλίμακας προσεμάχοντο. ἐπεὶ δὲ τῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν πύργων ἐκράτησάν τινων οἱ πολῖται, ὁμόσε δὴ ἐχώρουν ἀπονενοημένως τοῖς ἀναβεβηκόσιν. οἱ δὲ ἀθούμενοι ὑπ' αὐτῶν τῇ τόλμῃ τε καὶ μάχῃ εἰς ἔλαττον συνειλοῦντο. ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ οἱ μὲν Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀργεῖοι περὶ τὴν πόλιν ἐκυκλοῦντο, καὶ κατὰ κεφαλὴν τὸ τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως διώρυντον· τῶν δὲ ἔνδοθεν οἱ μὲν ἐπὶ τὸ τεῖχος, οἱ δὲ καὶ ἔξωθεν ἔτι ἐπαναβαίνοντας, ἐπὶ ταῖς κλίμαξιν ὄντας, ἔπαιον, οἱ δὲ πρὸς τοὺς ἀναβεβηκότας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς πύργους ἐμάχοντο, καὶ πῦρ εὐρόντες ἐν ταῖς σκηναῖς ὑφῆπτον αὐτούς, προσφοροῦντες τῶν δραγμαίων ἅ ἔτυχον ἐξ αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως τεθειρισμένα. ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἀπὸ τῶν πύργων τὴν φλόγα φροβούμενοι ἐξήλλοντο, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν τευχῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν παιόμενοι ἐξέπιπτον. ἐπεὶ δ' ἅπαξ ἤρξαντο ὑπέκειν, ταχὺ δὴ πᾶσα ἡ ἀκρόπολις ἔρημος τῶν πολεμίων ἐργένητο. εὐθύς δὲ καὶ οἱ ἰππεῖς ἐξήλαντον· οἱ δὲ πολέμοι ἰδόντες αὐτοὺς ἀπεχώρουν, καταλιπόντες τὰς τε κλίμακας καὶ τοὺς νεκρούς, ἐνίους δὲ καὶ ζῶντας ἀποκεχωλεμένους. ἀπέθανον δὲ τῶν

8. οἱ Ἀργεῖοι — Argiver waren § 5 nicht genannt worden, während 1, 18 Arkader, Argiver und Eleer als Teilnehmer des Zuges aufgeführt sind. — κατὰ κεφαλὴν — kann nicht wie § 11 die Bedeutung oberhalb, von oben haben, vielmehr bedeutet es von vorn, wie in einer Inschrift über den athenischen Mauerbau bei Rangabé, Antiq. hellén. II Nr. 771 παρὰ πλευρῶν καὶ κατὰ κεφαλὴν = an der Seite und von vorn. Dennoch ist die Sache nicht klar, zumal da auch in den nächsten Worten ein genügender Sinn nicht zu finden ist. Denn abgesehen davon, daß ein Versuch, die Mauer zu durchbrechen, kaum glaublich erscheint, da ja der, wie es scheint, auch gemachte Versuch, die Mauer auf den von den Flüchtlingen benutzten Leitern zu ersteigen, leichter zum Ziele führen mußte, so fehlt in den Worten τῶν δὲ ἔνδοθεν — ἔπαιον der grammatische Zusammenhang.

Im allgemeinen läßt sich erkennen, daß die Städter (οἱ ἔνδοθεν s. zu III, 1, 18), die sich jetzt auf der Mauer befinden und dort die eingedrungenen Flüchtlinge zusammengeedrängt haben, teils gegen diese, teils gegen die Arkader und Argiver, welche von außen die Mauer ersteigen, zu kämpfen haben. — Die Beziehung von αὐτῶν ist unverständlich, da es dem Sinne nach nur die Argiver und Arkader bezeichnen kann, während vorher die Flüchtlinge genannt sind. — ὑφῆπτον — Der innere Ausbau der Türme war von Holz. — ἔτυχον — S. zu II, 3, 8. — οἱ ἀπὸ τῶν πύργων — S. zu III, 1, 22.

9. ἐργένητο — Die Burg war bald frei. Das Plusquamperf. zur Bezeichnung des Schnellgeschehenen wie 4, 23 ταχὺ ἐτέτρατο. Kyrop. I, 4, 5 ταχὺ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει. — ἐξήλαντον — nämlich aus der Stadt Phlius. — ἀποκεχωλεμέ-

πολεμίων οἳ τε ἔνδον μαχόμενοι καὶ οἱ ἔξω ἀλλόμενοι οὐκ ἐλάττους τῶν ὀρδοήκοντα. ἔνθα δὴ θεάσασθαι παρῆν ἐπὶ τῆς σωτηρίας τοὺς μὲν ἄνδρας δεξιουμένους ἀλλήλους, τὰς δὲ γυναῖκας πιεῖν τε φερούσας καὶ ἅμα χαρᾷ θαυροῦσας· πάντας δὲ τοὺς παρόντας τότε γε τῷ ὄντι κλαυσιγέλωσ εἶχεν.

- 10 Ἐνέβαλον δὲ καὶ τῷ ὑστέρῳ ἔτει εἰς τὸν Φλιοῦντα οἳ τε Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἀρκάδες ἅπαντες. αἴτιον δ' ἦν τοῦ ἐπικεῖσθαι αὐτοὺς αἰεὶ τοῖς Φλιασίοις ὅτι ἅμα μὲν ὠρρίζοντο αὐτοῖς, ἅμα δὲ ἐν μέσῳ εἶχον, καὶ ἐν ἐλπίδι ἦσαν αἰεὶ διὰ τὴν ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων παραστήσεσθαι αὐτούς. οἱ δ' ἰσπεῖς καὶ οἱ ἐπίλεκτοι τῶν Φλιασίων καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐμβολῇ ἐπὶ τῇ διαβάσει τοῦ ποταμοῦ ἐπιτίθενται σὺν τοῖς παροῦσι τῶν Ἀθηναίων ἰππεῦσι· καὶ κρατήσαντες ἐποίησαν τοὺς πολέμιους τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὰς ἀκρωρείας ὑποχωρεῖν, ὥσπερ ἀπὸ φιλίου καρποῦ τοῦ ἐν τῷ πεδίῳ φυλαττομένους μὴ καταπατήσειαν.

- 11 Αὐθις δὲ ποτε ἐστράτευσεν εἰς τὸν Φλιοῦντα ὁ ἐν τῷ Σικωνίῳ ἄρχων Θηβαῖος, ἄγων οὓς τε αὐτὸς εἶχε φρουροὺς καὶ Σικωνίους καὶ Πελληνέας· ἤδη γὰρ τότε ἠκολούθουν τοῖς Θηβαίοις· καὶ Εὐφρων δὲ τοὺς αὐτοῦ ἔχων μισθοφόρους περὶ δισχιλίους συνεστρατεύετο. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐτῶν διὰ τοῦ Τρικαράνου κατέβαινον ἐπὶ τὸ Ἥραιον, ὡς τὸ πεδίον φθεροῦντες· κατὰ δὲ τὰς εἰς Κόρινθον φερούσας πύλας ἐπὶ τοῦ ἄκρου κατέλιπε Σικωνίους τε καὶ Πελληνέας, ὅπως

vous — So noch Oekon. 11, 17; sonst auch ἀποχωλῶ. Thukyd. VII, 27. — τῷ ὄντι — deutet darauf hin, daß Xenophon mit den Worten πάντας κλαυσιγέλωσ εἶχε an eine sprichwörtliche Redensart erinnert. Vgl. Hieron 3, 5; Gastmahl 2, 24. Das Wort κλαυσιγέλωσ soll aus dem θαυροῦσεν γελάσασα bei Homer II. ζ. 484 hergeleitet sein. Vgl. auch VII, 1, 32. Kyrop. VII, 5, 32.

10. τῷ ὑστέρῳ ἔτει — Im J. 367 v. Chr. — ἐν μέσῳ εἶχον — Das Gebiet der Phliasier lag zwischen ihren Ländern. — τοῦ ποταμοῦ — des Asopos. — ἀπὸ φιλίου καρποῦ — abhängig von φυλαττομένους wie Kyrop. II, 3, 9 φυλάττεσθαι ἅπαντα ταῦτα ἐπίστανται, ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ. Auch

μὴ καταπατήσειαν ist von φυλαττομένους abhängig, und eigentlich sollte zu diesem Absichtssatze φλιον καρπὸν Objekt sein, ist aber des Nachdrucks halber zum regierenden Verbum gezogen.

11. ὁ — ἄρχων Θηβαῖος — einer von den 1, 43 erwähnten thebanischen Harmosten. Vgl. 3, 4. — Εὐφρων — S. 1, 44 ff. — τοῦ Τρικαράνου — natürlich ist das Gebirge, nicht das Kastell gemeint. — κατὰ τὰς εἰς Κόρινθον φερούσας πύλας — an der nordöstlichen Ecke der Burg von Phlius auf dem Bergrücken, welcher den Burghügel mit dem Trikaranon und dem zu § 1 genannten Gebirge τὰ Σπιριά verbindet; auf dem Plane ist das Thor mit *d* bezeichnet.

ἐπὶ ταύτῃ π
 γένοντο ὑπέ
 τοὺς πολέμι
 τε ἰσπεῖς κ
 ἰσπεῖσαν εἰ
 φος ἐν ταύτ
 φρονα ἐπιδια
 ἔχει τοῦ Ἥρ
 πόλεμοι κικ
 τὸς τοὺς Π
 ἰσπεῖ. μικροῖ
 Φλιασίοι ἀπο
 Πελληνέας κα
 ἢ αἰσθόμενο
 φθόσειαν τοῖ
 τερο οἱ ἰσπε
 τὸ πρῶτον, ἔ
 νος τῶν πε
 τούτοις δὴ ἔ
 Σικωνίαν
 ἡγάθοι. του
 ἴσαντο λαμ
 Θηβαίων καὶ
 περιεδραμη
 κωνίος ἀπ
 12. ἀνίε
 — οἱ ἔνδο
 8. zu III, 1,
 13. κικλ
 — in einem
 längen des
 Plane e-c).
 genannte φ
 karanon ko
 welches an d
 vorbeifließt
 αστε — α
 Konstruktion
 Verben des
 trächlich.
 τὴν σύντρο
 ἐξείσθη
 ἡ παρὰ τὸ
 längs der Ost
 ΣΚΟΡΗ, α

μὴ ταύτη περιελθόντες οἱ Φλιάσιοι κατὰ κεφαλὴν αὐτῶν γένοιτο ὑπὲρ τοῦ Ἡραίου. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἐκ τῆς πόλεως 12 τοὺς πολεμίους ἐπὶ τὸ πεδίον ὄρμημένους, ἀντεξελθόντες οἱ τε ἰππεῖς καὶ οἱ ἐπίλεκτοι τῶν Φλιασίων ἐμάχοντο καὶ οὐκ ἀνίσταντο εἰς τὸ πεδίον αὐτούς. καὶ τὸ μὲν πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἐνταῦθα ἀκροβολιζόμενοι διῆγον, οἱ μὲν περὶ τὸν Εὐφρόνα ἐπιδιῶκοντες μέχρι τοῦ ἰππασίμου, οἱ δὲ ἐνδοθεν μέχρι τοῦ Ἡραίου. ἐπεὶ δὲ καιρὸς ἐδόκει ἰέναι, ἀπήεσαν οἱ 13 πολέμιοι κύκλῳ τοῦ Τρικαρανῶν· ὥστε γὰρ τὴν σύντομον πρὸς τοὺς Πελληνεῆς ἀφικέσθαι ἢ πρὸ τοῦ τείχους φάραγξ εἶργε. μικρὸν δ' αὐτοὺς πρὸς τὸ ὄρθιον προπέμψαντες οἱ Φλιάσιοι ἀποτρεπόμενοι ἔντο τὴν παρὰ τὸ τείχος ἐπὶ τοὺς Πελληνεῆς καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν. καὶ οἱ περὶ τὸν Θηβαῖον 14 δὲ αἰσθόμενοι τὴν σπουδὴν τῶν Φλιασίων ἡμιλλῶντο, ὅπως φθάσειαν τοῖς Πελληνεῦσι βοηθήσαντες. ἀφικόμενοι δὲ πρότεροι οἱ ἰππεῖς ἐμβάλλουσι τοῖς Πελληνεῦσι. δεξαμένων δὲ τὸ πρῶτον, ἐπαναχωρήσαντες πάλιν σὺν τοῖς παραγεγενημένοις τῶν πεζῶν ἐνέβαλον καὶ ἐκ χειρὸς ἐμάχοντο. καὶ ἐκ τούτου δὴ ἐγκλίνουσιν οἱ πολέμιοι καὶ ἀποθνήσκουσι τῶν τε Σικωνίων τινὲς καὶ τῶν Πελληνεῶν μάλα πολλοὶ καὶ ἄνδρες ἀγαθοί. τούτων δὲ γενομένων οἱ μὲν Φλιάσιοι τρόπαιον 15 ἴσταντο λαμπρὸν παιανίζοντες, ὥσπερ εἰκός· οἱ δὲ περὶ τὸν Θηβαῖον καὶ τὸν Εὐφρόνα περιεώρων ταῦτα, ὥσπερ ἐπὶ θεῶν περιεδραμηκότες. τούτων δὲπραχθέντων, οἱ μὲν ἐπὶ Σικωνῶνος ἀπῆλθον, οἱ δ' εἰς τὸ ἄστυ ἀπεχώρησαν.

12. ἀνίσταντο — S. zu II, 4, 11. — οἱ ἐνδοθεν — die Phliasier. S. zu III, 1, 18.

13. κύκλῳ τοῦ Τρικαρανῶν — in einem Bogen auf den Abhängen des Trikaranon (auf dem Plane e—e). — Die gleich nachher genannte φάραγξ ist ein vom Trikaranon kommendes Flüschen, welches an der Südseite der Stadt vorbeifließt (f auf dem Plane). — ὥστε — ἀφικέσθαι — Diese Konstruktion ist sonst bei den Verben des Hindernis nicht gebräuchlich. Vgl. zu IV, 8, 6. — τὴν σύντομον — nämlich ὁδόν; derselbe Weg, der gleich darauf ἢ παρὰ τὸ τείχος genannt wird, längs der östlichen Mauer der Stadt.

— προπέμψαντες — sonst im freundlichen Sinne: geleiten, hier soviel als nachziehen.

14. δεξαμένων — Das ausgelassene Subjekt ergibt sich aus dem vorangehenden. Vgl. zu I, 1, 29. — καὶ ἄνδρες ἀγαθοί — und zwar tapfere Männer.

15. λαμπρὸν — παιανίζοντες — Das Neutrum Singularis eines Adjektivs wird zuweilen namentlich bei Verben, die einen Ton, Ruf u. s. w. bezeichnen, auch in der Prosa an Stelle des Adverbs gesetzt. Anzusehen ist eine solche Form als eine Art Objekt. — περιεδραμηκότες — nämlich um die Stadt, in Bezug auf § 13 ἀπήεσαν κύκλῳ τοῦ Τρικαρανῶν.

- 16 Καλὸν δὲ καὶ τοῦτο διεπράξαντο οἱ Φιλιάσιοι· τὸν γὰρ Πελληνέα Πρόξενον ζῶντα λαβόντες, καίπερ πάντων σπανιζόμενοι, ἀφῆκαν ἄνευ λύτρων. γενναίους μὲν δὴ καὶ ἀκλίμους πῶς οὐκ ἂν τις φραίη εἶναι τοὺς τοιαῦτα διαπραττόμενους;
- 17 Ὡς γε μὴν καὶ διὰ καρτερίας τὴν πίστιν τοῖς φίλοις διέσωζον περιφανές· οὐ ἐπεὶ εἰργοντο τῶν ἐκ τῆς γῆς καρπῶν, ἔζων τὰ μὲν ἐκ τῆς πολεμίας λαμβάνοντες, τὰ δὲ ἐκ Κορίνθου ὠνούμενοι, διὰ πολλῶν κινδύνων ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ἰόντες, χαλεπῶς μὲν τιμὴν πορίζοντες, χαλεπῶς δὲ τοὺς πορίζοντας διαπραττόμενοι, γλίσχωσ δ' ἐγγυητὰς καθιστάντες
- 18 τῶν ἀξόντων ὑποζυγίων. ἤδη δὲ παντάπασιν ἀποροῦντες Χάρητα διεπράξαντο σφίσι παραπέμψαι τὴν παραπομπήν. ἐπεὶ δ' ἐν Φλιοῦντι ἐγένοντο, ἐδεήθησαν αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀρχαίους συνεπέμψαι εἰς τὴν Πελλήνην. κἀκείνους μὲν ἐκεῖ κατέλιπον, ἀγοράσαντες δὲ καὶ ἐπισκευασάμενοι ὅποσα ἐδύναντο ὑποζύγια νυκτὸς ἀπήεσαν, οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅτι ἐνεδρεύσονται ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλὰ νομίζοντες χαλεπώτερον
- 19 εἶναι τοῦ μάχεσθαι τὸ μὴ ἔχειν τὰπιτῆδεια. καὶ προήεσαν μὲν οἱ Φιλιάσιοι μετὰ Χάρητος· ἐπεὶ δὲ ἐνέτυχον τοῖς πολεμίοις, εὐθύς ἔργον τε εἶχοντο καὶ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις

Der Sinn ist: Sie ließen das geschehen, indem sie gleichsam nur zum Zusehen ihren Lauf um die Stadt gemacht hatten, nicht um den Ihrigen Hilfe zu bringen.

16. τοῦτο — folgendes. S. zu II, 3, 53 und vergl. Anab. II, 5, 10.

17. διὰ καρτερίας — unter Not und Entbehrungen. — τιμὴν — die Bezahlung für die gekauften Lebensmittel. Die folgenden Worte sind dunkel; man muß wohl zu πορίζοντας das Objekt aus dem vorhergehenden ἀγορὰν entnehmen, wie dies ja auch bei ἀξόντων der Fall ist. Der Sinn würde dann sein: Sie brachten nur mit Mühe die Bezahlung auf, mit Mühe fanden sie solche, die ihnen Lebensmittel lieferten, selbst wenn sie sie zu bezahlen im stande waren, und auch dann fanden sich nur wenige, die für die Gespanne,

mit denen man die Lebensmittel heranschaffte, gutsagten.

18. Χάρης — Feldherr der Athener, von denen schon oben Reiter bei den Phlasiern erwähnt worden sind. Er scheint in Korinth sein Quartier gehabt zu haben. Vgl. Diodor XV, 75. — παραπέμψαι τὴν παραπομπήν — den Zufuhren mit einer Deckung das Geleit geben. Vgl. § 23. — εἰς τὴν Πελλήνην — Da die Pelleneer noch eben als Feinde genannt waren, so muß der 4, 17 erwähnte Übertritt derselben zu den Lakedämoniern gerade in dieser Zeit geschehen sein. — ἐνεδρεύσονται — mit passiver Bedeutung. Vgl. VI, 4, 6.

19. ἔργον εἶχοντο — sie begannen den Kampf. Kyrop. VII, 1, 27 ὡς δὲ ἦσθετο Ἀγαγέρος ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κύρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτός. S. auch V, 3, 2 und über

πέκειντο καὶ
πένης καὶ ἐκ
ἀκαθε καὶ ἐ
ἐργάστησαν
ἀνίστη ὁ Χρ
αίτατοι τῶν
ἐλλιστον ἐρ
αῖν οἱ Σκυ
τες, ὀπίτας
ὁ ἰσπεῖς κα
καὶν ἔχον ἐ
ἀφῆ, ἴσως
πένης. εἰ δὲ
τοῖς θεοῖς θ
θεοὺς ταῦτα
εὐ εἰδέναι,
τεταγκῶς
δὲ ἐν τῇ π
μάχῃ καὶ
τῶν δὲ Φλ
θύοντο καὶ
πέδον παρ
ρεῖοντο ἐν

πράγμα in
tu 1, 17. —
βόων —
auffordernd
den Dativ
I, 8, 12 u
wie hier be
Vgl. Kyrop.
errief nac
selbe Paron
sich auch
σηθεῖν. —
πένης —
hinein. Vg
4 μέγιστο
Gastm. S.
λόγον und
20. χωρῆ
ethischer
ποιήσεις
tung von τ

ἐνέκειντο καὶ ἅμα Χάρητα ἐπιβοηθεῖν ἐβόων. νίκης δὲ γενομένης καὶ ἐκβληθέντων ἐκ τῆς ὁδοῦ τῶν πολεμίων, οὕτω δὴ οἴκαδε καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἃ ἦγον ἀπέσωσαν. ὡς δὲ τὴν νύκτα ἠγρούνησαν, ἐκάθειδον μέχρι πόρρω τῆς ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ἀνέστη ὁ Χάρης, προσελθόντες οἱ τε ἱππεῖς καὶ οἱ χρησιμώτατοι τῶν ὀπλιτῶν ἔλεγον· ὦ Χάρης, ἔξεστί σοι τήμερον κάλλιστον ἔργον διαπραξασθαι. χωρίον γὰρ ἐπὶ τοῖς ὄροις ἡμῖν οἱ Σικυώνιοι τοιχοῦσιν, οἰκοδόμους μὲν πολλοὺς ἔχοντες, ὀπλίτας δὲ οὐ πᾶν πολλοὺς. ἠγγεσόμεθα μὲν οὖν ἡμεῖς οἱ ἱππεῖς καὶ τῶν ὀπλιτῶν οἱ ἔρρωμενέστατοι· σὺ δὲ τὸ ξυμμάχον ἔχων ἐὰν ἀκολουθῆς, ἴσως μὲν διαπεπραγμένα σοι καταλήψη, ἴσως δὲ ἐπιφανεῖς σὺ τροπῆν, ὥσπερ ἐν Πελλάγη, ποιήσεις. εἰ δὲ τι δυσχερές σοί ἐστιν ὧν λέγομεν, ἀνακοίνωσαι τοῖς θεοῖς θυόμενος· οἴομεθα γὰρ ἔτι σε μᾶλλον ἡμῶν τοὺς θεοὺς ταῦτα πράττειν κελεύσειν. τοῦτο δὲ χορή, ὦ Χάρης, εἴ εἰδέναι, ὅτι ἐὰν ταῦτα πράξῃς, τοῖς μὲν πολεμίοις ἐπιτετειχικῶς ἔσῃ, φιλίαν δὲ πόλιν διασεσωκῶς, εὐκλεέστατος δὲ ἐν τῇ πατρίδι ἔσῃ, ὀνομαστότατος δὲ καὶ ἐν τοῖς συμμάχοις καὶ πολεμίοις. ὁ μὲν δὴ Χάρης πεισθεὶς ἐθύετο· 21 τῶν δὲ Φλιασίων εὐθύς οἱ μὲν ἱππεῖς τοὺς θώρακας ἐνδύοντο καὶ τοὺς ἵππους ἐχαλίνουν, οἱ δὲ ὀπλίται ὅσα εἰς πεζὸν παρεσκευάζοντο. ἐπεὶ δὲ ἀναλαβόντες τὰ ὄπλα ἐπορεύοντο ἔνθα ἐθύετο, ἀπήντα αὐτοῖς ὁ Χάρης καὶ ὁ μάντις

πρᾶγμα in ähnlicher Bedeutung zu 1, 17. — Χάρητα ἐπιβοηθεῖν ἐβόων — In der Bedeutung des auffordernden Zurufes hat βοᾶν sonst den Dativ beim Infinitiv; s. Anab. I, 8, 12 u. 19. Der Accusativ steht wie hier bei ἀναβοῆσαι IV, 2, 22. Vgl. Kyrop. VII, 2, 5 Κύρον ἐβόα, errief nach dem Kyros. — Dieselbe Paronomasie wie hier findet sich auch Anab. V, 2, 32 ἐβόα βοηθεῖν. — μέχρι πόρρω τῆς ἡμέρας — bis tief in den Tag hinein. Vgl. Isokr. vom Umtausch 4 μέχρι πόρρω τῆς ἡλικίας. Platon Gastm. S. 217^c μέχρι δεῦρο τοῦ λόγου und zu IV, 7, 5.

20. χωρίον — S. § 1. — σοι — ethischer Dativ. — τροπῆν — ποιήσεις — kann in der Bedeutung von τροπῆν ποιῆσθαι (V, 4,

43) nicht verschieden sein. So auch Herod. I, 30 τροπῆν ποιήσας. Vgl. κραυγῆν ποιεῖν VI, 4, 16. σπονδὰς ποιεῖν Anab. IV, 3, 14. Kyrop. II, 3, 1. σφαγὰς ποιεῖν II, 2, 6; III, 2, 27. — ἀνακοίνωσαι τοῖς θεοῖς — frage die Götter um Rat. Gewöhnlicher ist in dieser Bedeutung das Aktiv, wie Anab. VI, 1, 22, während das Medium sich beraten heißt, Anab. III, 1, 5; V, 6, 36. ἀνεξουότου ἑλλεν. I, 1, 30. Dagegen auch κοινοῦσθαι τῷ θεῷ VII, 1, 27. Anab. VI, 2, 15. — τοῦτο — S. zu II, 3, 53. — ἐπιτετειχικῶς ἔσῃ — du wirst einen festen Platz haben, von wo aus du die Feinde angreifen kannst. S. zu III, 2, 1.

21. ὅσα εἰς πεζόν — S. zu VI, 1, 10 u. 2, 27.

καὶ ἔλεγον, ὅτι καλὰ τὰ ἱερά. ἀλλὰ περιμένετε, ἔφασαν ἤδη γὰρ καὶ ἡμεῖς ἔξιμεν. ὡς δὲ τάχιστα ἐκηρύχθη, θεία τι 22 προθυμία καὶ οἱ μισθοφόροι ταχὺ ἐξέδραμον. ἐπεὶ δὲ Χάρης ἤρξατο πορεύεσθαι, προήεσαν αὐτῷ οἱ τῶν Φλιασίων ἱππεῖς καὶ πεζοί· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ταχέως ἤρουντο, ἔπειτα δὲ ἐτρόχαζον· τέλος δὲ οἱ μὲν ἱππεῖς κατὰ κράτος ἤλαυνον, οἱ δὲ πεζοὶ κατὰ κράτος ἔθεον ὡς δυνατόν ἐν τάξει, οἷς καὶ ὁ Χάρης σπουδῇ ἐπηκολούθει. ἦν μὲν οὖν τῆς ὄρας μικρὸν πρὸ δύντος ἡλίου· κατελάμβανον δὲ τοὺς ἐν τῷ τείχει πολεμίους τοὺς μὲν λουομένους, τοὺς δ' ὀψοποιουμένους, τοὺς δὲ φυ- 23 ρῶντας, τοὺς δὲ στιβάδας ποιουμένους. ὡς δ' εἶδον τὴν σφοδρότητα τῆς ἐφόδου, εὐθύς ἐκπλαγέντες ἔφυγον καταλιπόντες τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσι πάντα τάπιτῆδεια. κἀκεῖνοι μὲν ταῦτα δειπνήσαντες καὶ οἰκοθεν ἄλλα ἐλθόντα, ὡς ἐπ' εὐτυχία σπείσαντες καὶ παιανίσαντες καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, κατέδραθον. οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἀφικομένου τῆς νυκτὸς ἀγγέλου περὶ τῆς Θυαμίας, μάλα φιλικῶς κηρύξαντες τὰ ζεύγη καὶ τὰ ὑποζύγια πάντα καὶ σίτου γεμίσαντες εἰς τὸν Φλιοῦντα παρήγαγον· καὶ ἕωσπερ ἔτειχίζετο τὸ τεῖχος, ἐκάστης ἡμέρας παραπομπαὶ ἐγίνοντο.

III. Περὶ μὲν δὴ Φλιασίαν, ὡς καὶ πιστοὶ τοῖς φίλοις ἐγέ-
νοντο καὶ ἄλκιμοι ἐν τῷ πολέμῳ διετέλεσαν, καὶ ὡς πάντων
σπανίζοντες διέμενον ἐν τῇ συμμαχίᾳ, εἰρηται. σχεδὸν δὲ
περὶ τοῦτον τὸν χρόνον Αἰνέας Στυμφάλιος, στρατηγὸς τῶν
Ἀρχαδῶν γεγενημένος, νομίσας οὐκ ἀνεκτῶς ἔχειν τὰ ἐν τῷ
Σικυῶνι, ἀναβάς σὺν τῷ ἑαυτοῦ στρατεύματι εἰς τὴν ἀκρό-
πολιν συγκαλεῖ τῶν Σικυωνίων τῶν τε ἔνδον ὄντων τοὺς
κρατίστους καὶ τοὺς ἄνευ δόγματος ἐκπεπτωκότας μετεπέμ-

22. αὐτῷ — ist als eine Art von ethischem Dativ zu fassen. Vgl. III, 4, 13 προΐοντες αὐτῷ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον. V, 4, 59 προήεσαν αὐτῷ οἱ πελτασταί. Anab. VI, 3, 10 Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἱππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. — τῆς ὄρας — als partitiver Genetiv von μικρὸν πρὸ δύντος ἡλίου abhängig.

23. κηρύξαντες τὰ ζεύγη — Sie forderten durch Heroldsruf zur Gestellung von Wagen und Zug-

tieren auf. — τὸ τεῖχος — Thyamia, dessen Befestigung die Phliasier für sich vollendeten. Vgl. 4, 1.

III. Die am Schlusse des ersten Kapitels abgebrochene Erzählung der Vorgänge in Sikyon wird fortgesetzt. Es ist das Jahr 366 v. Chr.

1. ἄλκιμοι διετέλεσαν — S. zu VI, 3, 10. — τοὺς κρατίστους — S. zu 1, 42. Dieselbe Bezeichnung auch § 4, wo sich auch

πετο. 9
λιμένα τ
Κορίνθου
δαμονίου
ὡς Λακ
ἐδίδοτο
ψηφίσα
μενος τι
γούσι τ
ἐδυνάστ
νῦν δ'
ἠκροῶντ
οὐ πάντ
' Ἄλλ
Εὐφρον
τίστων
πάλιν κ
δήμῳ· 6
οὐκ ἄν
πόλεω
πεῖσαν
δ' αὐτῶ
γάδες τ
εἰς τὰς
συνόντα
δύνευσ
für dies
gebrauch
τος —
beschluss
Euphron.
2. Πα
selbe wie
während
gegen die
hatte. —
VI, 3, 17
— als
Vgl. [D
τοὺς δὲ
τοὺς κα
διδόναι

πετο. φοβηθεῖς δὲ ταῦτα ὁ Εὐφρων καταφεύγει εἰς τὸν 2
 λιμένα τῶν Σικωνίων, καὶ μεταπεμφόμενος Πασίμηλον ἐκ
 Κορίνθου, διὰ τοῦτου παραδίδωσι τὸν λιμένα τοῖς Λακε-
 δαιμονίοις καὶ ἐν ταύτῃ αὐτῇ συμμαχίᾳ ἀνεστρέφετο, λέγων,
 ὡς Λακεδαιμονίοις διατελοῖ πιστὸς ὢν· ὅτε γὰρ ψῆφος
 ἐδίδοτο ἐν τῇ πόλει, εἰ δοκοῖ ἀφίστασθαι, μετ' ὀλίγων ἀπο-
 ψηφίσασθαι ἔφη· ἔπειτα δὲ τοὺς προδόντας ἑαυτὸν βουλό- 3
 μενος τιμωρήσασθαι δῆμον καταστήσει. καὶ νῦν, ἔφη, φεύ-
 γουσιν ὑπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ὑμᾶς προδιδόντες. εἰ μὲν οὖν
 ἐδυνάσθην ἐγώ, ὅλην αὖ ἔχων τὴν πόλιν πρὸς ὑμᾶς ἀπέστην·
 νῦν δ' οὐ ἐγκρατῆς ἐγενόμην τὸν λιμένα παραδέδωκα ὑμῖν.
 ἡγοῶντο μὲν δὴ πολλοὶ αὐτοῦ ταῦτα· ὁπόσοι δὲ ἐπέιθοντο
 οὐ πάνν κατάδηλον.

Ἄλλὰ γὰρ ἐπέπερ ἠρξάμην, διατελέσαι βούλομαι τὰ περὶ 4
 Εὐφρονος. στασιασάνταν γὰρ ἐν τῷ Σικωνίῳ τῶν τε βελ-
 τίσιων καὶ τοῦ δήμου, λαβὼν ὁ Εὐφρων Ἀθήνηθεν ξενικὸν
 πάλιν κατέρχεται. καὶ τοῦ μὲν ἄστεως ἐκράτει σὺν τῷ
 δήμῳ· Θηβαίων δὲ ἀρμοστοῦ τὴν ἀκρόπολιν ἔχοντος, ἐπεὶ ἔγνω
 οὐκ ἂν δυνάμενος τῶν Θηβαίων ἐχόντων τὴν ἀκρόπολιν τῆς
 πόλεως κρατεῖν, συσκευασάμενος χρήματα ᾄχετο, ὡς τούτοις
 πείσω Θηβαίους ἐκβάλλειν μὲν τοὺς κρατίστους, παραδοῦναι 5
 δ' αὐτῷ πάλιν τὴν πόλιν. αἰσθόμενοι δὲ οἱ πρόσθεν φυ-
 γάδες τὴν ὁδὸν αὐτοῦ καὶ τὴν παρασκευὴν ἀντεπορεύοντο
 εἰς τὰς Θήβας. ὡς δ' ἑώραν αὐτὸν οἰκείως τοῖς ἀρχουσι
 συνόντα, φοβηθέντες μὴ διαπράξαιτο ἃ βούλεται, παρεκιν-
 δύνουσάν τινες καὶ ἀποσφάττουσιν ἐν τῇ ἀκροπόλει τὸν Εὐ-

für dieselbe Partei οἱ βέλτιστοι
 gebraucht findet. — ἀνευ δόγμα-
 τος — nicht nach einem Volks-
 beschluss, sondern auf Befehl des
 Euphron. S. 1, 46.

2. Πασίμηλος — ist wohl der-
 selbe wie IV, 4, 4 u. 7. — αὐτὸν —
 während er vorher in Sikyon
 gegen die Lakedämonier gearbeitet
 hatte. — ἀνεστρέφετο — S. zu
 VI, 3, 17. — ὅτε ψῆφος ἐδίδοτο
 — als man abstimmen liefs.
 Vgl. [Demosth.] geg. Neaera 90
 τοὺς δὲ πρυτάνεις κελεύει τιθέναι
 τοὺς καθίστους καὶ τὴν ψῆφον
 δίδουσι τῷ δήμῳ.

3. δῆμον — d. i. eine De-
 mokratie. S. zu I, 7, 28. —
 προδιδόντες — S. zu I, 7, 28.

4. Ἄλλὰ γὰρ — Aber ich fahre
 in der Erzählung der nächst-
 folgenden Begebenheiten noch
 nicht fort, denn ich will u. s. w.
 In ähnlicher Weise ist bei ἀλλὰ
 γὰρ öfter der verbindende Ge-
 danke, dessen Begründung mit
 γὰρ gegeben wird, aus dem In-
 halte des Ganzen zu entnehmen.
 Vgl. 2, 1. — τὰ περὶ Εὐφρονος
 — S. zu VI, 1, 19. — Θηβαίων
 ἀρμοστοῦ — S. zu 2, 11 und zu
 IV, 8, 8.

φρονα, τῶν τε ἀρχόντων καὶ τῆς βουλῆς συγκαθημένων. οἱ μὲντοι ἄρχοντες τοὺς ποιήσαντας εἰσήγαγον εἰς τὴν βουλήν, καὶ ἔλεγον τάδε·

6 Ὡς ἄνδρες πολῖται, ἡμεῖς τουτουσί τοὺς ἀποκτείναντας Εὐφρονα διώκομεν περὶ θανάτου, ὀρῶντες, ὅτι οἱ μὲν σώφρονες οὐδὲν δήπου ἄδικον οὐδὲ ἀνόσιον ποιοῦσιν, οἱ δὲ πολλοὶ ποιοῦσι μὲν, λανθάνειν δὲ πειρῶνται, οὗτοι δὲ τοσοῦτον πάντας ἀνθρώπους ὑπερβεβλήκασι τόλμη τε καὶ μιαιρία, ὥστε παρ' αὐτάς τε τὰς ἀρχὰς καὶ παρ' αὐτοὺς ὑμᾶς τοὺς κυρίους, οὐστίναις δεῖ ἀποθνήσκειν καὶ οὐστίναις μὴ, αὐτογνωμονήσαντες ἀπέκτειναν τὸν ἄνδρα. εἰ οὖν οὗτοι μὴ δάσωσι τὴν ἐσχάτην δίκην, τίς ποτε πρὸς τὴν πόλιν θαρρῶν πορευσεται; τί δὲ πείσεται ἢ πόλις, εἰ ἐξέσται τῷ βουλομένῳ ἀποκτείνειν πρὶν δηλῶσαι, ὅτου ἔνεκα ἦκει ἕκαστος; ἡμεῖς μὲν δὴ τούτους διώκομεν ὡς ἀνοσιωτάτους καὶ ἀδικωτάτους καὶ ἀνομιωτάτους καὶ πλείστον δὴ ὑπεριδόντας τῆς πόλεως· ὑμεῖς δὲ ἀκηκοότες, ὁποίας τινὸς ὑμῖν δοκοῦσιν ἄξιοι εἶναι δίκης, ταύτην αὐτοῖς ἐπίθετε.

7 Οἱ μὲν ἄρχοντες τοιαῦτα εἶπον· τῶν δὲ ἀποκτεινάντων οἱ μὲν ἄλλοι ἠροῦντο μὴ αὐτόχειρες γεγενῆσθαι· εἰς δὲ ἀμολογῆκει καὶ τῆς ἀπολογίας ὡδὲ πως ἤρχετο· Ἄλλ' ὑπερορᾶν μὲν, ὦ Ἐθηβαῖοι, οὐ δυνατὸν ὑμῶν ἀνδρῶν, ὃς εἰδείη κυρίους μὲν ὄντας ὅ,τι βούλεσθε αὐτῷ χρῆσθαι· τίμι μὴν πιστεύων ἀπέκτεινα τὸν ἄνδρα; εὐ ἴστε, ὅτι πρῶτον μὲν τῷ νομίζειν δίκαιον ποιεῖν, ἔπειτα δὲ τῷ ὑμᾶς ὀρθῶς γνῶσεσθαι. ἦδειν γάρ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τοὺς περὶ Ἀρχίαν καὶ Ἰπάτην, οὓς

6. διώκομεν περὶ θανάτου — wir klagen auf den Tod an. Sonst ist in solchen Verbindungen der bloße Genetiv gebräuchlich, wie Apolog. Socr. 21. S. auch I, 3, 19; V, 4, 24. — τὴν πόλιν — unsre Stadt, und zwar als Staat betrachtet, dessen Vertreter ja die Behörden sind.

7. ἀλλὰ — μὲν — S. zu IV, 5, 9. — ὃς εἰδείη — In Nebensätzen zu einem Infinitiv findet sich zuweilen auch nach einem Haupttempus der Optativ, wenn der Inhalt derselben als allgemein gesetzt erscheint, wie hier ὃς

εἰδείη = wenn er etwa weiß. Vgl. Kyrop. I, 6, 19 τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν ἃ μὴ σαφῶς εἰδείη εἰργεσθαι δεῖ. VII, 5, 56 ἀνακτᾶσθαι δύνασθαι, οὓς καιρὸς εἶη. — κυρίους μὲν ὄντας — nämlich ὑμᾶς. Die Partikel μὲν, welcher hier keine adversative Partikel entspricht, dient zur Hervorhebung. Vgl. zu IV, 1, 7. — ὅ,τι βούλεσθε χρῆσθαι — S. zu II, 1, 2. — τίμι μὴν κτέ. — Die Frage mit μὴν steht im Gegensatz zu dem negativen Satze ὑπερορᾶν μὲν οὐ δυνατὸν. Vgl. VI, 3, 13. Kyrop. I, 6, 28; II, 1, 8; III, 1, 41; VIII, 4, 10. Gastm. 3, 13. — τοὺς περὶ Ἀρχίαν —

ἐλάβατε ὁ
ἀλλὰ ὅπως
τῶν τε π
τυραννεῖ
κατεργά
παραλαβα
ἀναθημά
μὴν τίς
μὲν ἂν
δοὺς καὶ
ἔδωκε το
σίστας τ
ἀλλὰ καὶ
ρημάτα
καὶ; οὐτ
τιωτάτων
μὲν ἔδει
οὐκ ἔδν
ρημάτα
ἐφ' ὑμᾶ
δὲ χρημ
φθερῶν
τούτω
θάνομι
οὐ μὲν
βέλτιστο
περιλά
φίλος,
τον ἀπ
Objekt z
als der
Satzes v
zunächst
folgt, da
hebung
gestellt i
4. 2. Mit
Hypates
glied vor
getötet.
τῶν φ
Vgl. zu

ἐλάβετε ὅμοια Εὐφρουι πεποιηκότας, οὐ ψῆφον ἀνεμείνατε, ἀλλὰ ὁπότε προῶτον ἐδυνάσθητε ἐτιμωρήσασθε, νομίζοντες τῶν τε περιφανῶς ἀνοσίων καὶ τῶν φανερωῶς προδοτῶν καὶ τυραννεῖν ἐπιχειρούντων ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων θάνατον κατεγνώσθαι. οὐκοῦν καὶ Εὐφρων πᾶσι τούτοις ἔνοχος ἦν; 8 παραλαβὼν μὲν γὰρ τὰ ἱερὰ μεστὰ καὶ ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν ἀναθημάτων κενὰ πάντων τούτων ἀπέδειξε. προδότης γε μὴν τίς ἂν περιφανέστερος Εὐφρονος εἶη, ὃς φιλαίματος μὲν ὢν Λακεδαιμονίοις ὑμᾶς ἀντ' ἐκείνων εἴλετο· πιστὰ δὲ δοὺς καὶ λαβὼν παρ' ὑμῶν πάλιν προῦδωκεν ὑμᾶς καὶ παρέδωκε τοῖς ἐναντίοις τὸν λιμένα; καὶ μὴν πῶς οὐκ ἀπροφασίστως τύραννος ἦν, ὃς δούλους μὲν οὐ μόνον ἐλευθέρους ἀλλὰ καὶ πολίτας ἐποίει, ἀπεκίνυνε δὲ καὶ ἐφυγάδευε καὶ χρήματα ἀφηρεῖτο οὐ τοὺς ἀδικούντας, ἀλλ' οὐς αὐτῷ ἐδόκει; οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ βέλτιστοι. αὐθις δὲ μετὰ τῶν ἐναντιωτάτων ὑμῖν Ἀθηναίων κατελθὼν εἰς τὴν πόλιν ἐναντία μὲν ἔθετο τὰ ὄπλα τῷ παρ' ὑμῶν ἀρμοστῇ· ἐπεὶ δ' ἐκείνον οὐκ ἐδυνάσθη ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐκβαλεῖν, συσκευασάμενος χρήματα δεῦρο ἀφίκετο. καὶ εἰ μὲν ὄπλα ἡθροικῶς ἐφάνη ἐφ' ὑμᾶς, καὶ χάριν ἂν μοι εἶχετε, εἰ ἀπέκτεινα αὐτόν· ὃς δὲ χρήματα ἤλθε παρασκευασάμενος, ὡς τούτοις ὑμᾶς διαφθερῶν καὶ πείσων πάλιν κύριον αὐτὸν ποιῆσαι τῆς πόλεως, τοῦτ' ἐγὼ τὴν δίκην ἐπιθεῖς πῶς ἂν δικαίως ὑφ' ὑμῶν ἀποθάνοιμι; καὶ γὰρ οἱ μὲν ὄπλοις βιασθέντες βλάπτονται μὲν, οὐ μέντοι ἄδικοί γε ἀναφαίνονται. οἱ δὲ χρήμασι παρὰ τὸ βέλτιστον διαφθαρέντες ἅμα μὲν βλάπτονται, ἅμα δὲ αἰσχύνῃ περιπίπτουσι. εἰ μὲν τοίνυν ἐμοὶ μὲν πολέμιος ἦν, ὑμῖν δὲ 10 φίλος, κἀγὼ ὁμολογῶ μὴ καλῶς ἂν μοι ἔχειν παρ' ὑμῖν τοῦτον ἀποκτεῖναι· ὁ δὲ ὑμᾶς προδιδούς τί ἐμοὶ πολεμιώτερος

Objekt zu ἐτιμωρήσασθε, welches als der wichtigste Begriff des Satzes vorangestellt ist, obgleich zunächst das Verbum ἀνεμείνατε folgt, da dieses nur zur Hervorhebung des Gegenstandes vorangestellt ist. Über die Sache s. V, 4, 2. Mit dem Archias wurde auch Hypates, ein hervorragendes Mitglied von der Partei des Archias getötet. Plutarch Pelopid. 11. — τῶν φανερωῶς προδοτῶν — Vgl. zu II, 3, 38.

8. παραλαβὼν — ἀπέδειξε. Vgl. 1, 46. — Die drei Anklagepunkte werden durch die Partikeln μὲν — γε μὴν — καὶ μὴν aneinandergereiht. Vergl. zu IV, 2, 17. — ἀντ' ἐκείνων εἴλετο — Vgl. III, 1, 3. — ἀπροφασίστως — unbestreitbar, mit ungewöhnlicher Bedeutung.

9. ὄπλα ἡθροικῶς — wie öfter ὄπλα = ὀπλίται oder Bewaffnete überhaupt.

10. τί πολεμιώτερος — Der

- ἦν ἢ ὑμῖν; ἀλλὰ νῆ Δία, εἶποι ἂν τις, ἐκὼν ἦλθε. κᾶτα εἰ μὲν ἀπεχόμενον τῆς ὑμετέρας πόλεως ἀπέκτεινέ τις αὐτόν, ἐπαίνου ἂν ἐτύγχανε· νῦν δὲ ὅτι πάλιν ἦλθεν ἄλλα πρὸς τοῖς πρόσθεν κακὰ ποιήσων, οὐ δικαίως φησί τις αὐτὸν τεθνάναι; ποῦ ἔχων Ἑλλησι σπονδὰς ἀποδείξει ἢ προδόταις
- 11 ἢ παλιναυτομόλοις ἢ τυράννοις; πρὸς δὲ τούτοις ἀναμνήσθητε, ὅτι καὶ ἐψηφίσασθε δήπου τοὺς φυγάδας ἀγωγίμους εἶναι ἐκ πάντων τῶν συμμάχων. ὅστις δὲ ἄνευ κοινοῦ τῶν συμμάχων δόγματος κατέρχεται φυγάς, τοῦτον ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ὅπως οὐ δίκαιόν ἐστιν ἀποθνήσκειν; ἐγὼ φημι, ὦ ἄνδρες, ἀποκτείναντας μὲν ὑμᾶς ἐμὲ τετιμωρηκότας ἔσεσθαι ἀνδρὶ τῶ πάντων ὑμῖν πολεμιοτάτῳ· γνόντας δὲ δίκαια πεποιημένοι αὐτοὺς τετιμωρηκότας φανεῖσθαι ὑπὲρ τε ὑμῶν αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν συμμάχων ἀπάντων.
- 12 Οἱ μὲν οὖν Θηβαῖοι ταῦτα ἀκούσαντες ἔγνωσαν δίκαια τὸν Εὐφρονα πεπονθέναι· οἱ μέντοι πολῖται αὐτοῦ ὡς ἄνδρα ἀγαθὸν κομισάμενοι ἔθαψάν τε ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ὡς ἀρχηγέτην τῆς πόλεως σέβονται. οὕτως, ὡς ἔοικεν, οἱ πλεῖστοι ὀρίζονται τοὺς εὐεργέτας ἑαυτῶν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι.

Accus. τί steht wie πολὺ, οὐδὲν u. s. w. zur Gradbestimmung beim Komparativ: um wie viel? — ἐκὼν ἦλθε — Die Beziehung dieses Ausdruckes ist dunkel; dem Zusammenhang nach erwartet man etwa die Bemerkung: als ein Fremder, der mit der Stadt zu verhandeln gekommen sei, stehe er unter dem Schutze derselben. — κᾶτα — läßt das Folgende als Folgerung aus dem Vorangehenden erscheinen. — ποῦ ἔχων — schließt sich an φησί τις an. Der Sinn ist: Wo kann jemand Verträge aufweisen, die mit Verrätern, rückfälligen Überläufern, Tyrannen geschlossen sind, auf welche gestützt er die Tötung jenes Mannes für ungerecht erklären könnte?

11. ἀγωγίμους — συμμάχων — dafs er aus jeder Bundesgenossenstadt, in die er sich etwa flüchtete, gefangen weggeführt werden dürfe. — ὅπως — Ein Satz mit ὅπως steht zuweilen statt eines

Satzes mit ὅτι nach einem Verbum sentiendi oder declarandi, wenn dasselbe verneint ist oder eine Frage mit negativem Sinn bildet. Kyrop. III, 3, 20 ὅπως ἐγὼ ἀχθῶμαι ὑμᾶς τρέφων μῆδ' ὑποποιεῖτε. VIII, 7, 20 οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἢ ψυχῆ, ἐπειδὴν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι. Hieron 9, 1 ὅπως οὐ πάντων τούτων ἐπιμελητέον, οὐ λέγω.

12. ἔθαψαν — σέβονται — Eine gleiche Ehre wurde später auch dem Aratos in Sikyon zu teil, und diese Ehre hatte noch um so höheren Wert, als ein Gesetz die Bestattung von Toten innerhalb der Stadt untersagte, das für den letztgenannten Fall nur mit Genehmigung des Gottes in Delphi aufser Kraft gesetzt wurde. Plutarch Arat. 53. In gleicher Weise hatte man auch in Amphipolis den Spartaner Brasidas geehrt. Thukyd. V, 11. — οἱ πλεῖστοι — die große Menge.

Kal
ταῦτα ἐξ
τὴν Θυα
τῶν φει
'Αθηναί
τῆς Θυα
αὐτῶν τ
δ' Ἀθην
ρησαν Θ
Κατα
ναίους τ
δι' ἐκείν
ρίους π
πρῶτων
όντας φ
ἐπειδὴ
ἢ σφίσι
οὕτω δ
Λυκομήδ
ἀποθνήσ

IV. 1.
S. zu VI,
— S. 2,
Euripos,
und Bö
jeher z
streitig
hatten
rat in
(Thukyd
es unter
und theb
ben, wäh
ges aber
bindung
Schlacht
sich den
hatten, k
pos ver
oligarchi
Themiso
der Stad
die Atl
sichtigte
und nah
Besitz.

Καὶ τὰ μὲν περὶ Εὐφρονος εἴρηται· ἐγὼ δὲ ἔνθεν εἰς IV. ταῦτα ἐξέβην ἐπάνειμι. ἔτι γὰρ τειχιζόντων τῶν Φλιασίων τὴν Θυαμίαν καὶ τοῦ Χάρητος ἔτι παρόντος Ὁρωπὸς ὑπὸ τῶν φευγόντων κατελήφθη. στρατευσαμένων δὲ πάντων Ἀθηναίων ἐπ' αὐτὸν καὶ τὸν Χάρητα μεταπεμφαμένων ἐκ τῆς Θυαμίας, ὁ μὲν λιμὴν αὖ ὁ τῶν Σικωνίων πάλιν ὑπ' αὐτῶν τε τῶν πολιτῶν καὶ τῶν Ἀρκάδων ἀλίσκεται· τοῖς δ' Ἀθηναίοις οὐδεὶς τῶν συμμαχῶν ἐβοήθησεν, ἀλλ' ἀνεχώρησαν Θηβαίους παρακαταθέμενοι τὸν Ὁρωπὸν μέχρι δίκης.

Καταμαθῶν δὲ ὁ Λυκομήδης μεμφομένους τοὺς Ἀθη-2 ναίους τοῖς συμμαχοῖς, οἳ αὐτοὶ μὲν πολλὰ πράγματα εἶχον δι' ἐκείνους, ἀντεβοήθησε δ' αὐτοῖς οὐδεὶς, πείθει τοὺς μυρίους πρᾶττειν περὶ συμμαχίας πρὸς αὐτούς. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐδυσχεραίνοντινες τῶν Ἀθηναίων τὸ Λακεδαιμονίοις ὄντας φίλους γενέσθαι τοῖς ἐναντίοις αὐτῶν συμμαχοῦς· ἐπειδὴ δὲ λογιζόμενοι εὕρισκον οὐδὲν μείον Λακεδαιμονίοις ἢ σφίσιν ἀγαθὸν τὸ Ἀρκάδας μὴ προσδεῖσθαι Θηβαίων, οὕτω δὴ προσεδέχοντο τὴν τῶν Ἀρκάδων συμμαχίαν. καὶ 3 Λυκομήδης ταῦτα πρᾶττων, ἀπιαὶν Ἀθήνηθεν δαιμονιώτατα ἀποθνήσκει. ὄντων γὰρ παμπόλλων πλοίων, ἐκλεξάμενος

IV. 1. τὰ περὶ Εὐφρονος — S. zu VI, 1, 19. — τειχιζόντων — S. 2, 23. — Ὁρωπὸς — am Euripos, auf der Grenze von Attika und Bōtien gelegen, war von jeher zwischen beiden Ländern streitig gewesen. Im J. 411 v. Chr. hatten es die Thebaner durch Verat in ihre Gewalt bekommen (Thukyd. VIII, 60), und seitdem war es unter oligarchischer Regierung und thebanischem Einflusse geblieben, während des böotischen Krieges aber wieder mit Athen in Verbindung getreten. Als nach der Schlacht bei Leuktra die Euböer sich den Thebanern angeschlossen hatten, bemächtigten sich aus Oropos vertriebene Mitglieder der oligarchischen Partei mit Hilfe des Themison, Tyrannen von Eretria, der Stadt, und ihnen kamen, als die Athener anzugreifen beabsichtigten, die Thebaner zu Hilfe und nahmen Oropos einstweilen in Besitz. Diodor XV, 76. Aeschin.

geg. Ktesph. 85. Nach den Scholien zu letzterer Stelle geschah dies unter dem Archonten Polyzelos, 367 v. Chr. — αὖ — πάλιν — In dieser Folge scheinen die Wörter, die denn auch häufig getrennt stehen (zusammen VII, 4, 22, Kyrop. I, 6, 13; VII, 2, 23) nicht zusammenzugehören, vielmehr scheint αὖ auf das Vorhergehende zurückzuweisen, weshalb es auch häufig in Verbindung mit δὲ steht, oder wie hier ein bestimmtes Wort (ὁ λιμὴν) von dem andern abzusondern und dadurch in einen Gegensatz zu bringen, während πάλιν dann die Wiederholung bezeichnet. In der Stellung πάλιν αὖ dient αὖ zur Hervorhebung und Verstärkung des πάλιν. Vgl. V, 1, 5. — μέχρι δίκης — bis zur Entscheidung durch ein Schiedsgericht.

2. Λυκομήδης — S. 1, 23. — τοὺς μυρίους — S. 1, 38. — οὕτω δὴ — S. IV, 4, 2.

3. δαιμονιώτατα — unter Um-

τούτων ὃ ἐβούλετο, καὶ συνθήμενος τοίνυν ἀποβιβάσαι ὅποι αὐτὸς κελύοι, εἴλετο ἐνταῦθα ἐκβῆναι ἔνθα οἱ φρυγάδες ἐτύγγαλον ὄντες. κάκεινος μὲν οὕτως ἀποθνήσκει, ἡ μέντοι συμμαχία ὄντως ἐπεραίνετο.

- 4 Εἰπόντος δὲ Δημοτίωνος ἐν τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἡ μὲν πρὸς τοὺς Ἀρκάδας φιλία καλῶς αὐτῷ δοκοίη πράττεσθαι, τοῖς μέντοι στρατηγοῖς προστάξαι ἔφη χρῆναι, ὅπως καὶ Κορίνθος σῶα ἢ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Κορίνθιοι, ταχὺ πέμψαντες ἱκανοὺς φρουροὺς ἑαυτῶν πάντοσε, ὅπου Ἀθηναῖοι ἐφρούρουν, εἶπαν αὐτοῖς ἀπιεῖναι, ὡς οὐδὲν ἔτι δεόμενοι φρουρῶν. οἱ δ' ἐπέιθοντο. ὡς δὲ συνῆλθον οἱ ἐκ τῶν φρουριῶν Ἀθηναῖοι εἰς τὴν πόλιν, ἐκήρυξαν οἱ Κορίνθιοι, εἴ τις ἀδικοῖτο Ἀθηναίων, 5 ἀπογράφεσθαι, ὡς ληψομένους τὰ δίκαια. οὕτω δὲ τούτων ἐχότιον Χάρης ἀφικνεῖται μετὰ ναυτικοῦ πρὸς Κεργχρείας. ἐπεὶ δ' ἔγνω τὰ πεπραγμένα, ἔλεξεν, ὅτι ἀκούσας ἐπιβουλεύεσθαι τῇ πόλει βοηθῶν παρείη. οἱ δ' ἐπαινέσαντες αὐτὸν οὐδὲν τι μᾶλλον ἐδέχοντο τὰς ναῦς εἰς τὸν λιμένα, ἀλλ' ἀποπλεῖν ἐκέλευον· καὶ τοὺς ὀπλίτας δὲ τὰ δίκαια ποιήσαντες ἀπέπεμψαν. ἐκ μὲν οὖν τῆς Κορίνθου οἱ Ἀθηναῖοι οὕτως 6 ἀπηλλάγησαν. τοῖς μέντοι Ἀρκάσι πέμπειν ἡναγκάζοντο τοὺς ἱππέας ἐπικούρους διὰ τὴν συμμαχίαν, εἴ τις στρα-

ständen, die recht eigentlich als Schickung der Gottheit anzusehen sind. — καὶ — τοίνυν — und aufserdem. So auch Oekon. 5, 2 πρῶτον μὲν ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἡ γῆ φέρει ἐργαζομένοις, καὶ ἀφ' ὧν τοίνυν ἡδοναθοῦσι, προσεπιφέρει. — συνθήμενος — mit dem Schiffseigner, der auch als Subjekt zu ἐκβιβάσαι zu denken ist. — οἱ φρυγάδες — wohl Arkader, die zu einer dem Lykomedes feindlichen Partei gehörten.

4. Εἰπόντος Δημοτίωνος — ἔφη — S. zu IV, 8, 9. — σῶα — hier so viel als sicher, so dafs es sich nicht von ihnen trennen könnte. Die Femininalform σῶα findet sich auch Demosth. geg. Dionys. 32 u. 37, σῶαν ebend. 39; die Form σᾶ, welche Cobet verlangt, ist dichterisch; am gebräuchlichsten scheint in der attischen Prosa

die doch auch seltene Form des Mascul. σῶς zu sein. — ληψομένους — zu dem allgemeinen Subjekte des Infinitivs ἀπογράφεσθαι zu beziehen, welches aus dem kollektiven εἴ τις zu entnehmen ist. — τὰ δίκαια — was sie mit Recht zu fordern hätten; bei Soldaten zuweilen der Sold. Anab. VII, 7, 14 u. 17. Kyrop. III, 2, 20.

5. βοηθῶν — als Helfer, d. i. mit der Absicht, zu helfen. Das Particip. Praesent. steht zuweilen in dem Sinne der Absicht, indem der Beginn der beabsichtigten Thätigkeit in lebhafter Darstellung in die Gegenwart gerückt ist. Gemildert ist dies hier noch dadurch, dafs in βοηθεῖν der Begriff des Kommens und Gehens liegt. Daher VI, 5, 22 selbst βοηθητότες. Vgl. III, 2, 13 διαμαρτυρούμενος; III, 5, 4 ἀννόμενος u. zu VII, 1, 13.

τένιοτο ἐ
ἐπὶ πολέ
Τοῖς
τοὺς σο
προσργ
ἀθροίζε
δὲ τοῦτα
τοὺς πλη
ἐπεμψαν
δὲ οἱ Οθη
ρίνθιοι ἐ
μὲν τῶν
μον αἰρο
πράττειν
θιοι εἶπα
πάρεσμε
σωτηρίαν
ἡμᾶς
καὶ ὑμῶ
οὐδὲ μ
μέντοι
ὑμῶν ἐ
ἴσως ἀ
νῶν ἀπ
ἀκούσα
συνεβο
μάχων
ἀναπα
6. εἴ
Form d
bedingt
enthalte
stimmu
trages.
V, 4, 29
7. ἐσο
8. ὅ
Freund
tikel sel
den sol
zigen F

τεύοιτο ἐπὶ τὴν Ἀρκαδίαν τῆς δὲ Λακωνικῆς οὐκ ἐπέβαινον ἐπὶ πολέμῳ.

Τοῖς δὲ Κορινθίοις ἐνθυμουμένοις, ὡς χαλεπῶς ἔχοι αὐτοὺς σωθῆναι, κρατουμένους μὲν καὶ πρόσθεν κατὰ γῆν, προσγεγεννημένων δὲ αὐτοῖς Ἀθηναίων ἀνεπιτηδείων, ἔδοξεν ἀθροῖζεν καὶ πεξοὺς καὶ ἰππέας μισθοφόρους. ἡγούμενοι δὲ τούτων, ἅμα μὲν τὴν πόλιν ἐφύλαττον, ἅμα δὲ πολλὰ τοὺς πλησίον πολεμίους κακῶς ἐποίουν· εἰς μέντοι Θήβας ἔπεμψαν ἐπερησομένους εἰ τύχοιεν ἂν ἐλθόντες εἰρήνης. ἐπεὶ 7 δὲ οἱ Θηβαῖοι λέναι ἐκέλευον, ὡς ἐσομένης, ἐδεήθησαν οἱ Κορινθιοὶ εἶσαι σφᾶς ἐλθεῖν καὶ ἐπὶ τοὺς συμμαχούς, ὡς μετὰ μὲν τῶν βουλομένων ποιησόμενοι τὴν εἰρήνην, τοὺς δὲ πόλεμον αἰρουμένους ἐάσοντες πολεμεῖν. ἐφέντων δὲ καὶ ταῦτα πράττειν τῶν Θηβαίων, ἐλθόντες εἰς Λακεδαιμόνα οἱ Κορινθιοὶ εἶπον· Ἡμεῖς, ὧ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, πρὸς ὑμᾶς 8 πάρεσμεν ὑμέτεροι φίλοι, καὶ ἀξιούμεν, εἰ μὲν τινα ὄρατε σωτηρίαν ἡμῖν, ἐὰν διακαρτερωῶμεν πολεμοῦντες, διδάξαι καὶ ἡμᾶς· εἰ δὲ ἀπόρως γιγνώσκετε ἔχοντα τὰ ἡμέτερα, εἰ μὲν καὶ ὑμῖν συμφέροι, ποιήσασθαι μεθ' ἡμῶν τὴν εἰρήνην· ὡς οὐδὲ μετ' οὐδένων ἂν ἦδιον ἢ μεθ' ὑμῶν σωθείμεν· εἰ μέντοι ὑμεῖς λογίξεσθε συμφέρειν ὑμῖν πολεμεῖν, δεόμεθα ὑμῶν εἶσαι ἡμᾶς εἰρήνην ποιήσασθαι. σωθέντες μὲν γὰρ ἴσως ἂν αὐθις ἔτι ποτὲ ἐν καιρῷ ὑμῖν γενοίμεθα· ἐὰν δὲ νῦν ἀπολώμεθα, δῆλον ὅτι οὐδέποτε χρήσιμοι ἔτι ἐσόμεθα. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς τε Κορινθίοις 9 συνεβούλεον τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι καὶ τῶν ἄλλων συμμαχῶν ἐπέτρεψαν τοῖς μὴ βουλομένοις σὺν ἑαυτοῖς πολεμεῖν ἀναπαύεσθαι· αὐτοὶ δ' ἔφρασαν πολεμοῦντες πράξειν ὅ,τι

6. εἰ τις στρατεύοιτο — Die Form der abhängigen Rede ist bedingt von dem in *συμαχία* enthaltenen Begriff: die Bestimmung des Bundesvertrages. — *κρατουμένους* — S. V, 4, 29.

7. ἐσομένης — nämlich *εἰρήνης*.

8. ὑμέτεροι φίλοι — als Freunde von euch. Der Artikel fehlt, weil angedeutet werden soll, daß sie nicht die einzigen Freunde der Lakedämonier

sind. — οὐδὲ μετ' οὐδένων — statt des einfachen οὐδὲ μεθ' ἑνῶν; doch bleibt der Grund, weshalb noch einmal οὐδὲ gesetzt ist, unklar. — εἰ μὲντοι — entspricht dem εἰ μὲν συμφέροι. — ἐν καιρῷ — S. zu III, 4, 9.

9. ὅ,τι ἂν τῷ θεῷ φίλον ἦ — wie es dem Gotte gefällt. Die Anwendung von φίλος in diesem Sinne ist bei Homer häufig, sonst ziemlich selten. Platon Kriton S. 43^a εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτη

- ἀν τῷ θεῷ φίλον ἦ· ὑφῆσσεσθαι δὲ οὐδέποτε, ἦν παρὰ τῶν
 10 πατέρων παρέλαβον Μεσσήνην, ταύτης στειρηθῆναι. οἱ οὖν
 Κορινθιοὶ ἀκούσαντες ταῦτα ἐπορεύοντο εἰς τὰς Θήβας ἐπὶ
 τὴν εἰρήνην. οἱ μὲντοι Θηβαῖοι ἠξίουσαν αὐτοὺς καὶ συμμαχίαν
 ὀμνύναι· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι ἡ μὲν συμμαχία οὐκ εἰρήνη
 ἀλλὰ πολέμου μεταλλαγὴ εἴη· εἰ δὲ βούλοιντο, παρεῖναι
 ἔφασαν τὴν δικαίαν εἰρήνην ποιησόμενοι. ἀγασθέντες δὲ
 αὐτοὺς οἱ Θηβαῖοι, ὅτι καίπερ ἐν κινδύνῳ ὄντες οὐκ ἤθελον
 τοῖς εὐεργέταις εἰς πόλεμον καθίστασθαι, συνεχώρησαν αὐ-
 τοῖς καὶ Φλιασίοις καὶ τοῖς ἔλθοῦσι μετ' αὐτῶν εἰς Θήβας
 τὴν εἰρήνην ἐφ' ᾧτε ἔχειν τὴν ἑαυτῶν ἐκάστους. καὶ ἐπὶ
 11 τούτοις ὠμόσθησαν οἱ ὄρκοι. οἱ μὲν δὴ Φλιασίοι, ἐπεὶ οὐ-
 τως ἢ σύμβασις ἐγένετο, εὐθύς ἀπῆλθον ἐκ τῆς Θυαμίας·
 οἱ δὲ Ἀργεῖοι ὀμόσαντες ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις εἰρήνην
 ποιήσασθαι, ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο καταπρᾶξαι ὥστε τοὺς τῶν
 Φλιασίων φυγάδας μένειν ἐν τῷ Τρικαρᾶνῳ ὡς ἐν τῇ ἑαυ-
 τῶν πόλει ἔχοντας, παραλαβόντες ἐφρουροῦν, φάσκοντες
 σφετέρην τὴν γῆν ταύτην εἶναι, ἦν ὀλίγῳ πρότερον ὡς πο-
 λεμίαν οὖσαν ἐδύον. καὶ δίκας τῶν Φλιασίων προσκαλου-
 μένων οὐκ ἐδίδοσαν.
- 12 Σχεδὸν δὲ περὶ τοῦτον τὸν χρόνον τετελευτηκότος ἤδη
 τοῦ πρόσθεν Διονυσίου ὁ υἱὸς αὐτοῦ πέμπει βοήθειαν τοῖς
 Λακεδαιμονίοις δώδεκα τριήρεις καὶ ἄρχοντα αὐτῶν Τιμο-
 κράτην. οὗτος δ' οὖν ἀφικόμενος συνεξαίρει αὐτοῖς Σελλα-
 σίαν· καὶ τοῦτο πράξας ἀπέπλευσεν οἴκαδε.

ἔστω. — ὑφῆσσεσθαι — στειρη-
 θῆναι — sich darin fügen, daß
 sie beraubt würden. Kyrop.
 II, 1, 25 οὐκ ἐνῆν πρόφασις μειο-
 νεξίας, ὥστε ὑφῆσσεσθαι τινὰ κακίᾳ
 ἑτέρου εἶναι. — ἦν — Μεσσήνην,
 ταύτης — Der Relativsatz ist des
 Nachdrucks halber mit voraufge-
 genommenem Substantiv vorange-
 stellt. Komment. I, 2, 22 πολλοὶ
 — ὧν πρόσθεν ἀπέχοντο κερδῶν
 αἰσχροῦ νομίζοντες εἶναι, τούτων
 οὐκ ἀπέχονται. Vgl. III, 1, 13 und
 zur Sache VII, 1, 27.

10. συμμαχίαν ὀμνύναι —
 eine Bundesgenossenschaft
 durch eidlichen Vertrag
 schliessen.

11. ποιήσασθαι — S. I, 6, 14.

— καταπρᾶξαι ὥστε — S. zu
 IV, 4, 7. — ἐν τῷ Τρικαρᾶνῳ
 — Vgl. 2, 1. — ὡς ἔχοντας —
 indem die Verbannten es so be-
 säßen, als ob es in dem Staate der
 Argiver läge. — παραλαβόντες
 — sie übernahmen das Kastell von
 den Verbannten. — δίκας — wie
 § 1 schiedsrichterliche Ent-
 scheidung. Über προσκαλεῖσθαι
 s. zu I, 7, 12.

12. τετελευτηκότος — Diony-
 sios der erste von Syrakus war
 367 v. Chr. gestorben. — συνεξ-
 αιρεῖ — hilft ihnen bezwin-
 gen. Thukyd. II, 29 βουλούμενοι
 σφίσι τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία καὶ
 Πεφθίκαν ξυνεξελεῖν αὐτόν. —
 Σελλάσιαν — welches bei dem

Μετὰ
 Ἡλείου Α
 παρόντι σ
 οὐ παρω
 ἀντεβοή
 τετρακόσι
 δευτέρῳ
 νοῦσι ἐπ
 δὲ τῇ ἡ
 ἡμα μὲν
 ἐκ πολλο
 εἰς χεῖρα
 δὲ ὅπλα
 Οἱ δ
 τῶν Ἀργ
 ἀφικνοῦν
 ἐταῦθα
 ἔλαβον δ
 κερροηκό
 Ἀρκάδες
 ἦλθον
 αὐτῶν ἐ
 παῖον ἐσ
 Ἡλίδι.

Einfall d
 von den
 Diodor
 5, 27. —
 im J. 366
 S. zu III
 über dies
 XV, 77.
 die triph
 συνεξαι
 lichen C
 ren. Vg
 13. πα
 dem sie
 hatten.
 So auch
 lich ist d
 des eleis
 λού —
 Anab. I.

Μετὰ δὲ τοῦτο οὐ πολλῶ ὕστερον καταλαμβάνουσιν οἱ Ἠλεῖοι Λασιῶνα, τὸ μὲν παλαιὸν ἐαυτῶν ὄντα, ἐν δὲ τῷ παρόντι συντελοῦντα εἰς τὸ Ἀρκαδικόν. οἱ μὲντοι Ἀρκαῆδες οὐ παρωλιγόρησαν, ἀλλ' εὐθύς παραγγέλλαντες ἐβοήθουν. ἀντεβοήθησαν δὲ καὶ τῶν Ἠλείων οἱ τριακόσιοι καὶ ἑξήκοντες τετρακόσιοι. ἀντεστρατοπεδευμένων δὲ τὴν ἡμέραν ἐν ἐπιπεδωτέρῳ χωρίῳ τῶν Ἠλείων τῆς νυκτὸς οἱ Ἀρκαῆδες ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπὲρ τῶν Ἠλείων ὄρους κορυφὴν· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κατέβαινον ἐπὶ τοὺς Ἠλείους. οἱ δὲ ἰδόντες ἅμα μὲν ἐξ ὑπερδεξιῶν προσιόντας, ἅμα δὲ πολλαπλασίους, ἐκ πολλοῦ μὲν ἀπελθεῖν ἠσχύνθησαν, ὁμοσε δ' ἤλθον καὶ εἰς χεῖρας δεξιόμενοι ἐφηνγον· καὶ πολλοὺς μὲν ἄνδρας, πολλὰ δὲ ὄπλα ἀπάλεσαν, κατὰ δυσχωρίας ἀποχωροῦντες.

Οἱ δὲ Ἀρκαῆδες διαπραξάμενοι ταῦτα ἐπορεύοντο ἐπὶ τὰς τῶν Ἀκρωρείων πόλεις. λαβόντες δὲ ταύτας πλὴν Θραύστου ἀφικνοῦνται εἰς Ὀλυμπίαν, καὶ περισταυρώσαντες τὸ Κρόνιον ἐνταῦθα ἐφρούρου καὶ ἐκράτουν τοῦ Ὀλυμπιακοῦ ὄρους· ἔλαβον δὲ καὶ Μαργανέας ἐνδόντων τινῶν. οὕτω δὲ προκεχωρηκότων οἱ μὲν Ἠλεῖοι αὖ παντάπασιν ἠθύμῃσαν, οἱ δὲ Ἀρκαῆδες ἔρχονται ἐπὶ τὴν πόλιν. καὶ μέχρι μὲν τῆς ἀγορᾶς ἤλθον· ἐκεῖ μὲντοι ὑποστάντες οἱ τε ἰππεῖς καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῶν ἐκβάλλουσι τε αὐτοὺς καὶ ἀπέκτεινάν τινας καὶ τροπαιὸν ἐστήσαντο. ἦν μὲν οὖν καὶ πρότερον διαφορὰ ἐν τῇ Ἠλιδι. οἱ μὲν γὰρ περὶ Χάροπόν τε καὶ Θρασωνίδα καὶ

Einfall der Böoter in Lakedämon von den Spartanern abgefallen war. Diodor XV, 64. Vgl. oben VI, 5, 27. — καταλαμβάνουσιν — im J. 365 v. Chr. — Λασιῶνα — S. zu III, 2, 30. Ausführlicheres über diese Vorfälle s. bei Diodor XV, 77. — συντελοῦντα — wie die triphylischen Städte; s. 1, 26. — συντελεῖν, zu einer staatlichen Genossenschaft gehören. Vgl. Thukyd. II, 15; IV, 76.

13. παραγγέλλαντες — nachdem sie Truppen aufgeboden hatten. — οἱ τριακόσιοι — So auch § 16 und 31. Wahrscheinlich ist dies eine besondere Truppe des eleischen Heeres. — ἐκ πολλοῦ — aus weiter Entfernung. Anab. I, 10, 11 ἐκ πλέονος ἢ το

πρόσθεν ἐφηνγον. III, 3, 9 οὔτε ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν. Vgl. zu IV, 4, 16. — εἰς χεῖρας δεξιόμενοι — S. zu II, 4, 34.

14. Ἀκρωρείοι — sind die Bewohner des westlichen Abhanges des Erymanthosgebirges. — τὸ Κρόνιον — ein Hügel im nördlichen Teile von Olympia, der sich als Vorberg an das Olympische Gebirge anschließt. Dieses letztere begrenzt im N. die Ebene von Olympia. — ἐνδόντων = προδόντων. Vgl. Thukyd. IV, 76; V, 62. — προκεχωρηκότων — S. zu II, 4, 29. — τὴν πόλιν — die Hauptstadt Elis. — αὐτῶν — mit Beziehung auf τὴν πόλιν soviel als τῶν πολιτῶν.

- Ἀργεῖον εἰς δημοκρατίαν ἦγον τὴν πόλιν, οἱ δὲ περὶ Στάλκων τε καὶ Ἰππίων καὶ Στρατόλων εἰς ὀλιγαρχίαν. ἐπεὶ δὲ οἱ Ἀρκάδες μεγάλην δύναμιν ἔχοντες σύμμαχοι ἐδόκουν εἶναι τοῖς δημοκρατεῖσθαι βουλομένοις, ἐκ τούτου δὴ θρασύτεροι οἱ περὶ τὸν Χάροπον ἦσαν, καὶ συνθέμενοι τοῖς Ἀρκάσι
- 16 ἐπιβοηθεῖν καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν. οἱ δ' Ἰππεῖς καὶ οἱ τριακόςιοι οὐκ ἐμέλλησαν, ἀλλ' εὐθύς ἐχώρουν ἄνω καὶ ἐκκρούουσιν αὐτούς· ὥστ' ἔφυγον σὺν τῷ Ἀργεῖῳ καὶ Χάρῳ τῶν πολιτῶν περὶ τετρακοσίους. οὐ πολὺ δ' ὕστερον οὗτοι παραλαβόντες τῶν Ἀρκάδων τινὰς καταλαμβάνουσι Πύλον. καὶ πολλοὶ μέντοι πρὸς αὐτούς ἐκ τῆς πόλεως ἀπήσαν τοῦ δήμου, ἅτε χωρίον τε καλὸν καὶ μεγάλην ῥώμην τὴν τῶν Ἀρκάδων σύμμαχον ἔχοντας. ἐνέβαλον δὲ καὶ ὕστερον εἰς τὴν χώραν τὴν τῶν Ἠλείων οἱ Ἀρκάδες ὑπὸ τῶν φευρόντων ἀναπειθόμενοι ὡς ἡ πόλις προσχωρήσοιτο.
- 17 ἀλλὰ τότε μὲν οἱ Ἀχαιοὶ φίλοι γεγεννημένοι τοῖς Ἠλείοις τὴν πόλιν αὐτῶν διεφύλαξαν· ὥστε οἱ Ἀρκάδες οὐδὲν ἄλλο πράξαντες ἢ δηώσαντες αὐτῶν τὴν χώραν ἀπῆλθον. εὐθύς μέντοι ἐκ τῆς Ἠλείας ἐξιόντες, αἰσθόμενοι τοὺς Πελληνεῖς ἐν Ἠλιδι ὄντας, νυκτὸς μακροτάτην ὁδὸν ἐλθόντες καταλαμβάνουσι αὐτῶν Ὀλούρον· ἤδη γὰρ πάλιν προσεκεχωρήκεσαν οἱ Πελληνεῖς εἰς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων
- 18 συμμαχίαν. ἐπεὶ δ' ἦσθοντο τὰ περὶ Ὀλούρου, περιελθόντες αὐτῶν καὶ οὗτοι ὅπῃ ἐδύναντο εἰς τὴν αὐτῶν πόλιν Πελλήνην εἰσῆλθον. καὶ ἐκ τούτου δὴ ἐπολέμουν τοῖς ἐν Ὀλούρῳ Ἀρκάσι τε καὶ τῷ ἑαυτῶν παντὶ δήμῳ μάλα ὀλίγοι ὄντες· ὅμως δὲ οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πρὶν ἐξεπολιόρκησαν τὸν Ὀλούρον.

15. ἐπιβοηθεῖν — Das Subjekt ist aus τοῖς Ἀρκάσι zu nehmen.

16. Πύλον — 70 bis 80 Stadien östlich von der Stadt Elis. Diodor XIV, 17. Pausan. VI, 22, 5. — ῥώμην — S. zu VI, 1, 15.

17. καταλαμβάνουσιν αὐτῶν Ὀλούρον — sie besetzten von ihnen Oluros. Der Genetiv erscheint zunächst als besitzanzeigend, zugleich aber wohl mitbedingt durch den in καταλαμβά-

νειν liegenden Begriff des Wegnehmens. Ebenso Demosth. gegen Aristokr. 154 καταλαμβάνει Σηήβιν καὶ Κέβρηνα καὶ Ἴλιον αὐτῶν. — Oluros ist ein Städtchen in Achaia, unweit Pellene. — προσεκεχωρήκεσαν — S. zu 2, 18.

18. τὰ περὶ Ὀλούρου — S. zu VI, 1, 19. — τῷ ἑαυτῶν παντὶ δήμῳ — Es scheint demnach, daß sich die demokratische Partei in Pellene, dem Bündnisse mit den Lakedämoniern ab-

Οἱ δ'
τὴν Ἠλι
πεθενομέν
Ἀρκάδες
Ἰππαρχος,
τὸς αὐτῶ
σαν. ἀπέ
κλειδης
σύμμαχοι
ἑαυτῶν.
ἐπιστρατε
ἀπολαβεῖ
ἐκ τούτου
καταλαμβ
τῶν δαδ
μέντοι Ἀ
συνειλεγμ
διπλῶ σ
ἐν τῷ
φέρουσα
ἦγειτο
Ἀρκαδία
ὅπως, ε
κάδες ο
ρων.

geneigt
schlossen

19. π
Chr. Ge
Infinitiv
auch 5,
ὅτι τὸ
στρατεῖν
Kyneg.
Λοκομή
Thukyd.
II, 3, 3
als Accu
αἰτός
οὐδὲν α
20. ἀ
abachn
auch so

Οἱ δ' αὖ Ἀρκάδες πάλιν ποιῶνται ἄλλην στρατείαν εἰς 19
 τὴν Ἑλίω. μεταξὺ δὲ Κυλλήνης καὶ τῆς πόλεως στρατο-
 πεδευομένοις αὐτοῖς ἐπιτίθενται οἱ Ἑλείοι, ὑποστάντες δὲ οἱ
 Ἀρκάδες ἐνίκησαν αὐτούς. καὶ Ἀνδρόμαχος μὲν ὁ Ἑλείος
 ἵππαρχος, ὅσπερ αἴτιος ἐδόκει εἶναι τὴν μάχην συνάψαι, αὐ-
 τὸς αὐτὸν διέφθειρεν· οἱ δ' ἄλλοι εἰς τὴν πόλιν ἀπεχώρη-
 σαν. ἀπέθανε δὲ ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ παραγενόμενος καὶ Σω-
 κλειδῆς ὁ Σπαρτιάτης· ἤδη γὰρ τότε οἱ Λακεδαιμόνιοι
 σύμμαχοι τοῖς Ἑλείοις ἦσαν. πιεζόμενοι δὲ οἱ Ἑλείοι ἐν τῇ
 ἑαυτῶν, ἠξίουν καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους πέμποντες πρέσβεις 20
 ἐπιστρατεύειν τοῖς Ἀρκάσι, νομίζοντες οὕτως ἂν μάλιστα
 ἀπολαβεῖν τοὺς Ἀρκάδας, εἰ ἀμφοτέρωθεν πολεμοῖντο. καὶ
 ἐν τούτῳ δὴ Ἀρχίδαμος στρατεύεται μετὰ τῶν πολιτῶν καὶ
 καταλαμβάνει Κρωῶνον. καταλιπὼν δ' ἐν αὐτῷ φρουρὰν
 τῶν δαΐδεκα λόχων τρεῖς, οὕτως ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησεν. οἱ 21
 μέντοι Ἀρκάδες, ὥσπερ ἔτηχον ἐκ τῆς εἰς Ἑλίω στρατείας
 συνειλεγμένοι, βοηθήσαντες περιεσταύρωσαν τὸν Κρωῶνον
 διπλῶ σταυρώματι, καὶ ἐν ἀσφαλεῖ ὄντες ἐπολιόρκουν τοὺς
 ἐν τῷ Κρωῶνῳ. χαλεπῶς δὲ ἡ τῶν Λακεδαιμονίων πόλις
 φέρουσα ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ τῶν πολιτῶν ἐκπέμπει στρατιάν·
 ἤγειτο δὲ καὶ τότε Ἀρχίδαμος. ἐλθὼν δὲ ἐδήον καὶ τῆς
 Ἀρκαδίας ὅσα ἐδύνατο καὶ τῆς Σικριτίδος, καὶ πάντα ἐποίη,
 ὅπως, εἰ δύνατο, ἀπαγάγοι τοὺς πολιορκοῦντας. οἱ δὲ Ἀρ-
 κάδες οὐδὲν τι μᾶλλον ἐκινῶντο, ἀλλὰ ταῦτα πάντα παρεώ-
 ρων. κατιδὼν δὲ τινα λόφον ὁ Ἀρχίδαμος, δι' οὗ τὸ ἔξω 22

geneigt, an die Arkader ange-
 schlossen hatte.

19. ποιῶνται im J. 364 v.
 Chr. Geb. — αἴτιος — mit dem
 Infinitiv ohne den Artikel τοῦ
 auch 5, 17. Anab. VI, 6, 8 ἔλεγον,
 ὅτι τὸ δόγμα αἴτιον εἶη τὸ τοῦ
 στρατεύματος ταῦτα γενέσθαι.
 Kyneg. 1, 13 Ὀδυσσεὺς δὲ καὶ
 Λυκομήδης αἴτιοι Τροίαν ἀλῶναι.
 Thukyd. I, 74. So auch μεταίτιος
 II, 3, 32. Man kann den Infinitiv
 als Accusativ ansehen analog mit
 αἴτιος τι Anab. VI, 6, 15 und
 οὐδὲν αἴτιος Anab. VII, 1, 25.

20. ἀπολαβεῖν — eigentlich
 abschneiden (vgl. I, 1, 16), dann
 auch so fassen, daß kein Ent-

kommen möglich ist. Vgl.
 Thukyd. V, 59 ἐν μέσῳ δὲ ἀπειλη-
 μένοι ἦσαν οἱ Ἀργεῖοι. — Κρωῶ-
 νον — πολίχριον ἐστὶν ἰδρυμένον
 πλησίον Μεγάλης πόλεως. Athen.
 X S. 452^a. — τῶν δαΐδεκα λόχων
 — Vgl. zu VI, 4, 12. — οὕτως —
 S. IV, 4, 2.

21. Σικριτίδος — Die Be-
 wohner dieses Landstriches,
 der einst zu Lakedämon gehörte (s. zu
 V, 2, 24 u. VI, 5, 24) müssen sich
 also auch dem arkadischen Bunde
 angeschlossen haben. — ἀπαγάγοι
 — gleichbedeutend mit ἀποσπάσειε
 I, 3, 17.

22. δι' οὗ κτέ. Die äußere
 Linie des Pfahlwerkes ging über

σταύρωμα περιεβέβληντο οἱ Ἀρκάδες, ἐνόμισεν ἐλεῖν ἂν τοῦ-
 του, καὶ εἰ τούτου κρατήσειεν, οὐκ ἂν δύνασθαι μένειν τοὺς
 ὑπὸ τοῦτον πολιορκοῦντας. κύκλω δὲ περιάγοντος αὐτοῦ ἐπὶ
 τοῦτο τὸ χωρίον, ὡς εἶδον οἱ προθέοντες τοῦ Ἀρχιδάμου
 πελασταὶ τοὺς ἐπαρίτους ἔξω τοῦ σταυρώματος, ἐπιτίθενται
 αὐτοῖς, καὶ οἱ ἰππεῖς συνεμβάλλειν ἐπειρῶντο. οἱ δ' οὐκ ἐνέ-
 κλιναν, ἀλλὰ συντεταγμένοι ἠσυχίαν εἶχον. οἱ δ' αὖ πάλιν
 ἐνέβαλον. ἐπεὶ δὲ οὐδὲ τότε ἐνέκλιναν, ἀλλὰ καὶ ἐπῆσαν,
 ἦδη οὔσης πολλῆς κραυγῆς ἐβοήθει δὴ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχι-
 δαμος, ἐκτραπόμενος κατὰ τὴν ἐπὶ Κρῶνον φέρουσαν ἀμα-
 23 ξιτόν, εἰς δύο ἄγων, ὥσπερ ἐτύγχανεν ἔχων. ὡς δ' ἐπλησία-
 σαν ἀλλήλοις, οἱ μὲν σὺν τῷ Ἀρχιδάμῳ κατὰ κέρας, ἅτε
 καθ' ὁδὸν πορευόμενοι, οἱ δ' Ἀρκάδες ἀθροοὶ συνασπιδούν-
 τες, ἐν τούτῳ οὐκέτι ἐδύναντο οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀντέχειν τῷ
 τῶν Ἀρκάδων πλήθει, ἀλλὰ ταχὺ μὲν ὁ Ἀρχίδαμος ἐτέρωτο
 τὸν μηρὸν διαμπάξ, ταχὺ δὲ οἱ μαχόμενοι πρὸ αὐτοῦ ἀπέ-
 θνησκον, Πολυαιίδας τε καὶ Χίλων ὁ τὴν ἀδελφὴν τοῦ
 Ἀρχιδάμου ἔχων, καὶ οἱ πάντες δὲ αὐτῶν τότε ἀπέθανον
 24 οὐκ ἔλαττον τῶν τριάκοντα. ὡς δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀναχω-
 ροῦντες εἰς τὴν εὐρυχωρίαν ἐξῆλθον, ἐνταῦθα δὴ Λακεδαι-
 μόνιοι ἀντιπαρετάξαντο. καὶ μὴν οἱ Ἀρκάδες, ὥσπερ εἶχον
 συντεταγμένοι ἕστασαν, καὶ πλήθει μὲν ἐλείποντο, εὐθυμό-
 τερον δὲ πολὺ εἶχον, ἐπεληλυθότες ἀποχωροῦσι καὶ ἄνδρας
 ἀπεκτονότες. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μάλα ἀθύμως εἶχον,
 τετρωμένον μὲν ὄρωντες τὸν Ἀρχίδαμον, ἀκηκούτες δὲ τὰ
 ὀνόματα τῶν τεθνηκότων, ἀνδρῶν τε ἀγαθῶν καὶ σχεδὸν
 25 τῶν ἐπιφανεστάτων. ὡς δὲ πλησίον ὄντων ἀναβοήσας τις

den Hügel oder doch über den
 der Stadt zugewendeten Abhang
 desselben, so daß die zwischen
 beiden Pfahlreihen sich aufhaltenden
 Arkader sich am Fuße des Hügels
 (ὑπὸ τοῦτον) befanden. — τὸν
 ἐπαρίτους — eine ausgewählte
 Schar der Arkader, die, um Sold
 dienend (§ 33), wie es scheint, be-
 ständig unter Waffen war und der
 arkadischen Bundesversammlung
 zur Verfügung stand. Hesychios
 nennt sie τάγμα Ἀρκαδίων μαχι-
 μώτατον καὶ οἱ παρὰ Ἀρκάσι δη-
 μῶσιος φύλακες. — αὖ πάλιν —

S. zu § 1 — εἰς δύο — S. zu
 III, 1, 22.

23. κατὰ κέρας — S. zu VI, 2,
 30. — ὁ Ἀρχίδαμος ἐτέρωτο
 — Über das Plusquamperfectum s.
 zu 2, 9. Den Vorfall erwähnt auch
 Justin. VI, 6.

24. ὥσπερ εἶχον — wie sie
 waren, ohne ihre Aufstellung zu
 ändern. — εὐθυμότερον πολὺ
 — Über die Wortstellung s. zu I,
 1, 17.

25. πλησίον ὄντων — nämlich
 τῶν Ἀρκάδων.

τῶν προση-
 ἀλλ' οὐ σπ-
 σαντες ἐσα-
 ἀνελόμενοι
 τὸ πρῶτον
 Ὡς δ'
 πόλεως Ἡλ-
 νοσι τοῖς
 προσελάνθ-
 ἐμίλησαν,
 αν, οἱ δ'
 μέντοι ἤλ-
 καὶ τοὺς
 ἐγγὺς δια-
 ὄσοι δὲ φ-
 λίους, ὡς
 καὶ τοὺς
 μόνιοι ὕστ-
 τοῦσι τοῦ
 πολιορκου-
 μὲν οὖν ἐ-
 ἴδον' ὀπόσ-
 σαιτες, ἀ-
 καὶ ἐν μέ-
 26. ἐν τῷ
 nach von Po-
 Ort, von de-
 πρὸς αὐτοῦ
 πόλεω τὸ τε
 sich nördlich
 reb. S. Curti
 Bursian Geo-
 307. Die Prä-
 weder darau-
 unge, welche
 Ort gemacht
 selben eing-
 sie ist mit B-
 in welchem
 — ἐγγὺς δ'
 zwel hund-
 Genetiv Ana-
 dagegen II,
 τριακοντα. I
 ΧΕΝΟΦ.

τῶν προεσβυτέρων εἶπε· Τί δεῖ ἡμᾶς, ὧ ἄνδρες, μάχεσθαι, ἀλλ' οὐ σπεισασμένους διαλυθῆναι; ἄσμενοι δὴ ἀμφοτέροισι ἀκούσαντες ἐσπείσαντο. καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι τοὺς νεκροὺς ἀνελόμενοι ἀπῆλθον, οἱ δ' Ἀρκάδες ἐπαναχωρήσαντες ἔνθα τὸ πρῶτον ἤρξαντο ἐπιέναι τροπαιοὺν ἐστήσαντο.

Ὡς δ' οἱ Ἀρκάδες περὶ τὸν Κρωῶνον ἦσαν, οἱ ἐκ τῆς 26 πόλεως Ἡλείοι πρῶτον μὲν ἰόντες ἐπὶ τὴν Πύλον περιτυγχάνουσι τοῖς Πυλίοις ἀποκεκρουμένοις ἐν τῶν Θαλαμῶν. καὶ προσελαύνοντες οἱ Ἰππεῖς τῶν Ἡλείων ὡς εἶδον αὐτούς, οὐκ ἐμέλλησαν, ἀλλ' εὐθύς ἐμβάλλουσι, καὶ τοὺς μὲν ἀποκτιννύουσιν, οἱ δέ τινες αὐτῶν καταφεύγουσιν ἐπὶ γήλοφον. ἐπεὶ μέντοι ἦλθον οἱ περὶ, ἐκκόπτουσι καὶ τοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ καὶ τοὺς μὲν αὐτοῦ ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ καὶ ζῶντας ἔλαβον ἐγγὺς διακοσίαν. καὶ ὅσοι μὲν ξένοι ἦσαν αὐτῶν, ἀπέδοντο, ὅσοι δὲ φυγάδες, ἀπέσφαττον. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς τε Πυλίους, ὡς οὐδεὶς αὐτοῖς ἐβοήθει, σὺν αὐτῷ τῷ χωρίῳ αἰρουῶσι καὶ τοὺς Μαργανέας ἀναλαμβάνουσι. καὶ μὴν οἱ Λακεδαι- 27 μόνιοι ὕστερον αὐτῶν ἐλθόντες νυκτὸς ἐπὶ τὸν Κρωῶνον ἐπικρατούσι τοῦ σταυρώματος τοῦ κατὰ τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς πολιορκουμένους τῶν Λακεδαιμονίων εὐθύς ἐξεκάλουν. ὅσοι μὲν οὖν ἐγγύτατά τε ἐτύγχανον ὄντες καὶ ὠξυλάβησαν, ἐξῆλθον· ὀπίσθους δὲ ἐφθασαν πολλοὶ τῶν Ἀρκάδων συμβοηθήσαντες, ἀπεκλείσθησαν ἔνδον καὶ ληφθέντες διενεμήθησαν· καὶ ἐν μὲν μέρος ἔλαβον Ἀργεῖοι, ἐν δὲ Θηβαῖοι, ἐν δὲ Ἀρ-

26. ἐν τῶν Θαλαμῶν — Dieser auch von Polyb. IV, 75 erwähnte Ort, von dem er sagt: ἡ χώρα ἢ περὶ αὐτοῦ στενὴ ἐστὶ καὶ δυσέμβολον τό τε χωρίον, lag wahrscheinlich nördlich von Pylos am Skolliongeb. S. Curtius, Peloponn. II S. 38f. Bursian Geogr. v. Griechenl. II S. 307. Die Präposition ἐν deutet entweder darauf hin, daß die Flüchtlinge, welche einen Angriff auf den Ort gemacht hatten, bereits in denselben eingedrungen waren, oder sie ist mit Bezug auf das enge Thal, in welchem Thalamae lag, gesetzt. — ἐγγὺς διακοσίαν — nahe an zweihundert. Ebenso mit dem Genetiv Anab. V, 7, 9 ἐγγὺς μυρίων; dagegen II, 4, 32 ἀπέκτειναν ἐγγὺς τριακότων. IV, 2, 16 ἐγγὺς τρισχιλίου.

VI, 4, 15 ἐγγὺς χιλίους. Anab. VII, 8, 18 τετραμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις, Agesil. 7, 5 ἐγγὺς μυριοί, auch Anab. IV, 2, 28 τόξα ἐγγὺς τριπήχη. — σὺν αὐτῷ τῷ χωρίῳ — S. zu I, 2, 12. Gemeint ist die Stadt Pylos. — Μαργανέας — S. § 14.

27. τοῦ κατὰ τοὺς Ἀργεῖους — den Teil des Pfahlwerkes, den die Argiver zu bewachen hatten. — ὠξυλάβησαν — nur hier vorkommend. Vgl. Hesych. und Etym. Magn. S. 626, 47 ὠξυλαβῆσαι τὸ ὀξείως λαβέσθαι τοῦ πράγματος. — Θηβαῖοι — Diese waren wohl als Besatzung einer Stadt in Arkadien zurückgeblieben, als Epaminondas nach Hause zurückging; I, 42.

κάδες, ἐν δὲ Μεσσηνίῳ. οἱ δὲ σύμπαντες ληφθέντες Σπαρτιατῶν τε καὶ περιοίκων πλέονες τῶν ἑκατὸν ἐγένοντο.

- 28 Ἐπεὶ γὰρ μὴν οἱ Ἀρκάδες ἐσχόλασαν ἀπὸ τοῦ Κρωῶννου, πάλιν δὴ περὶ τοὺς Ἡλείους εἶχον καὶ τὴν τε Ὀλυμπίαν ἐρρωμενεστέρον ἐφρούρουν, καὶ ἐπιόντος Ὀλυμπιακοῦ ἔτους παρεσκευάζοντο ποιεῖν τὰ Ὀλύμπια σὺν Πισάταις τοῖς πρώτοις φάσκουσι προστῆναι τοῦ ἱεροῦ. ἐπεὶ δὲ ὅ τε μὴν ἦκεν, ἐν ᾧ τὰ Ὀλύμπια γίνεσθαι, αἶ τε ἡμέραι, ἐν αἷς ἡ πανήγυρις ἀθροίζεται, ἐνταῦθα δὴ οἱ Ἡλεῖοι ἐκ τοῦ φανεροῦ συσκευασάμενοι καὶ παρακαλέσαντες Ἀχαιοὺς ἐπορεύοντο τὴν Ὀλυμπιακὴν
- 29 ὁδόν. οἱ δὲ Ἀρκάδες ἐκείνους μὲν οὐκ ἂν ποτε ᾤοντο ἐλθεῖν ἐπὶ σφᾶς, αὐτοὶ δὲ σὺν Πισάταις διετίθεσαν τὴν πανήγυριν. καὶ τὴν μὲν ἵπποδρομίαν ἤδη ἐπεποιήκεσαν καὶ τὰ δρομικὰ τοῦ πεντάθλου· οἱ δ' εἰς πάλιν ἀφικόμενοι οὐκέτι ἐν τῷ δρόμῳ, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ βωμοῦ ἐπάλαιον. οἱ γὰρ Ἡλεῖοι σὺν τοῖς ὅπλοις παρήσαν ἤδη εἰς τὸ τέμενος. οἱ δὲ Ἀρκάδες πορρωτέρω μὲν οὐκ ἀπήντησαν, ἐπὶ δὲ τοῦ Κλαδάου ποταμοῦ παρετάξαντο, ὅς παρὰ τὴν Ἄλτιν καταρρέων εἰς τὸν Ἀλφειὸν ἐμβάλλει. καὶ σύμμαχοι δὲ παρήσαν αὐτοῖς, ὀπλίται μὲν Ἀργείων εἰς δισχιλίους, Ἀθηναίων δὲ
- 30 ἰππεῖς περὶ τετρακοσίων. καὶ μὴν οἱ Ἡλεῖοι τὰπὶ θάτερα

28. περὶ τοὺς Ἡλείους εἶχον — hatten mit den Eleern zu thun; wie sonst *εἶναι περὶ τι* oder häufig bei Xenophon *ἔχειν ἀμφὶ τι*. — Ὀλυμπιακοῦ ἔτους — Olymp. 104. Die Spiele in Olympia wurden begonnen mit dem Vollmonde nach der Sommersonnenwende. — τοῖς πρώτοις φάσκουσι προστῆναι — S. zu III, 2, 31. Nach Strabo VIII S. 355 hatten bis Olymp. 26 die Eleer die Aufsicht über die Spiele, wo sie an die Pisaten übergang, bis sie nach der Zerstörung von Pisa um 572 v. Chr. die Eleer durch die Hilfe der Lakedaemonier wieder erhielten. Vgl. auch Schol. zu Homer II. 2, 700.

29. τὰ δρομικὰ — Die ersten vier Abteilungen des Pentathlon, die in der Rennbahn durchgekämpft wurden, während für die letzte, die πάλιν, ein anderer dazu geeigneter Platz gewählt wurde. Vgl. über das Pentathlon zu IV, 7, 5. — οἱ εἰς

πάλιν ἀφικόμενοι — die nach Ausscheidung der übrigen Kämpfer zum letzten Kampfe zugelassen wurden. — τοῦ βωμοῦ — Der große Altar des Zeus, der unten einen Umfang von 125 Fufs und eine Höhe von 22 Fufs hatte und auf steinernen Stufen von der Asche der dargebrachten Brandopfer errichtet war. Paus. V, 13, 8. Die Lage der einzelnen hier erwähnten Örtlichkeiten und Gebäude läfst sich mit Sicherheit nicht bestimmen. — τὸ τέμενος — wohl der ganze heilige Raum, während die Altis nur der innere dem Zeus allein geweihte Teil desselben gewesen zu sein scheint. Paus. V, 10, 1 τὸ δὲ ἄλλος τὸ ἱερόν τοῦ Διὸς Ἄλτιν ἐκ παλαιῶν καλοῦσι. Curtius Peloponn. II S. 53 ff. — τοῦ Κλαδάου — bei Pausan. V, 7, 1 Κλάδεος genannt, fließt vom Norden her in den Alpheios.

30. τὰπὶ θάτερα — auf der

τοῦ ποταμοῦ
καὶ τὸν π
μὲν ὑπ' Ἀ
Ἀχαιῶν καὶ
μάχου ὡς
τοὺς γὰρ π
βοηθήσαντα
τησαν. ἐπ
φίον καὶ τ
κοντος θεά
τὸν βωμόν.
καὶ τοῦ με
μενοι ἀποθ
τρακοσίων
χρήσαν εἰ
οἱ μετ' αὐ
οὐδ' ἀνεπα
σηνωμάτα
ύστερατα
ναῶν πολλ
γενόμενοι
καὶ ἐν ἡμέ
τοὺς μὴ ὀ
Χρωμέ
ἀρχόντων

anderen Sei
καὶ — κα
31. τοῦ
Tempel de
βαλλόμεν
ἄλλοι —
beam finit.
durch das
S. zu IV, 4
Vgl. § 13.
32. τὰ δ
νωμάτα —
Olympia k
ihrem Auf
Raume a
Vgl. Pluta
fanden sich
reiche Kau

τοῦ ποταμοῦ παρετάξαντο, σφραγισάμενοι δὲ εὐθύς ἐχώρουν. καὶ τὸν πρόσθεν χρόνον εἰς τὰ πολεμικὰ καταφρονούμενοι μὲν ὑπ' Ἀρκάδων καὶ Ἀργείων, καταφρονούμενοι δὲ ὑπ' Ἀχαιῶν καὶ Ἀθηναίων, ὅμως ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ τῶν μὲν συμμάχων ὡς ἀλκιμώτατοι ὄντες ἠγοῦντο, τοὺς δ' Ἀρκάδας, τούτοις γὰρ πρώτοις συνέβαλον, καὶ εὐθύς ἐτρέψαντο καὶ ἐπιβοηθήσαντας δὲ τοὺς Ἀργείους δεξάμενοι καὶ τούτων ἐκράτησαν. ἐπεὶ μέντοι κατεδίωξαν εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ βουλευτηρίου καὶ τοῦ τῆς Ἐστίας ἱεροῦ καὶ τοῦ πρὸς ταῦτα προσήκοντος θεάτρου, ἐμάχοντο μὲν οὐδὲν ἤττον καὶ ἐώθουν πρὸς τὸν βωμόν, ἀπὸ μέντοι τῶν στοῶν τε καὶ τοῦ βουλευτηρίου καὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ βαλλόμενοι καὶ ἐν τῷ ἴσοπέδῳ μαχόμενοι ἀποθνήσκουσι ἄλλοι τε τῶν Ἡλείων καὶ αὐτὸς ὁ τῶν τριακοσίων ἄρχων Στρατόλας. τούτων δὲ πραχθέντων ἀπεχώρησαν εἰς τὸ αὐτῶν στρατόπεδον. οἱ μέντοι Ἀρκάδες καὶ 32 οἱ μετ' αὐτῶν οὕτως ἐπεφόβητο τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ὥστε οὐδ' ἀνεπαύσαντο τῆς νυκτός, ἐκκόπτοντες τὰ διαπεπονημένα σκηνώματα καὶ ἀποσταυροῦντες. οἱ δ' αὖ Ἡλείοι ἐπεὶ τῇ ὑστεραία προσιόντες εἶδον καρτερὸν τὸ τεῖχος καὶ ἐπὶ τῶν ναῶν πολλοὺς ἀναβεβηκότας, ἀπῆλθον εἰς τὸ ἄστυ, τοιοῦτοι γενόμενοι οἴους τὴν ἀρετὴν θεὸς μὲν ἂν ἐμπνεύσας δύναιτο καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἀποδείξει, ἄνθρωποι δ' οὐδ' ἂν ἐν πολλῷ χρόνῳ τοὺς μὴ ὄντας ἀλκίμους ποιήσειαν.

Χρωμένων δὲ τοῖς ἱεροῖς χρήμασι τῶν ἐν τοῖς Ἀρκάσιν 33 ἀρχόντων καὶ ἀπὸ τούτων τοὺς ἐπαρίτους τρεφόντων, πρῶ-

anderen Seite. S. zu VI, 2, 7. — καὶ — καὶ δὲ — Vgl. zu II, 4, 6.

31. τοῦ μεγάλου ναοῦ — der Tempel des Zeus. Pausan. V, 10. — βαλλόμενοι — ἀποθνήσκουσι ἄλλοι — Das Subjekt des Verbum finit. ist nur ein Teil der durch das Particp bezeichneten. S. zu IV, 4, 1. — τριακοσίων — Vgl. § 13.

32. τὰ διαπεπονημένα σκηνώματα — Zelte, welche die nach Olympia kommenden Fremden zu ihrem Aufenthalte im äußeren Raume aufzuschlagen pflegten. Vgl. Plutarch Alkib. 12. Zugleich fanden sich aber dort auch zahlreiche Kaufleute ein, die ihre Buden

zur Abhaltung einer Art von Messe aufschlugen. Vell. Patere. I, 8. — ἀποσταυροῦντες — ohne Objekt; ein sie deckendes Pfahlwerk errichtend. — ἐν ἡμέρᾳ — als Gegensatz zu ἐν πολλῷ χρόνῳ, da eben ein Tag nur ein kurzer Zeitraum ist; der Zusatz von μισθ, den man etwa erwarten möchte, ist nicht erforderlich, da das Zahlwort εἰς nur beim Gegensatz zu einer größeren Zahl steht.

33. τοῖς ἱεροῖς χρήμασι — Geld und Weihgeschenke aus den Tempeln und Schatzhäusern von Olympia. Vgl. Diodor XV, 82, wo auch die Spaltung der Arkader auf diese Angelegenheit zurückgeführt wird. — τοὺς ἐπαρίτους

τοι Μαντινεῖς ἀπεψηφίσαντο μὴ χρῆσθαι τοῖς ἱεροῖς χρήμασι. καὶ αὐτοὶ τὸ γινόμενον μέρος εἰς τοὺς ἐπαρίτους ἐκ τῆς πόλεως ἐμπορίσαντες ἀπέπεμψαν τοῖς ἄρχουσιν. οἱ δὲ ἄρχοντες φάσκοντες αὐτοὺς λυμαίνεσθαι τὸ Ἀρκαδικὸν ἀνεκαλοῦντο εἰς τοὺς μυρίους τοὺς προστάτας αὐτῶν· καὶ ἐπεὶ οὐχ ὑπήκουον, κατεδίκασαν αὐτῶν καὶ τοὺς ἐπαρίτους ἔπεμπον ὡς ἄξοντας τοὺς κατακεκριμένους. οἱ μὲν οὖν Μαντινεῖς κλεί-
 34 σαντες τὰς πύλας οὐκ ἐδέχοντο αὐτοὺς εἰσω. ἐκ δὲ τούτου τάχα δὴ καὶ ἄλλοι τινὲς ἔλεγον ἐν τοῖς μυρίοις, ὡς οὐ χρῆ τοῖς ἱεροῖς χρήμασι χρῆσθαι οὐδὲ καταλιπεῖν εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον τοῖς παισὶν ἔγκλημα τοῦτο πρὸς τοὺς θεούς. ὡς δὲ καὶ ἐν τῷ κοινῷ ἀπέδοξε μηκέτι χρῆσθαι τοῖς ἱεροῖς χρήμασι, ταχὺ δὴ οἱ μὲν οὐκ ἂν δυνάμενοι ἄνευ μισθοῦ τῶν ἐπαρίτων εἶναι διεχέοντο, οἱ δὲ δυνάμενοι παρακελευσάμενοι αὐτοῖς καθίσταντο εἰς τοὺς ἐπαρίτους, ὅπως μὴ αὐτοὶ ἐπ' ἐκείνοις, ἀλλ' ἐκείνοι ἐπὶ σφίσις εἶεν. γνόντες δὲ οἱ τῶν ἀρχόντων διακεχειρικότες τὰ ἱερὰ χρήματα, ὅτι εἰ δώσοιεν εὐθύνας, κινδυνεύσοιεν ἀπολέσθαι, πέμπουσιν εἰς Θήβας, καὶ διδάσκουσι τοὺς Θηβαίους, ὡς εἰ μὴ στρατεύσοιεν, κινδυνεύσοιεν οἱ Ἀρ-
 35 κάδες πάλιν λακωνίσαι. καὶ οἱ μὲν παρεσκευάζοντο ὡς στρατευσόμενοι· οἱ δὲ τὰ κράτιστα τῇ Πελοποννήσῳ βουλευόμενοι ἔπεισαν τὸ κοινὸν τῶν Ἀρκαδῶν πέμψαντες πρέσβεις εἰπεῖν τοῖς Θηβαίοις μὴ ἰέναι σὺν ὅπλοις εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, εἰ μὴ τι καλοῖεν. καὶ ἅμα μὲν ταῦτα πρὸς τοὺς Θηβαίους ἔλεγον, ἅμα δὲ ἐλογίζοντο, ὅτι πολέμου οὐδὲν δέοιεντο. τοῦ τε γὰρ ἱεροῦ τοῦ Διὸς προεστάναι οὐδὲν προσδεῖσθαι ἐνόμιζον, ἀλλ' ἀποδιδόντες ἂν καὶ δικαιότερα καὶ ὀσιώτερα ποιεῖν, καὶ τῷ θεῷ οἴεσθαι μᾶλλον ἂν οὕτω χαρίζεσθαι. βουλομένων δὲ

— S. zu § 22. — τὸ γινόμενον μέρος — den auf sie fallenden Anteil des Soldes für die Eparriten. — τοὺς μυρίους — S. zu 1, 38.

34. ἐπ' ἐκείνοις — abhängig von der Gegenpartei, an deren Spitze der Mantineer standen. — οἱ διακεχειρικότες — die das Geld unter Händen gehabt, d. h. dasselbe den Heiligtümern entnommen und verwendet hatten. — Die bei dem partitiven Genetiv

übliche Wortstellung wäre τῶν ἀρχόντων οἱ διακεχειρικότες.

35. οἱ — βουλευόμενοι — d. i. die aristokratische Partei. Vgl. 5, 1 οἱ κηδόμενοι τῆς Πελοποννήσου. — ὅτι πολέμου οὐδὲν δέοιεντο — das sie keinen Krieg nötig hätten. Vgl. IV, 4, 6. — ἀποδιδόντες ἂν — wenn sie zurückgäben. — οἴεσθαι — abhängig von ἐνόμιζον. Ein ähnlicher Pleonasmus Aeschin. v. d. Trugges. 35 θαρρεῖν τε παρεκε-

ταῦτα κα
 οθαί· κα
 Γενο
 ἀπάνταν
 χανεν ἄ
 μὲν Ἀρκ
 ποιοῦντό
 εἰρήμης
 των οἱ
 τοῖς ὀμ
 τῶν Τερ
 λάμβανο
 παρόντα
 ἔχειν, π
 μὲν αὐ
 οἰκία.
 τείχους
 οὐδεὶς
 ρῆσαι
 αὐτοῦ
 λοντο
 τὴν πό
 ἐγένετο

λέμετο
 ἐν τοῖς θ
 τι πεπο
 S. 341^d ἐ
 τόνδε εἰ
 σοῦ δοκ
 Thukyd
 μὴ ἀπρ
 δοκεῖν
 διαφθα
 36. το
 nahm wo
 ein wie di
 in den ac
 2, 11. —
 fälle müs
 gesetzt w
 αὐτοῦ
 παῖαν α
 — τοῦ
 Schmau
 IV, 2, 11

ταῦτα καὶ τῶν Ἑλλείων, ἔδοξεν ἀμφοτέροις εἰρήνην ποιήσασθαι καὶ ἐγένοντο σπονδαί.

Γενομένων δὲ τῶν ὄρκων καὶ ὁμοσάντων τῶν τε ἄλλων 36 ἀπάντων καὶ τῶν Τεγεατῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Θηβαίου, ὃς ἐτύγχανεν ἐν Τεγέα ἔχων τριακοσίους ὀπλίτας τῶν Βοιωτῶν, οἱ μὲν Ἀρκάδες ἐν τῇ Τεγέα αὐτοῦ ἐπικαταμείλιαντες ἐδειπνοποιοῦντό τε καὶ εὐθθυμοῦντο καὶ σπονδὰς καὶ παιᾶνας ὡς εἰρήνης γεγενημένης ἐποιοῦντο, ὁ δὲ Θηβαῖος καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ φοβούμενοι τὰς εὐθύνας σὺν τε τοῖς Βοιωτοῖς καὶ τοῖς ὁμογνώμοσι τῶν ἐπαρίτων κλείσαντες τὰς πύλας τοῦ τῶν Τεγεατῶν τείχους, πέμποντες ἐπὶ τοὺς σκηνοῦντας συναλάμβανον τοὺς βελτίστους. ἅτε δὲ ἐκ πασῶν τῶν πόλεων παρόντων τῶν Ἀρκάδων καὶ πάντων εἰρήνην βουλομένων ἔχειν, πολλοὺς ἔδει τοὺς συλλαμβανομένους εἶναι ὥστε ταχὺ μὲν αὐτοῖς τὸ δεσμοκτήριον μεστὸν ἦν, ταχὺ δὲ ἡ δημοσία οἰκία. ὡς δὲ πολλοὶ οἱ εἰργόμενοι ἦσαν, πολλοὶ δὲ κατὰ τοῦ 37 τείχους ἐκπεπηδηκότες, ἦσαν δὲ οἱ καὶ διὰ τῶν πυλῶν ἀφείντο ὡς οὐδεὶς γὰρ οὐδενὶ ὠργίζετο, ὅστις μὴ ᾤετο ἀπολεῖσθαι ἀπορηῆσαι δὴ μάλιστα ἐποίησε τὸν τε Θηβαῖον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ταῦτα πράττοντας ὅτι Μαντινέας, οὓς μάλιστα ἐβούλοτο λαβεῖν, ὀλίγους τινας πάνν εἶχον· διὰ γὰρ τὸ ἐγγὺς τὴν πόλιν εἶναι σχεδὸν πάντες ᾤχοντο οἰκαδε. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα 38 ἐγένετο καὶ τὰ πεπραγμένα ἐπύθοντο οἱ Μαντινεῖς, εὐθὺς

λέετο καὶ μὴ νομίσειν, ὅσπερ ἐν τοῖς θεατροῖς, διὰ τοῦτο οἴεσθαι τι πεπονθέναι. Platon Protag. S. 341^d ἐγὼ οἶμαι καὶ Πρόδικόν γε τόνδε εἰδέναι, ἀλλὰ παῖζειν καὶ σοῦ δοκεῖν ἀποπειρᾶσθαι. Vgl. Thukyd. VI, 18, 8 γιγνώσκω πόλιν μὴ ἀπράγμονα τάχιστ' ἂν μοι δοκεῖν ἀπραγμοσύνης μεταβολῇ διαφθαρήναι.

36. τοῦ Θηβαίου — Derselbe nahm wohl eine ähnliche Stellung ein wie die thebanischen Harmosten in den achäischen Städten. S. 1, 43; 2, 11. — Die hier mitgetheilten Vorfälle müssen in das Jahr 363 v. Chr. gesetzt werden. — ἐν τῇ Τεγέα αὐτοῦ — S. zu IV, 8, 39. — παιᾶνας — S. zu II, 4, 17. — τοὺς σκηνοῦντας — die Schmausenden. Ebenso Kyrop. IV, 2, 11; 5, 8; VI, 1, 49. Vgl.

zu IV, 8, 18; V, 3, 20. — ἡ δημοσία οἰκία — Welches die eigentliche Bestimmung dieses Hauses gewesen, ist nicht bekannt.

37. κατὰ τοῦ τείχους — von der Stadtmauer hinab ins Freie. — οὐδεὶς — ἀπολεῖσθαι — Die zur Bewachung der Thore aufgestellten ließen manchen entkommen, da sie kein Interesse daran hatten, jene festzuhalten; vielmehr lag persönlich nur denen etwas daran, welche fürchteten, Rechenschaft über die heiligen Gelder geben zu müssen, und wohl wußten, daß es in diesem Falle um sie geschehen sei. S. § 34. — ὀλίγους πάνν — Die Wortstellung wie Kyrop. I, 6, 39 πρόσω πάνν ἐλάσαι. Kommentar. I, 3, 6 ῥαδίως πάνν. Anab. I, 9, 27 χιλὸς σπάνιος πολὺ. Vgl. zu I, 1, 17 und IV, 5, 4.

πέμποντες εἰς τε τὰς ἄλλας Ἀρκαδικὰς πόλεις προηγόρευον ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι καὶ φυλάττειν τὰς παρόδους. καὶ αὐτοὶ δὲ οὕτως ἐποίουν, καὶ ἅμα πέμψαντες εἰς τὴν Τεγέαν ἀπή-
 τουν ὅσους ἔχοιεν ἄνδρας Μαντινέων· καὶ τῶν ἄλλων δὲ Ἀρκαδῶν οὐδένα ἀξιοῦν ἔφρασαν οὔτε δεδέσθαι οὔτε ἀποθνή-
 σκειν πρὸ δίκης. εἰ δὲ καὶ τινες ἐπαιτιῶντο, ἔλεγον ἐπαγγέ-
 λοντες, ὅτι ἢ τῶν Μαντινέων πόλις ἐγγυῶτο ἢ μὴν παρεῖξεν
 39 εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀρκαδῶν ὁπόσους τις προσκαλοῖτο. ἀκούων
 οὖν ὁ Θηβαῖος ἠπόρει τε, ὅ, τι χρήσαιτο τῷ πράγματι καὶ
 ἀφίησι πάντας τοὺς ἄνδρας. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συγκαλέσας
 τῶν Ἀρκαδῶν ὁπόσοι γε δὴ συνελθεῖν ἠθέλησαν ἀπελογεῖτο,
 ὡς ἐξαπατηθεῖη. ἀκούσαι γὰρ ἔφη, ὡς Λακεδαιμόνιοι τε εἶεν
 σὺν τοῖς ὅπλοις ἐπὶ τοῖς ὄρειοις προδιδόναι τε μέλλοιεν αὐτοῖς
 τὴν Τεγέαν τῶν Ἀρκαδῶν τινές. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐκείνων
 μὲν, καίπερ γιγνώσκοντες, ὅτι ἐψεύδετο περὶ σφῶν, ἀφίεσαν·
 πέμψαντες δ' εἰς Θήβας πρέσβεις κατηγοροῦν αὐτοῦ ὡς δεῖν
 40 ἀποθανεῖν. τὸν δ' Ἐπαμεινώνδαν ἔφρασαν, καὶ γὰρ στρατη-
 γῶν τότε ἐτύγχανε, λέγειν, ὡς πολὺ ὀρθότερον ποιήσειεν, ὅτε
 συνελάμβανε τοὺς ἄνδρας ἢ ὅτε ἀφῆκε. τὸ γὰρ ἡμῶν δι'
 ὑμᾶς εἰς πόλεμον καταστάντων ὑμᾶς ἄνευ τῆς ἡμετέρας γνώ-
 μης εἰρήνην ποιῆσθαι πῶς οὐκ ἂν δικαίως προδοσίαν τις
 ὑμῶν τοῦτο κατηγοροίη; εὖ δ' ἴστε, ἔφη, ὅτι ἡμεῖς καὶ στρα-
 τευσόμεθα εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ σὺν τοῖς τὰ ἡμέτερα φρο-
 νοῦσι πολεμήσομεν.

- V. Ὡς δὲ ταῦτα ἀπηγγέλθη πρὸς τε τὸ κοινὸν τῶν Ἀρκα-
 δῶν καὶ κατὰ πόλεις, ἐκ τούτου ἀνελογίζοντο Μαντινεῖς τε
 καὶ τῶν ἄλλων Ἀρκαδῶν οἱ κηδόμενοι τῆς Πελοποννήσου,
 ὡσαύτως δὲ καὶ Ἥλειοι καὶ Ἀχαιοί, ὅτι οἱ Θηβαῖοι δῆλοι εἶεν
 βουλόμενοι ὡς ἀσθενεστάτην τὴν Πελοπόννησον εἶναι, ὅπως
 2 ὡς ῥᾶστα αὐτὴν καταδουλώσαιτο. τί γὰρ δὴ πολεμεῖν ἡμᾶς
 βούλονται ἢ ἵνα ἡμεῖς μὲν ἀλλήλους κακῶς ποιῶμεν, ἐκείνων

38. δεδέσθαι — S. zu V, 4, 7.
 — προσκαλοῖτο — S. zu I, 7, 12.

39. ὅ,τι χρήσαιτο — S. zu VI,
 1, 15. — ὡς δεῖν — Wenn δεῖν
 Infinitiv ist, so haben wir hier die
 zu II, 2, 2 bemerkte Konstruktion;
 allein möglicher Weise ist δεῖν =
 δεῖον, wie in der bekannten Formel
 ὀλίγου δεῖν, so dafs dann eine
 absolute Participalkonstruktion an-

gewendet ist, wie sie nach Verben
 des Sagens öfter eintritt. Vgl. zu
 V, 1, 25.

40. ἔφρασαν — S. zu III, 5, 21.
 Über den folgenden Übergang in
 die direkte Rede s. zu I, 1, 28.

V. 2. τί γάρ — Übergang in die
 direkte Rede; s. zu I, 1, 28. — ἢ
 ἵνα — ἢ steht nach negativen Sätzen
 oder Fragesätzen mit negativem

δ' ἀμφότεροι
 αὐτῶν ἐν τῷ
 ὡς ἐπὶ τῷ
 ζονται; ἐπεμ-
 ρεύθησαν οἱ
 τῶν παρακα-
 καλίειν, ἂν
 περὶ μέντοι
 αὐτῶν ἕκα-
 Ἔν ὄσφ
 τοὺς ἔχον
 τε Ἀλεξάνδρ
 ἠρολοῦθουν
 ἐπὶ Θήβας
 ἐν ταῖς συ-
 Πελοποννήσ
 καὶ Ἀρκαδῶ
 Τεγέται κ
 καὶ εἰ τινα
 ταύταις οἰ
 διὰ ταχέων
 ἐπιζῶν το
 νος μέγα

Simé auch
 von ἄλλος v
 3, 10 οὐδὲ
 μαθὼν ἢ π
 5, 41 εἰπέ
 τοὺς φίλους
 τούτων ἐ
 ἕκαστον κα
 IV, 3, 9
 τοῖς θεοῖς
 θεραπεύειν
 I, 1, 27.

3. πρὸς σ
 τῶν — δε
 aus einfluss
 Vgl. 4, 34
 S. zu IV,
 gleich d
 4. Ἐπα
 im J. 362
 φρον — d

δ' ἀμφοτέροι δεώμεθα; ἢ τί λεγόντων ἡμῶν, ὅτι οὐ δεώμεθα αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι, παρασκευάζονται ὡς ἐξιόντες; οὐ δῆλον, ὡς ἐπὶ τῷ κακῷ τι ἐργάζεσθαι ἡμᾶς στρατεύειν παρασκευάζονται; ἔπεμπον δὲ καὶ Ἀθήναζε βοηθεῖν κελεύοντες· ἐπο- 3
ρεύθησαν δὲ καὶ εἰς Λακεδαιμόνα πρόσβεις ἀπὸ τῶν ἐπαρί-
των παρακαλοῦντες Λακεδαιμονίους, εἰ βούλοιντο κοινῇ δια-
κωλύειν, ἄν τινες ἴωσι καταδουλωσόμενοι τὴν Πελοπόννησον.
περὶ μέντοι ἡγεμονίας αὐτόθεν διεπράττοντο, ὅπως ἐν τῇ
ἐαυτῶν ἕκαστοι ἡγήσονται.

Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, Ἐπαμεινώνδας ἐξῆει Βοιω- 4
τοὺς ἔχων πάντας καὶ Εὐβοέας καὶ Θετταλῶν πολλοὺς παρὰ
τε Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ἐναντίων αὐτῷ. Φωκεῖς μέντοι οὐκ
ἠκολούθουν λέγοντες, ὅτι συνθῆκαι σφίσι αὐτοῖς εἶεν, εἰ τις
ἐπὶ Θήβας ἴοι, βοηθεῖν· ἐπ' ἄλλους δὲ στρατεύειν οὐκ εἶναι
ἐν ταῖς συνθήκαις. ὁ μέντοι Ἐπαμεινώνδας ἐλογίζετο καὶ ἐν 5
Πελοποννήσῳ σφίσι ὑπάρχειν Ἀργείους τε καὶ Μεσσηνίους
καὶ Ἀρκάδων τοὺς τὰ σφέτερα φρονοῦντας. ἦσαν δ' οὗτοι
Τεγεᾶται καὶ Μεγαλοπολῖται καὶ Ἀσεᾶται καὶ Παλλαντιεῖς,
καὶ εἰ τινες δὴ πόλεις διὰ τὸ μικραὶ τε εἶναι καὶ ἐν μέσαις
ταύταις οἰκεῖν ἠναγκάζοντο. ἐξῆλθε μὲν δὴ ὁ Ἐπαμεινώνδας 6
διὰ ταχέων· ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν Νεμέᾳ, ἐνταῦθα διέτριβεν,
ἐλπίζων τοὺς Ἀθηναίους παριόντας λήψεσθαι καὶ λογιζόμε-
νος μέγα ἂν τοῦτο γενέσθαι τοῖς μὲν σφετέροις συμμαχοῖς

Sinne auch ohne das eine Form von ἄλλος voraufgeht. Kyrop. II, 3, 10 οὐδὲ παρ' ἐνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθῶν ἢ παρὰ τῆς φύσεως. VII, 5, 41 εἶπε μηδένα παρῆναι ἢ τοὺς φίλους. Oekon. 3, 3 τί οὐν τούτων ἐστὶν αἴτιον ἢ ὅτι — ἕκαστον καταβέβηται. Komment. IV, 3, 9 σκοπῶ, εἰ ἄρα τί ἐστι τοῖς θεοῖς ἔργον ἢ ἀνθρώπους θεραπέειν. — ἐκείνων — S. zu I, 1, 27.

3. πρόσβεις ἀπὸ τῶν ἐπαρί-
των — da diese Truppe damals aus einflussreichen Leuten bestand. S. zu 4, 34. — ἴωσι — kommen. Vgl. zu IV, 8, 5. — αὐτόθεν — gleich damals. Vgl. II, 2, 13.

4. Ἐπαμεινώνδας ἐξῆει — im J. 362 v. Chr. Geb. — Ἀλεξάν-
δρον — des Tyrannen von Pherae;

s. VI, 4, 34. Die Thebaner hatten ihn kurz vorher gänzlich besiegt und gezwungen, ihnen die Heeresfolge zu leisten. Plutarch Pelopid. 35. Seine Gegner sind die Bürger thessalischer Städte, die mit den Thebanern verbündet waren.

5. σφίσι — S. zu 1, 41. — ὑπάρχειν — zu ihrem Dienste bereit sein. Vgl. Anab. I, 1, 4 ἢ μητρο ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ. V, 6, 23 ὑπάρξει ὑμῖν ἢ ἐμὴ πόλις, ἐκόντες γὰρ με δέξονται. — Μεγαλοπο-
λῖται — Die Gründung der Stadt Megalopolis, welche Xenophon nicht erwähnt hat, hatte im J. 371 v. Chr. stattgefunden. Pausan. VIII, 27, 6. — οἰκεῖν — mit διὰ τὸ zu verbinden. Über die Bedeutung s. zu 1, 3.

6. διὰ ταχέων — sonst gewöhn-

τῶν Ἀρκά-
Μαυτινεῖς τε
Πελοποννήσου,
τοῦ δῆλοι εἶεν
εἶναι, ὅπως
πολεμεῖν ἡμᾶς
ἔμεν, ἐκείνων

nach Verben
Vgl. zu
III, 5, 21
Übergang in
I, 1, 98
Übergang in die
I, 1, 28 — ἢ
negativen Sätzen
mit negativem

εἰς τὸ ἐπιρρῶσαι αὐτούς, τοῖς δὲ ἐναντίοις εἰς τὸ εἰς ἀθυ-
 7 μίαν ἐμπεσεῖν, ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, πᾶν ἀγαθὸν εἶναι Θη-
 ταύτη συνήεσαν πάντες οἱ ὁμοφρονοῦντες εἰς τὴν Μαντινείαν.
 ἐπεὶ μέντοι ὁ Ἐπαμεινώνδας ἤκουσε τοὺς Ἀθηναίους τὸ μὲν
 κατὰ γῆν πορεύεσθαι ἀπεργνωκέναι, κατὰ θάλατταν δὲ παρα-
 σκευάζεσθαι ὡς διὰ Λακεδαιμόνος βοηθήσοντας τοῖς Ἀρκά-
 8 Τεγέαν. εὐτυχῆ μὲν οὖν οὐκ ἂν ἔργωγε φησάμεν τὴν στρατη-
 γίαν αὐτῷ γενέσθαι· ὅσα μέντοι προνοίας ἔργα καὶ τόλμης
 ἐστίν, οὐδὲν μοι δοκεῖ ἀνὴρ ἔλλιπεῖν. πρῶτον μὲν γὰρ ἔργωγε
 ἐπαινω αὐτοῦ ὅτι τὸ στρατόπεδον ἐν τῷ τείχει τῶν Τεγα-
 τῶν ἐποιήσατο, ἐνθ' ἐν ἀσφαλεστέῳ τε ἦν ἢ εἰ ἔξω ἐστρα-
 τοπεδεύετο καὶ τοῖς πολεμίοις ἐν ἀδηλοτέρῳ ὅ,τι πράττειτο.
 καὶ παρασκευάζεσθαι δέ, εἰ του ἔδειτο, ἐν τῇ πόλει ὄντι εὐπο-
 ρώτερον. τῶν δ' ἑτέρων ἔξω στρατευομένων ἐξῆν ὄρῶν, εἴτε
 9 τὴν ὀρθῶς ἐπράττετο εἴτε τι ἡμάρτανον. καὶ μὴν οἰόμενος
 κρείττων τῶν ἀντιπάλων εἶναι, ὁπότε ὀρῶν χωρίοις πλεο-
 νεκτοῦντας αὐτούς, οὐκ ἐξήγετο ἐπιτίθεσθαι. ὄρῶν δὲ οὔτε
 πόλιν αὐτῷ προσχωροῦσαν οὐδεμίαν τὸν τε χρόνον προβαί-
 νοντα, ἐνόμισε πρακτέον τι εἶναι· εἰ δὲ μή, ἀντὶ τῆς πρό-
 σθεν εὐκλείας πολλὴν ἀδοξίαν προσεδέχετο. ἐπεὶ οὖν κατε-
 μάνθανε περὶ μὲν τὴν Μαντινείαν τοὺς ἀντιπάλους πεφυλαγ-
 μένους, μεταπεμπομένους δὲ Ἀγησίλαόν τε καὶ πάντας τοὺς
 Λακεδαιμονίους, καὶ ἦσθετο ἐξεστρατευμένον τὸν Ἀγησίλαον
 καὶ ὄντα ἤδη ἐν τῇ Πελλάγη, δειπνοποιησάμενος καὶ παραγ-

licher διὰ τάχους. Wie hier Thu-
 kyd. I, 80. Platon Apol. S. 32^a.
 Demosth. geg. Nikostr. 5. — ὡς
 δὲ συνελόντι εἰπεῖν — um es
 kurz zu sagen.

7. τὸ — πορεύεσθαι ἀπεργνω-
 κέναι — Sonst steht auch der
 Genetiv des Infinitivs. Anab. I, 7,
 19 ἀπεργνωκέναι τοῦ μάχεσθαι. —
 οὕτω δὲ — S. zu VI, 5, 22.

8. αὐτοῦ — abhängig von dem
 als Objekt zu ἐπαινω dienenden
 Satze mit ὅτι: ich lobe an ihm
 dies Verfahren, dafs u. s. w.
 — ἐν τῷ τείχει — so viel wie
 nachher ἐν τῇ πόλει. Vgl. VI, 4, 3.
 — τῶν δ' ἑτέρων — die Feinde.

Vgl. IV, 2, 15. — οἰόμενος —
 obwohl er meinte.

9. πεφυλαγμένους — Sie stan-
 den in einer stark befestigten
 Stellung. Plutarch vom Ruhm d.
 Athen. S. 346^b. — Πελλάγη — in
 Lakonien, nicht zu verwechseln mit
 dem öfter genannten achäischen
 Pellene, wahrscheinlich die Stadt,
 von der Strabo VIII S. 336 sagt:
 τὰ δὲ Πέλλανα ἔτερα τούτων ἐστί,
 Λακωνικὸν χωρίον, ὡς πρὸς τὴν
 Μεγαλοπόλιν νεῦον. — παραγ-
 γείλας — nämlich sich zum
 Marsch fertig zu halten. Vgl. II,
 4, 8 παραγγείλαντες τοῖς ἱππέσιν
 ἦλθον εἰς Ἐλευσίνα.

γείλας ἦγε
 μὴ Κοῆς θ
 προσίον τὸ
 παντάπασιν
 μενος ταῦ
 ταξάμενοι
 οἱ τε γὰρ
 ξενικὸν κα
 νετο Ἐπαμ
 ἔμελλον ἐν
 θήσεσθαι,
 σθαι τῶν
 μίξε, τοῦ
 εἰς τὴν πό
 θεῖον αὐτῶ
 οὐδεὶς ἂν
 ἔγαν ἄνδρ
 πρὸς ὀρθι
 τες, οἱ νε

10. Κοῆς
 nennt das
 ἱππέδου.
 m IV, 5,
 S. zu II,
 4 ὁ δὲ καὶ ὁ
 und über d
 bei τρεῖς zu
 11. πλεο
 Sinn des j
 Ausdrucks
 Kämpfe
 ἐνθ' ἐν —
 S. zu III,
 11. νε εἰς τῆ
 ist mit πόλ
 (Pansan. III
 des mitten i
 Marktes gel
 bis in die S
 ner einged
 heisst ἐπεί ο
 und auch
 die Spartas
 πόλει gege
 müssen. V
 μίξας δὲ
 καταλαβῶν

γέλας ἤγειτο τῷ στρατεύματι εὐθύς ἐπὶ Σπάρτην. καὶ εἰ 10
 μὴ Κρής θεία τιμὴ μοῖρα προσελθὼν ἐξήγγειλε τῷ Ἀρησίλαῳ
 προσιὸν τὸ στρατεύμα, ἔλαβεν ἂν τὴν πόλιν ὥσπερ νεοτιτῶν
 παντάπασιν ἔρημον τῶν ἀμυνομένων. ἐπεὶ μέντοι προπυθό-
 μενος ταῦτα ὁ Ἀρησίλαος ἔφθη εἰς τὴν πόλιν ἀπελθὼν, δια-
 ταξάμενοι οἱ Σπαρτιαῖται ἐφύλαττον, καὶ μάλα ὀλίγοι ὄντες·
 οἳ τε γὰρ ἵππεις αὐτοῖς πάντες ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀπῆσαν καὶ τὸ
 ξενικὸν καὶ τῶν λόγων δώδεκα ὄντων οἱ τρεῖς. ἐπεὶ δὲ ἐγέ- 11
 νετο Ἐπαμεινώνδας ἐν τῇ πόλει τῶν Σπαρτιατῶν, ὅπου μὲν
 ἔμελλον ἐν τε ἰσοπέδῳ μαχεῖσθαι καὶ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν βλη-
 θήσεσθαι, οὐκ εἰσῆει ταύτη, οὐδ' ὅπου γε μηδὲν πλέον μαχεῖ-
 σθαι τῶν ὀλίγων πολλοὶ ὄντες· ἔνθεν δὲ πλεονεκτεῖν ἂν ἐνό-
 μιζε, τοῦτο λαβὼν τὸ χωρίον κατέβαινε καὶ οὐκ ἀνέβαινε
 εἰς τὴν πόλιν. τὸ γε μὴν ἐντεῦθεν γενόμενον ἔξεστι μὲν τὸ 12
 θεῖον αἰτιᾶσθαι, ἔξεστι δὲ λέγειν, ὡς τοῖς ἀπονενοημένοις
 οὐδεὶς ἂν ὑποσταίη. ἐπεὶ γὰρ ἤγειτο Ἀρχίδαμος οὐδὲ ἑκατὸν
 ἔχων ἄνδρας καὶ διαβάς ὅπερ ἐδόκει τι ἔχειν κώλυμα ἐπορεύετο
 πρὸς ὄρθιον ἐπὶ τοὺς ἀντιπάλους, ἐνταῦθα δὴ οἱ πῦρ πνέον-
 τες, οἱ νευικηότες τοὺς Λακεδαιμονίους, οἱ τῷ παντὶ πλείους

10. Κρής — Diodor XV, 82
 nennt dafür Κρητάς τινὰς ἡμε-
 ροδρομούς. — ἀπελθὼν — Vgl.
 zu IV, 5, 11. — καὶ μάλα —
 S. zu II, 4, 2. — τῶν λόγων
 δώδεκα ὄντων — S. zu VI, 4, 12
 und über den bestimmten Artikel
 bei τρεῖς zu I, 1, 8.

11. πλέον μαχεῖσθαι — Der
 Sinn des jedenfalls verdorbenen
 Ausdrucks muſs wohl sein: im
 Kampfe Vorteil haben. —
 ἐνθεν — τοῦτο τὸ χωρίον —
 S. zu III, 1, 13. — οὐκ ἀνέβαι-
 νεν εἰς τὴν πόλιν — Vielleicht
 ist mit πόλις die Akropolis gemeint
 (Pausan. III, 17, 2), die in der Nähe
 des mitten in der Stadt befindlichen
 Marktes gelegen haben muſs; denn
 bis in die Stadt waren die Theba-
 ner eingedrungen, da es vorher
 heißt ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ πόλει,
 und auch Isokr. Philipp. 48 sagt,
 die Spartaner hätten ἐν μέσῃ τῇ
 πόλει gegen die Thebaner kämpfen
 müssen. Vgl. Polyb. IX, 8 προ-
 μίξας δὲ πόλει παραδόξως καὶ
 καταλαβὼν τὴν Σπάρτην ἔρημον

τῶν βοηθησόντων, μέχρι μὲν ἀγορᾶς
 ἐβιάσατο καὶ κατέσχε τῆς πόλεως
 τοὺς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐστραμμένους
 τόπους. Daraus erklärt sich κατέ-
 βαινε: er kam von den die Stadt
 begrenzenden Höhen in die Stadt
 hinab; daraus auch der nachher
 gebrauchte Ausdruck πρὸς ὄρθιον.

12. τὸ — γενόμενον — was
 die folgenden Vorfälle be-
 trifft; Accus. der Beziehung statt
 eines von αἰτιᾶσθαι abhängigen Ge-
 netivs. Vgl. I, 7, 31. — τοῖς
 ἀπονενοημένοις — Der Dativ
 wie Anab. III, 2, 11 ὑποστῆναι
 αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμησάντες.
 Thukyd. II, 61 ἐνυφοραῖς ταῖς
 μεγίσταις ἐδέλειν ὑψίστασθαι,
 während der Accus. gebräuchlicher
 ist. — κώλυμα — Worin dasselbe
 bestanden, ist nicht bekannt. — οἱ
 πῦρ πνέοντες — Vgl. Sophokl.
 Antig. 1146 ἰὼ πῦρ πνέοντων
 χοράγ' ἄστρων. Quintus Smyrn.
 VIII, 244 πῦρ ὀλοὸν πνέοντες. —
 οἱ νευικηότες — Vgl. VI, 5, 23
 ἀγαλλόμενοι τῇ ἐν Λευκτροῖς νίκῃ.
 — τῷ παντὶ — S. zu II, 3, 32.

- καὶ προσέτι ὑπερδέξια χωρία ἔχοντες, οὐκ ἐδέξαντο τοὺς περὶ
 13 τὸν Ἀρχίδαμον, ἀλλ' ἐγκλίνουσι. καὶ οἱ μὲν πρῶτοι τῶν Ἐπα-
 μειωνῶν ἀποθνήσκουσιν· ἐπεὶ μέντοι ἀγαλλόμενοι τῇ νίκῃ
 ἐδίωξαν οἱ ἔνδοθεν πορρωτέρω τοῦ καιροῦ, οὗτοι αὖ ἀπο-
 θνήσκουσιν· περιεγέγραπτο γὰρ, ὡς ἔοικεν, ὑπὸ τοῦ θεοῦ
 μέχρι ὅσον νίκη ἐδέδοτο αὐτοῖς. καὶ ὁ μὲν δὴ Ἀρχίδαμος
 τρόπαιόν τε ἴστυτο ἔνθα ἐπεκράτησε καὶ τοὺς ἐνταῦθα πεσόν-
 14 τας τῶν πολεμίων ὑποσπόνδους ἀπεδίδου. ὁ δ' Ἐπαμεινῶνας
 λογιζόμενος, ὅτι βοηθήσοιεν οἱ Ἀρκάδες εἰς τὴν Λακεδαιμόνα,
 ἐκείνοις μὲν οὐκ ἐβούλετο καὶ πᾶσι Λακεδαιμονίοις ὁμοῦ γενο-
 μένοις μάχεσθαι, ἄλλως τε καὶ εὐτυχηκόσι, τῶν δὲ ἀποτε-
 τυχηκότων· πάλιν δὲ πορευθεὶς ὡς ἐδύνατο τάχιστα εἰς τὴν
 Τεγέα τούς μὲν ὀπλίτας ἀνέπαυσε, τοὺς δ' ἰππέας ἐπεμψεν
 εἰς τὴν Μαντίνειαν, δεηθεὶς αὐτῶν προσκαρτερῆσαι, καὶ διδά-
 σκων, ὡς πάντα μὲν εἰκὸς ἔξω εἶναι τὰ τῶν Μαντινέων βο-
 σκήματα, πάντας δὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλως τε καὶ σίτου
 15 συγκομιδῆς οὐσῆς. καὶ οἱ μὲν ὄχοντο· οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἰππεῖς
 ὄρηθέντες ἔξ Ἐλευσίνος ἐδειπνοποιήσαντο μὲν ἐν Ἴσθμῳ,
 διελθόντες δὲ τὰς Κλεωνάς ἐτύγγανον προσιώντες εἰς τὴν
 Μαντίνειαν καὶ καταστρατοπεδευσάμενοι ἐντὸς τείχους ἐν ταῖς
 οἰκίαις. ἐπεὶ δὲ δῆλοι ἦσαν προσελαύνοντες οἱ πολέμιοι, ἐδέ-
 οντο οἱ Μαντινεῖς τῶν Ἀθηναίων ἰππέων βοηθῆσαι, εἴ τι
 δύναντο· ἔξω γὰρ εἶναι καὶ τὰ βοσκήματα πάντα καὶ τοὺς
 ἐργάτας, πολλοὺς δὲ καὶ παῖδας καὶ γεραιτέρους τῶν ἐλευθέρ-
 ων· ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐκβοηθοῦσιν, ἔτι
 16 οὔτε ἀνάριστοι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ ἵπποι. ἐνταῦθα δὴ τούτων
 αὐτῶν ἀρετὴν τίς οὐκ ἂν ἀγασθεῖη; οἱ καὶ πολὺ πλείονας
 ὄρωντες τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν Κορίνθῳ δυστυχήματος γεγε-
 νημένου τοῖς ἰππεῦσιν οὐδὲν τούτων ἐπελογίσαντο, οὐδ' ὅτι
 καὶ Θηβαίους καὶ Θετταλοὺς τοῖς κρατίστοις ἰππεῦσιν εἶναι

13. οἱ ἔνδοθεν — S. zu III, 1, 18. — πορρωτέρω τοῦ καιροῦ — S. zu II, 3, 24.

14. τῶν δέ — die Thebaner entgegengesetzt dem ἐκείνοις εὐτυχηκόσι. — προσκαρτερῆσαι — zu den eben ausgehaltenen Strapazen auch noch diese neuen aushalten.

15. Κλεωνάς — südlich von Korinth.

16. αὐ — mit Rücksicht auf die

eben belobte Tapferkeit der Spartaner. — δυστυχήματος — Es muß dies eine unmittelbar vorhergegangene, ihnen vielleicht von den Korinthern selbst beigebrachte Niederlage sein. An die 1, 20f. erzählten Vorfälle zu denken, erlaubt die Länge der inzwischen verflossenen Zeit nicht. — ὡς εἶδον — Die Thebaner waren nur noch sieben Stadien von der

δοκοῦσιν ἐπι-
 πρὸν ἀφελή-
 πολεμίους, συ-
 θέσαν. καὶ μα-
 ται τοῖς Μα-
 καὶ ἀπέκτεινα-
 φερῶν ὄπλου
 τοὺς μὲν φίλοι
 οὖς ὑποσπόνδο-
 μοιμοι, ὅτι
 τὸ ἔργον τῆ
 μος οἷς ἦθε
 αἰών, αὐτὸς
 ἴστυτο, ἠττημέ-
 τὰ ὀλίγων, ἠ
 γνησημένος δι-
 αἰών Λακεδα-
 καὶ Ἀθηναίων
 παρελθεῖν λογ-
 ἴστυτο· εἰ
 ὅτι περισσέ-

Satz entfernt.
 — ἴστυτες —
 (Oekon. 6, 12 wa
 τοῦ ὄνοματος ἄ
 II, 2, 8 ἀντι-
 ἐπισημα οὐδὲν
 τῶν οὖς — μα-
 ται δὲ ὡς ἀσθ-
 κῆτος ὁ ἴστυτο
 I, 5, 7 ἢ δὲ
 τῶν μακροῦς
 18. ὁ δ' αὖ
 Der Satz ist z
 sendern dur
 Konstruktion
 aufgenommen
 ἐξῆκειν — S

δοκοῦσιν ἐμελλον μάχεσθαι, ἀλλ' αἰσχυρόμενοι, εἰ παρόντες
 μηδὲν ὀφελήσειαν τοὺς συμμάχους, ὡς εἶδον τάχιστα τοὺς
 πολεμίους, συνέροξαν, ἐρωῶντες ἀνασώσασθαι τὴν πατρίαν
 δόξαν. καὶ μαχόμενοι αἰτιοὶ μὲν ἐγένοντο τὰ ἔξω πάντα σωθῆ- 17
 ναι τοῖς Μαντινεῦσιν, αὐτῶν δὲ ἀπέθανον ἄνδρες ἀγαθοί,
 καὶ ἀπέκτειναν δὲ δῆλον ὅτι τοιοῦτους· οὐδὲν γὰρ οὕτω
 βραχὺ ὄπλον ἐκάτεροι εἶχον ὅσον ἐξικνούντο ἀλλήλων. καὶ
 τοὺς μὲν φίλους νεκροὺς οὐ προήκοντο, τῶν δὲ πολεμίων ἦν
 οὓς ὑποσπόνδους ἀπέδωσαν. ὁ δ' αὖ Ἐπαμεινώνδας, ἐνθου- 18
 μούμενος, ὅτι ὀλίγων μὲν ἡμερῶν ἀνάγκη ἔσοιτο ἀπιέναι διὰ
 τὸ ἐξῆκειν τῇ στρατείᾳ τὸν χρόνον, εἰ δὲ καταλείψει ἐρή-
 μους οἷς ἦλθε σύμμαχος, ἐκεῖνοι πολιορκήσονται ὑπὸ τῶν ἀντι-
 πάλων, αὐτὸς δὲ λελυμασμένος τῇ ἑαυτοῦ δόξῃ παντάπασιν
 ἔσοιτο, ἠττημένος μὲν ἐν Λακεδαιμόνῃ σὺν πολλῷ ὀπλιτικῷ
 ὑπ' ὀλίγων, ἠττημένος δὲ ἐν Μαντινείᾳ ἵππομαχίᾳ, αἴτιος δὲ
 γεγενημένος διὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον στρατείαν τοῦ συνε-
 στάναι Λακεδαιμονίους καὶ Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιοὺς καὶ Ἡλείους
 καὶ Ἀθηναίους· ὥστε οὐκ ἐδόκει αὐτῷ δυνατόν εἶναι ἀμαχῆ
 παρελθεῖν λογιζομένῳ, ὅτι εἰ μὲν νικῆ, πάντα ταῦτα ἀνα-
 λύσοιτο· εἰ δὲ ἀποθάνοι, καλὴν τὴν τελευτὴν ἠγῆσατο ἔσε-
 σθαι πειρωμένῳ τῇ πατρίδι ἀρχὴν Πελοποννήσου καταλιπεῖν.

Stadt entfernt. Polyb. IX, 8, 11.
 — ἐρωῶντες — voll Verlangen.
 Oekon. 6, 12 καὶ ἔγωγε ἐρῶ τοῦτον
 τοῦ ὀνόματος ἄξιος γενέσθαι.

17. αἰτιοὶ σωθῆναι — S. zu
 4, 19. — ὅ οὐκ ἐξικνούντο —
 Relativsätze an Stelle von Folge-
 sätzen stehen, selbst wenn sie eine
 angenommene Folge bezeichnen,
 zuweilen im Indicativ. Komment.
 II, 2, 8 αὐτὴν οὐτ' εἶπα οὐτ'
 ἐποίησα οὐδὲν, ἐφ' ᾧ ἡσχύνθη. —
 ἦν οὓς — manche, wie III, 1, 7
 ἦν δὲ ἄς ἀσθενεῖς οὐδας καὶ κατὰ
 κράτος ὁ Θίβρων ἐλάμβανε. Anab.
 I, 5, 7 ἦν δὲ τούτων σταθμῶν οὓς
 πάντε μακροὺς ἤλανον.

18. ὁ δ' αὖ Ἐπαμεινώνδας —
 Der Satz ist nicht zu Ende geführt,
 sondern durch eine veränderte
 Konstruktion mit ὥστε ἐδόκει αὐτῷ
 aufgenommen. Vgl. I, 3, 18. —
 ἐξῆκειν — S. zu I, 28. — πολιορκ-

κήσονται — mit passiver Be-
 deutung. Vgl. VI, 4, 6. — λελυ-
 μασμένος ἔσοιτο — steht für
 ein Futurum exactum Medii. Der
 Dativ ist nach dem Verbum gesetzt
 wie II, 3, 26. — λογιζομένῳ —
 ἠγῆσατο — Anstatt das zweite
 hypothetische Verhältnis in Über-
 einstimmung mit dem ersten von
 λογιζομένῳ abhängen zu lassen, ist
 dasselbe von einem neuen Verbum
 finit. ἠγῆσατο abhängig gemacht.
 Vgl. Lysias geg. Eratosth. 15
 ἐνθυμουμένῳ (nämlich ἐμοί) ὅτι,
 ἔάν μὲν λάθῃ, σωθήσομαι, ἔάν δὲ
 ληθῶ, ἠγούμην μὲν — οὐδὲν
 ἦττον ἀφεθήσεσθαι. — ἀναλύ-
 σοιτο — wieder gut machen
 würde, wie Demosth. v. d. Symmor.
 34 τὰς προτέρας ἀναλύονται
 ἀμαρτίας. — ἀρχὴν — ohne Ar-
 tikel auch Kyrop. VI, 4, 20; VIII,
 5, 25 ἦν τις ἀρχῆς Κύρον ἐπιχειρῆ
 καταπαύειν.

19 τὸ μὲν οὖν αὐτὸν τοιαῦτα διανοεῖσθαι οὐ πᾶν μοι δοκεῖ
 θαναταστὸν εἶναι· φιλοτίμων γὰρ ἀνδρῶν τὰ τοιαῦτα δια-
 νοήματα· τὸ μὲντοι τὸ στράτευμα παρεσκευακέναι ὡς πόνον
 τε μηδένα ἀποκᾶμνειν μήτε νυκτὸς μήτε ἡμέρας κινδύνου τε
 μηδενὸς ἀφίστασθαι σπάνιά τε τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντας ὅμως
 20 πείθεσθαι ἐθέλειν, ταῦτά μοι δοκεῖ θαναταστώτερα εἶναι. καὶ
 γὰρ ὅτε τὸ τελευταῖον παρήγγειλεν αὐτοῖς παρασκευάζεσθαι
 ὡς μάχης ἐσομένης, προθύμως μὲν ἔλευκούντο οἱ ἵππεις τὰ
 κράνη κελεύοντος ἐκείνου, ἐπεγράφοντο δὲ καὶ οἱ τῶν Ἀρχά-
 δων ὀπλίται ῥόπαλα, ὡς Θηβαῖοι ὄντες, πάντες δὲ ἡκονῶντο
 21 καὶ λόγχας καὶ μαχαίρας καὶ ἐλαμπρύνοντο τὰς ἀσπίδας. ἐπεὶ
 μὲντοι οὕτω παρεσκευασμένους ἐξήγαγεν, ἄξιον αὖ κατανοῆσαι
 ἃ ἐποίησε. πρῶτον μὲν γὰρ, ὥσπερ εἰκὸς, συνετάττετο. τοῦτο
 δὲ πράττων σαφηνίζειν ἐδόκει, ὅτι εἰς μάχην παρεσκευάζετο·
 ἐπεὶ γε μὴν ἐτέτακτο αὐτῷ τὸ στράτευμα ὡς ἐβούλετο, τὴν
 μὲν συντομωτάτην πρὸς τοὺς πολεμίους οὐκ ἦγε, πρὸς δὲ τὰ
 πρὸς ἐσπέραν ὄρη καὶ ἀντιπέραν τῆς Τεγέας ἤγειτο· ὥστε
 δόξαν παρεῖχε τοῖς πολεμίους μὴ ποιήσεσθαι μάχην ἐκείνη τῇ
 22 ἡμέρᾳ. καὶ γὰρ δὴ ὡς πρὸς τῷ ὄρει ἐγένετο, ἐπεὶ ἐξετάθη
 αὐτῷ ἡ φάλαγξ, ὑπὸ τοῖς ὑψηλοῖς ἔθετο τὰ ὄπλα, ὥστε
 εἰκάσθη στρατοπεδευομένῳ. τοῦτο δὲ ποιήσας ἔλυσε μὲν τῶν
 πλείστων πολεμίων τὴν ἐν ταῖς ψυχαῖς πρὸς μάχην παρα-
 σκευήν, ἔλυσε δὲ τὴν ἐν ταῖς συντάξεσιν. ἐπεὶ γε μὴν παρα-
 γαγῶν τοὺς ἐπὶ κέρως πορευομένους λόχους εἰς μέτωπον ἰσχυ-
 ρὸν ἐποίησατο τὸ περὶ ἑαυτὸν ἔμβολον, τότε δὴ ἀναλαβεῖν

19. ὡς = ὥστε — S. zu I, 6, 20.
 — ἀποκᾶμνειν — aus Ermüdung aufgeben, wie Thukyd. II, 51 τὰς ὀλοφύσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες καὶ οἱ οἰκείοι ἐξέκαμνον. — θαναταστώτερα — vielmehr zu bewundern, im Gegensatz zu οὐ θαναταστὸν. Ebenso steht der Komparativ Kyrop. VIII, 2, 13. Oekon. 15, 13.

20. ἔλευκούντο — S. zu II, 4, 25. — ῥόπαλα — Keulen, wie es scheint, das Abzeichen der Thebaner. Vgl. IV, 4, 10.

21. τὰ πρὸς ἐσπέραν ὄρη — Über die Örtlichkeit s. zu VI, 5, 15. Die Truppen der Feinde waren in dem engen Teile der Ebene aufgestellt. — δόξαν παρεῖχε

— er erweckte die Vermutung. Kyrop. VI, 3, 30. Vgl. zu V, 1, 8.

22. ἔλυσε τὴν ἐν ταῖς συντάξεσιν — Daraus erklärt sich die gleich folgende Angabe ἵππους ἐχαλίονον, θώρακας ἐνεδύοντο. Zu dem Ausdruck παρασκευήν vgl. III, 4, 20 ὅπως τὴν γνώμην παρασκευάζοιτο. Anab. VI, 3, 17. — παραγαγῶν — μέτωπον — Er ließ die in langen Kolonnen (ἐπὶ κέρως, s. zu VI, 2, 30) marschierenden Lothen rechts aufmarschieren und bildete dadurch die als Schlachtordnung gewöhnliche Frontstellung. — τὸ περὶ ἑαυτὸν ἔμβολον — Es ist der linke Flügel der ganzen Stellung, welchen die Thebaner

παραγγείλας
 μοι ὡς εἶδον
 ἔβαινον ἡδύναται
 τάττοντο, οἱ
 πάντες δὲ αὐτῶν
 δὲ τὸ στράτευμα
 ζῶν, ὅπῃ ἐπι-
 τῶν στράτευμα
 ζῶν ἀγωνίζε-
 εἶδος ὅτι ἡ
 ἐφαρμὴν δὲ το
 μοι ἀντιπαρ
 καὶ ἐρημον
 (ἀπικου ἐμβο
 ταῖς αὐτοῖς
 ἀντιπάλων ν
 ἐτελήσοντας
 ὄρασι· καὶ
 τῶνον κέρως
 ἐναντίους α
 καὶ τοῖς π
 κείδοντο αὐ
 ὡς ἐφύσθη

einnahmen, und
 nimmt das ähnl
 zu VI, 4,
 schlossen hatte
 wohl nur die A
 notwendigerwe
 22. ἀντιπ
 — Wahrsche
 Manöver darin
 Flügel in Reih
 um machen
 eine Kolonne
 mit großer T
 dasselbe Bild
 de republ. L
 ἐκαστον ὡπ
 τοῖς ἐναντίο
 πρὶν ἰσχυρο
 — Den link
 Thebaner, d
 Diodor XV,

παραγγείλας τὰ ὄπλα ἤγειτο· οἱ δ' ἠκολούθουν. οἱ δὲ πολέ-
μοι ὡς εἶδον παρὰ δόξαν ἐπιόντας, οὐδεὶς αὐτῶν ἠσυχίαν
ἔχειν ἠδύνατο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔθεον εἰς τὰς τάξεις, οἱ δὲ παρε-
τάττοντο, οἱ δὲ ἵππους ἐχαλίνουον, οἱ δὲ θώρακας ἐνεδύοντο,
πάντες δὲ πεισομένους τι μᾶλλον ἢ ποιήσουσιν ἐφάκεσαν. ὁ 23
δὲ τὸ στράτευμα ἀντίπρωρον ὥσπερ τριήρη προσήγε, νομί-
ζων, ὅπῃ ἐμβαλῶν διακόψειε, διαφθερεῖν ὅλον τὸ τῶν ἐναν-
τίων στράτευμα· καὶ γὰρ δὴ τῷ μὲν ἰσχυροτάτῳ παρεσκευά-
ζετο ἀγωνίζεσθαι, τὸ δὲ ἀσθενέστατον πόρρω ἀπέστησεν,
εἰδὼς ὅτι ἠττηθὲν ἀθυμίαν ἂν παράσχοι τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ,
φώμην δὲ τοῖς πολεμίοις. καὶ μὴν τοὺς ἱππέας οἱ μὲν πολέ-
μοι ἀντιπαρετάξαντο ὥσπερ ὀπλιτῶν φάλαγγα βάθος ἐφεξῆς
καὶ ἔρημον πεζῶν ἀμίππων· ὁ δ' Ἐπαμεινώνδας αὐ καὶ τοῦ 24
ἱππικοῦ ἔμβολον ἰσχυρὸν ἐποίησατο καὶ ἀμίππους πεζοὺς συνέ-
ταξεν αὐτοῖς, νομίζων τὸ ἱππικὸν ἐπεὶ διακόψειεν, ὅλον τὸ
ἀντίπαλον νενικηκῶς ἔσεσθαι· μάλα γὰρ χαλεπὸν εὐρεῖν τοὺς
ἐθελήσοντας μένειν, ἐπειδὴν τινὰς φεύγοντας τῶν ἑαυτῶν
ὀρώσῃ· καὶ ὅπως μὴ ἐπιβροηθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τοῦ εὐω-
νύμου κέρατος ἐπὶ τὸ ἐχόμενον, κατέστησεν ἐπὶ γηλόφων τιῶν
ἐναντίους αὐτοῖς καὶ ἱππέας καὶ ὀπλίτας, φόβον βουλόμενος
καὶ τούτοις παρέχειν, ὡς εἰ βοηθήσαιεν, ὅπισθεν οὔτοι ἐπι-
κείδονται αὐτοῖς· τὴν μὲν δὴ συμβολὴν οὕτως ἐποίησατο καὶ
οὐκ ἐψεύσθη τῆς ἐλπίδος· κρατήσας γὰρ ἤ προσέβαλεν ὅλον

einnahmen, und mit welchem Epaminondas ähnlich wie bei Leuktra (s. zu VI, 4, 12) anzugreifen beschloss hatte. ἔμβολον bedeutet wohl nur die Angriffskolonne, ohne notwendigerweise den Begriff des Keilförmigen zu haben.

23. ἀντίπρωρον — προσήγε — Wahrscheinlich bestand dies Manöver darin, daß er den linken Flügel in Reihen setzen und rechts um machen ließ, so daß dadurch eine Kolonne von mälsiger Front mit grosser Tiefe gebildet wurde. Dasselbe Bild gebraucht Xenophon de republ. Laced. 11, 10 τὸν λόχον ἑκαστον ὥσπερ τριήρη ἀντίπρωρον τοῖς ἐναντίοις στρέφουσι. — τῷ μὲν ἰσχυροτάτῳ — ἀπέστησεν — Den linken Flügel bildeten die Thebaner, den rechten die Argiver. Diodor XV, 85. — ὥσπερ ὀπλι-

τῶν φάλαγγα βάθος ἐφεξῆς — Sie stellten die Reiter in derselben Tiefe auf, wie eine Phalanx von Hoplitens, also etwa acht Mann tief, und zwar ohne Zwischenräume, welche von Leichtbewaffneten zu Fuß hätten eingenommen werden können. Denn letztere sind unter πεζοὶ ἀμίπποι zu verstehen. Thukyd. V, 57. Ähnlich heisst es III, 4, 13 ἱππεῖς ὥσπερ φάλαγγ ἐπὶ τετάρων παρατεταγμένοι. — ἔρημον — ist auf φάλαγγα zu beziehen.

24. οἱ Ἀθηναῖοι — Diese nahmen den linken Flügel ein, den rechten die Mantineer, und diesen zunächst standen die Lakedämonier. Diodor XV, 85. — εἰ βοηθήσαιεν — Der Optativ Aoristi steht entsprechend einem ἐὰν βοηθήσῃσι der direkten Rede.

25 ἐποίησε φεύγειν τὸ τῶν ἐναντίων. ἐπεὶ γε μὴν κελῖνος ἔπεσεν, οἱ λοιποὶ οὐδὲ τῇ νίκη ὀρθῶς ἔτι ἐδυνάσθησαν χρῆσασθαι, ἀλλὰ φυγούσης μὲν αὐτοῖς τῆς ἐναντίας φάλαγγος οὐδένα ἀπέκτειναν οἱ ὀπλίται οὐδὲ προῆλθον ἐκ τοῦ χωρίου, ἔνθα ἡ συμβολὴ ἐγένετο· φυγόντων δ' αὐτοῖς καὶ τῶν ἰππέων, ἀπέκτειναν μὲν οὐδ' οἱ ἰππεῖς διώκοντες οὔτε ἰππέας οὔθ' ὀπλίτας, ὥσπερ δὲ ἠττώμενοι πεφοβημένως διὰ τῶν φεγόντων πολεμίων διέπεσον. καὶ μὴν οἱ ἄμιπποι καὶ οἱ πελτασταὶ συννευικηότες τοῖς ἰππεῦσιν ἀφίκοντο μὲν ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου, ὡς κρατοῦντες, ἐκεῖ δ' ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οἱ πλείστοι αὐτῶν ἀπέθανον.

26 Τούτων δὲ πραχθέντων τούναντιον ἐγεγένητο οὗ ἐνόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι. συνεληλυθῆναι γὰρ σχεδὸν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀντιτεταγμένων, οὐδεὶς ἦν ὅστις οὐκ ᾔετο, εἰ μάχη ἔσοιτο, τοὺς μὲν κρατήσαντας ἄρξειν, τοὺς δὲ κρατηθέντας ὑπηκόους ἔσεσθαι· ὁ δὲ θεὸς οὕτως ἐποίησεν, ὥστε ἀμφοτέροι μὲν τρόπαιον ὡς νευικηότες ἐστήσαντο, τοὺς δὲ ἴσταμένους οὐδέτεροι ἐκώλον, νεκροὺς δὲ ἀμφοτέροι μὲν ὡς νευικηότες ὑποσπόνδους ἀπέδωσαν, ἀμφοτέροι δὲ ὡς ἠττημένοι ὑποσπόνδους ἀπελάμβανον, νευικηκῆναι δὲ φάσκοντες ἑκάτεροι οὔτε χώρα οὔτε πόλει οὔτ' ἀρχῇ οὐδέτεροι οὐδὲν πλέον ἔχοντες ἐφάνησαν ἢ πρὶν τὴν μάχην γενέσθαι· ἀκρισία δὲ καὶ ταραχὴ ἔτι πλείων μετὰ τὴν μάχην ἐγένετο ἢ πρόσθεν ἐν τῇ Ἑλλάδι. ἕμοι μὲν δὴ μέχρι τούτου γραφέσθω· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἴσως ἄλλω μελήσει.

25. τῆς ἐναντίας φάλαγγος — S. zu V, 3, 3. — διέπεσον — Sie kehrten durch die Linien der Feinde, die sie durchbrochen hatten, zurück.

26. ἀντιτεταγμένων — als ob ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων voranginge. — ἐποίησεν ὥστε — S. zu VI, 5, 4.

27. χώρα κτῆ. — Die Dative gehören als Gradbestimmung zu dem Komparativ πλέον: sie hatten weder um ein Stück Land u. s. w. einen Vorteil gegen früher. Durch

den bald nach der Schlacht geschlossenen Frieden blieben die damaligen Zustände, obgleich die Lakedämonier gegen den Verlust von Messenien protestierten. Diodor XV, 89. Demosth. v. Kranz 18 sagt von dieser Zeit: ἀλλὰ τις ἦν ἀκριτος καὶ παρὰ τούτοις καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασι ἕρις καὶ ταραχὴ. — γραφέσθω — Sonst steht in dieser Formel das Perfekt, wie de re eq. 10, 17 μέχρι τούτων ἡμῖν γεγραφῆω. 12, 14 καὶ ταῦτα — γεγραφῆω ἡμῖν.

411 u.
Seefechte
nische Flotte w
nischen Flot
stift die Spart
nische Feldherr
von Hause ein
Angriff auf Ath
409. —

Thrasyllos
Athen nach Sam
dort eine Nieder
begiebt er sich n
im nehmen. W
Alkylos und Lief
408. —

Die Athener
rückenden Sp
schließt mit dem
derselben nach F
von Selybria By
407. —

Kyros komm
des Alkibiades n
nach Andros un
nach Asien gesch
Flotte unter Ant
den Befehl auf
406. —

An Lysandr
Methymna und
eine Flotte aus
Prozess der athen
Eteonikos in Ch
405. —

Lysandros
von Kyros Sub
Hellaspont, ero
Flotte bei Aigo
geht er mit des
geschlossen, da
404. —

Samos erg
Kritias läßt des
mit athenischer
ab. Diese neh
Peiräeus, käm